

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פורים

מכון
באר
האמונה

פורים

היא המפתח והדרך להביא את הישועה, גם למדנו על תוקף ההשגחה הפרטית בשעה שצרה מתרנשת ובאה על האדם שאז הקב"ה קרוב אליו ביותר, עוד יבואר שאין אדם יכול להרע לשני בלתי אם נגזר עליו מלעילא וכי ה' אמר לו קלל, ואף גם זאת ראינו מתוך הכתובים שכל העובר על האדם בחשבון קצוב הוא ולא יתווסף לו אפילו קורטוב של צער אם אינו בחשבון, וכדלהלן.

איתא במדרש (אסת"ר ח ה) על הפסוק (ד ז) 'ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, אמר להתך, לך אמור לה, בן בנו של קרהו בא עליכם, הרי הוא דכתיב (דברים כה יח) 'אשר קרך'. וביאור הדברים הוא שכל כוחו של עמלק לקרר את בני ישראל, שיחשבו על כל דבר כי אך במקרה קרהו ולא בהשגחה מיוחדת בחשבון נפלא מאת אבינו רועינו. לכן כינס מרדכי את כל היהודים כדי לחזק אמונתם בבורא כל עולמים, להורות להם שקליפת עמלק האומרת שכל הנעשה בעולם אך ב'מקרה' הוא בשקר יסודה¹². אלא

אשר קרך - הכל בהשגחה ואין 'מקרה' בעולם

כתב רבינו שמשון משאנץ (בפירושו לתורת כהנים בחוקתי ג) 'זכור את עשה לך עמלק - שתהא שונה בפך הלבנות מגילה'. וביאור הדבר כי כל המגילה כולה מקשה אחת של אמונה בהשגחת הבורא יתב"ש על עולמו שברא במידת הרחמים, וכמו שאמרו משמיה דהגר"א שהרוצה חיווק באמונה בכל השנה יענין במגילת אסתר¹³.

וכבר פירשו בלישנא דגמ' (מגילה ד:) עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, שהכוונה על ה'עני' הידוע בדברי חז"ל - אין עני אלא בדעת (גדרים מא.), והוא מבולבל ואין אור האמונה מתיישב בקרבו - שעניניהם 'נשואות' מלשון נישאות ומתרוממות בקריאת המגילה, שעל ידי קריאת המגילה נשפע עליו בהירות האמונה.

וכמה וכמה הילכתא גיברתא מיסודות האמונה יש ללמוד מתוך מגילת אסתר וכל אותה הפרשה. האמונה בהשגחה פרטית ובשעת ההסתר, וכן חיווק האמונה שאין רע יורד מן השמים אלא הצרה עצמה

כד. וכבר אמר הרה"ק מסאכטשוב זי"ע שחסידי ווארקע נהגו ללמוד כל השנה במסכת מגילה בכדי למחות את עמלק. שכן כל כולה של המגילה חטיבה אחת של השגחה פרטית (שיח שרפי קודש ח"ג אות ל).

אגב אורחא, כה אמר הרה"ק משינאווא זי"ע כי לימוד מסכת מגילה בכל השנה הרי היא סגולה לזכות ב'יראת

שמים' (הובא בדברי חנה, קאלשיץ).

כה. ברם, אנו מאמינים בני מאמינים שהכל מאתו יתברך, וכבר אמרו קמאי, דתיבת מקרה שווה לאותיות רק מה'. כו. כל כוחו של עמלק לדמות לאדם כאילו יש איזו 'מציאות' מלבד הנהגת הבורא, והוא עומד ומדמה לעצמו כי פלוני הזיקו, פלוני משיג גבולו, פלוני לקח מעמו והפסידו, אין לנו אלא עצה אחת - לעמוד בכוח 'נקודת אמת' של אמונה אמיתית ובזה ינתץ וישבר כל בניני דמיונותיו, וכך אמרו לרמז, דכתיב במגילה כראות המן שמרדכי איננו כורע ומשתחוה לו - נענה ואמר (ה יג) 'וכל זה איננו שווה לי', והפליאה ידועה, אכן, המן זה שוטה רשע וגס רוח היה, אך מהי פשר הכרזה זו, וכי באמת 'כל זה' - שגידלו המלך ורוב עושרו עם רוב בניו, איננו שווה בעיניו מחמת שמרדכי אינו משתחוה לכבודו, וביותר יקשה לפי מה שדרשו חז"ל (מגילה טו:) 'מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שווה לי', והיינו שבאותה שעה שראה את מרדכי - הצביע על אוצרותיו שהיו חקוקים על ליבו ואמר ש'כל זה' אינו שווה בעיניו... אלא ביאורו במשל ל'ליץ' (ליצן) המשחק לעיני כל הקהל ב'בלון' הנפוח, ומראה לכל העומדים סביבותיו כל מיני שחוק ומשחק בצורות נפלאות שהוא בונה מהבלון, היודעים אתם ממי מפחד הלה חרדה עזה ועצומה - מאדם אחד שיבוא עם מחט קטנה וידקור את ה'בלון', אז יתפוצץ הבלון ויתגלה קלונו ברבים שלא שיחק אלא ב'אוויר' ריק שאין בו ממש. כך המן - זה היצר לדידן, אינו 'מוכר' אלא דמיונות 'נאדות נפוחים' - משאות שווא ומדוחים, ולכן אמר 'וכל זה איננו שווה לי' - כי בעמידת מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה הוא כמחט בלבו של ה'בלון' המגלה שאינו אלא

כל אשר יארע בעולם יש בו סיבה וטעם עליון¹, ובאמונה זו ימחה זכרו של עמלק.

ועל דרך זה ידע האדם גם שאין דבר הנעשה בידי בשר ודם - אף אם נראה כי פלוני עשה ופלוני הרע לו, באמת מיד ה' הוא, כי הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים². וכך כתב המהר"ל (אור חדש אסתר) על דרשת חז"ל (מגילה יא.) 'הוא אחשוורוש - הוא ברשעותו מתחילתו ועד סופו'. ולכאורה צריך ביאור, הרי מצינו שהרבה טובות עשה אחשוורוש לאסתר ומרדכי ולישראל, ונראה כאילו רק מתחילה היה רע אבל לבסוף נעשה טוב, ומדוע אמרו 'ברשעותו' מתחילה ועד סוף. אלא ביאורו, כי אכן, מצד עצמו היה רשע מתחילה ועד סוף.

ובזה ביאר המהר"ל (אור חדש בהקדמה), מה שאמרו חז"ל (מגילה טו:) 'ש'המלך' האמור במגילה הכוונה ל'מלכו של עולם' (ותמוה מדוע רמזו שם 'מלכו של עולם' ברשע כמותו ולא במרדכי. אלא, כי אדרבה בא לומר) 'שלא תטעה לומר שלפי פשוטו מדבר 'המלך' באחשוורוש, ורק ב'רמז' קאי על 'מלכו של עולם'. אלא אדרבה, פשוטו של 'המלך' היינו מלכו של עולם, הוא עשה את כל

אוויר ודמיון שווא. זוהי עבודתנו בימים הללו מחיית עמלק - לתחוב המחט ולנפץ ה'בלון' של היצר. כז. יש שאמרו שלכן נפסק לגבי פורים ש'פרוז בן יומו קרוי פרוז' (מגילה יט.), ואילו בשאר יו"ט של גלויות נוהג ה'אורח' הבא מארץ ישראל לחז"ל ולהיפך כמקומו (א"ח תצו ג, ועיי' שועה"ר שם ז-יא), כי בפורים הוא הזמן הראוי להשריש שהכל בחשבון, וגם שהותו של אדם במקום ה'פרזים' אף ליום אחד אינו במקרה ועראי - וכלשון בני אדם 'פלוני נפל בטעות הנה', אלא ליום זה נשלח מן השמים להיות כאן, וכאן מקומו בזו העת לכל דבר וענין. וכמו שאמר הרה"ק האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע שצריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם היא חיותו, ואילו היה בזה הזמן במקום אחר בטלה חיותו (באורות ישראל הובא כן בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע).

כח. ורמזו זאת בלשון הכתוב (אסתר א טז) 'לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה', שהנה סופי תיבות של 'לבדו עותה ושתי המלכה' הם שם הוי"ה (שלא כסדרו), וללמדנו כי אם נראה בעיני בשר שושתי המלכה היא שעוותה לפני המלך, אך האמת שמאת ה' היתה זאת, וזו היתה גזירת עליון שלא תבוא ושתי, למען תקבל את העונש המגיע לה ומלכותה תינתן לאסתר, וללמד יצא לכל אדם וה'רודף' שלו, שלא הוא עשה זאת, והכל בשליחות מן השמים נעשה, ולטובתך, מה לך כי תלון עליו שקיים רצון הבורא בהידור ובשלמות.

כט. וזהו שאמרו (א"ח תרצ"א ס"א) 'מגילה צריכה שרטוט', כלומר, לשרטט ולהעמיק בלב את ה'נקודה' העיקרית שהכל בידי שמים, וכבר דרשו דורשי רשומות כי 'נקודה' ר"ת 'ווייל נאר דו קענסט העלפן' (כי רק אתה יכול לעזור)...

ל. כזאת ביאר ב'אור דוד' להגה"ק רבי דוד דוב מייזליש (י"ל בשנת תר"ן) דקשה על לשון המקרא בריש המגילה 'ויהי בימי אחשוורוש', והרי מספר כאן את הנעשה עם אחשוורוש עצמו, ולא נהוג לכתוב ויהי בימי על המדובר עצמו, רק כשנעשה מעשה ע"י אחר אז כותבים - לכשתרצה לדעת מתי היה המעשה, זה היה בימי פלוני, כמו"ש ויהי בימי שפוט השופטים וכו', ומבאר, שהמגילה באה לבאר שלא יד אחשוורוש עשתה הרע או הטוב, אלא הכל בהשגחה, ואחשוורוש היה רק כגרזן ביד החצב, וכשנתחייבו ישראל מיתה היה הקב"ה מטה לב אחשוורוש לגזור כן ואח"כ הטו לבבו, ולכן נאמ' ויהי בימי, שאין אחשוורוש הפועל, רק השי"ת הפועל, אלא שזה נעשה בימי אחשוורוש הן הגזירה הן ההצלה ממנה, והכל ע"י השי"ת בכבודו ובעצמו.

ובזה מבארים את ענין שינוי המלבושים בפורים, שנראה לו זה האיש כראובן ובאמת אינו אלא שמעון, להורות כי כל הנעשה בעולם נראה לו שנעשה על ידי פלוני, ובסיבה פלונית, אך באמת הכל מאת נורא עלילות, שהקב"ה מסבב הכל כרצונו להביא לידי התכלית הנרצית לפניו.

וזהו ענין 'לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שבכל השנה נדמה לאדם שיש לו שונא המציק לו, והוא 'ארור המן' הפרטי, לאידך גיסא פלוני המיטיב לו הוא 'ברוך מרדכי' שלו. ובפורים צריך להגיע למצב שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - שלו, כי אין כאן לא שונא ולא אוהב, אלא בין הטובות ובין הרעות כולם מאת הבורא ית"ש המסתתר תחת זה ה'המן' וה'מרדכי' להרע או להיטיב לו.

באר הפרשה - פורים

הנם של פורים משאר הניסים שנעשו לישראל, כגון יציאת מצרים, ונס החנוכה וכיו"ב, שהם היו מחוץ לדרך הטבע, אך ההצלה בימי הפורים היתה על ידי סיבות שונות וצירופי מקרים בתוך הנהגת הטבע, שלא ראו מתחילה במאורעות הללו כל טובה וחסד, ורק לאחר זמן נגלה לעיני כל שישועתן של ישראל נטמנה בהם, ולכל אחד מהמקרים יש חלק בהצלה הנפלאה.

וזו לימוד לדורות כשאדם 'מצפה לישועתו', לא ישאל 'מה נשתנה' - מדוע גרוע מצבי בפרנסה, כבריאיות, בנחת, בזיווגים בזש"ק וכיו"ב, אלא יתחזק ויזכור מעשה דמגילת אסתר איך שניהל הקב"ה את עולמו בחסד וברחמים, והכין מבעוד מועד את הרפואה למכה, וצירף מקרים ממקרים שונים בדרך הטבע להחיש פדות והצלה, וכעין חיבור וצירוף חלקי ה'פאזל' שאחר צירופם נראית תמונת הוד ברוב פאר והדר לג'. וכך הוא לדורות

הנכתב במגילה - שאחשוורוש פעל מה שנגזר עליו ממלכו של עולם - שהיה נראה כמי שעושה איזה דבר ובאמת אף 'מעשיו' של אחשוורוש בדבר ה' נעשו.

והנה, בגמרא דרשו (מגילה יא.) הפסוק (תהלים קכד ב) 'לולי ה' שהיה בקום עלינו אדם', אדם זה המן הרשע, פי' ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (לקוטי הרי"ם), דהנה העצה לזה שידע שהבל מהשי"ת, גם מה שיש לסמרא אחרא כח להרע לפעמים הוא רק מהשי"ת למוצתינו, וזה שכתוב 'לולי ה' שהיה לנו' שזה הוא עיקר הישועה, וכשנדע זה היטב לא ניתן בו כח להרע כלל^{לג}.

מגילת אסתר - לגלות הנהגת ה' מתחת ההסתר

בימי הפורים האלה הזמן גרמא להתחזק באמונה בה' כי הוא הבורא והוא המנהיג את כל אשר נעשה, בכל פרט ופרט ממקרי וטבע העולם לג', ובוה נשתנה

מכאן תבין את דבר המעשה, להרה"ק השרף רבי יחיאל מאיר מגאסטינין זי"ע היה מאן דהו שהיה רודפו עד חרמה, ומיצר ומציק לו במאד מאד, לימים חלה היהודי ונפל למשכב, מיד החל השרף לשפוך תפילות בעושר לרפואת ההוא גברא, ואף התענה תעניות לזכותו, ויראו כל העם ויתמהו מאד, בשלמא מה שהרבי שומע חרפתו ואינו משיב ניחא, אבל מדוע יקרע שערי שמים בעדו, ענה להם, לא זה האיש 'רודף' אותי - אלא הוא שליח מן השמים העושה שליחותו, אם ימות זה יעמוד אחר במקומו, ומי יודע מי יהא הרודף החדש ומה יהיו מעשיו, ניחא לי שיישאר זה רודפי אחר שכבר מכירו אני ואת תחבולותיו...

לא. וממשיך ב'חידושי הרי"ם' - עדיין בכל שנה ושנה על ידי קריאת המגילה נתעורר הארות שהיה אז, וימ"י פורים לא יעברו וכו' (אסתר ט כח) ו'יום' נקרא על שם אור כמו שכתוב (בראשית א ה) ויקרא לאור יום (ר"ל שהארות שהיו אז לא יעברו), וע"י חסרון אמונה בא עמלק, כמו שכתוב (שמות יז א) ויחנו ברפידיים, ברפיון ידיים מאמונה, שאמר (שם ז) מהיש ה' בקרבנו, ואם אמונה מאירה בישראל אין לו אחיזה, ולכך כתיב (שם יב) ויהיו ידיו אמונה, כלומר, שע"י חיזוק אמונה גברו נגדו.

לב. מענין לענין, איתא ב'מדרש תלפיות' (ענף א' אות אחשוורוש) שהגורל שהפיל המן ע"י חתיכת עצם מרובע בו חקוקים 'נקודות' משש קצוותיו, בצד אחד נקודה אחת ובצד שלישי שתי נקודות וכו' [ובלע"ז דאדו (Dice) והוא כעין הקוביות שהילדים משחקים בהם עד עצם היום הזה, בתחילת כל משחק] והנה, הפור הזה מהצד שיש בו שלוש נקודות יש כנגדו בצד השני ארבע נקודות, ומן הצד שיש שש נקודות יש כנגדו נקודה אחת - כי בכל פעם יעלו שני הצדדים למנין שבע, וכשערך המן את הגורל ערך אותו עם ג' עצמים (קוביות), אחד לקבוע את ה'שנה' אחד לקבוע את ה'חודש' ואחד ל'יום' שבחודש, ועלה בידו למעלה בראשון נקודה אחת, ובשני שלוש, וכן בשלישי שלוש נקודות (היינו א' ג' ג'), וחשב המן שבוודאי יעלה בידו לנצח כי שם אביו 'אגג' עלה בגורל 'למעלה', חישוב עוד ומצא שבתחתית הפור עלו נקודות ו' ד' ד', כתיבת 'דוד' המלך, (שהרי לעולם שני הצדדים הנגדיים יעלו למספר ז', א"כ הוא"ו משלים כנגד הא', ופעמיים ד' כנגד פעמיים ג'), והבין שמזלם של ישראל 'למטה' - ואינו טוב, אלא שרצה לראות זאת במו עיניו, על כן הפך את הפור (הקוביות) לראות את ה'דוד' שנמצא למטה בתחתית, ובו ברגע שהפך את הפור, עלה דוד למעלה והוא ירד למטה, ע"כ.

וביארנו בזה, שבא ללמד לאדם, כשמצבך עולה ומזלך מרומם, אל תהפוך לראות את הרע והחסרונות שיש לרעך, כי כבר עשה כך 'המן' ואיבד את הכל...

לג. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר (ליקוטי הרי"ם מגילת אסתר), וז"ל. כאשר הרגו את ושתי נכנס אחד לבית המדרש וסיפר לפני הלומדים שהרג המלך את ושתי, היו מי שגערו בו 'האק מיר נישט אין קאפ אריין מיט

עולם לך, שכל אשר יארע עמו בימי חלדו בחשבון נפלא, ומה שסבל לפני כחודש ימים שייך וקשור למה שעבר עליו לפני שבוע, וכולם מקשה אחת מזוקק שבעתיים, וממילא יקבל את הכל באהבה ובשמחה, ובזכות האמונה יזכה לגלות האור שבתוך ההסתר בטבע העולם, ואדרבה

בזה הזמן הוא עת מוכשר להתחזק באמונה זו (יותר מניסן שאז היו ניסים מגולים). כי עיקר קנין האמונה והבטחון אינו אלא מתוך ההסתרה, כי האמונה הבאה מתוך 'ראיית האור' - כאשר האדם רואה בעיניו את השגחת ה' וניסיו אינה נחשבת כ'אמונה' לך.

דיינע שטותים' (אל תבלבל את ראשי עם שטויותיך) וכן כאשר נלקחה אסתר לבית המלך בוודאי היו מיושבי ביהמ"ד שלא הסכימו לשמוע מדברים אלו, כמו כן לא מצאו שום ענין במעשה דבגתן ותרש באומרם מה לנו ולשטותים (שטויות) הללו, אולם 'בלילה ההוא כאשר נדדה שנת המלך' החל להתברר להם כל צירופי המקרים, שהקב"ה ברוב רחמיו הקדים רפואה למכה בנס המלוכש בדרך הטבע, וכבר בשנת שלש למלכו הרעישו המלאכים בשמי מרום שושתי תהרג (כמבואר במגילה יב:), כדי שתבוא אסתר במקומה להציל את בני ישראל מכליה, וגם נסתבב שמרדכי יציל את חיי המלך בלא שיקבל תשלום שכר, ורק בספר הזכרונות כתבוהו וממילא לא הספיק המן 'לאמר למלך' לתלות את מרדכי על העץ, כי מיד שאלו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו' ומשם 'תקפו של נס'.

ולא עוד אלא שכל המאורעות שאירעו כל חד וחד בזמנו היה נראה כמי ששורת הדין נותנת שכך יהא, דמה שהרגו את ושתי על אשר הטיחה דברים קשים כגידין ב'מלך' אחשוורוש הרי כן הוא משפט המלכים - שהמורד במלכות אחת דתו להמית, וכן מה שהציל מרדכי את אחשוורוש מבגתן ותרש אין בו כלל חידוש, וכן מה שגידל אחשוורוש את מרדכי - הרי עשה זאת עבור שהציל את חייו מבגתן ותרש סריסי המלך. כללא דמילתא, שכל הנס היה מלוכש בטבע, ורק לבסוף ראו איך שהכל היה בחשבון נפלא משמים ממעל.

ומוסיף (שם) החידושי הרי"ם וז"ל. כמו שאז בימי מרדכי ואסתר הייתה תמיהה גדולה שנלקחה אסתר צדקת כוז לבין ערלים, וכל התמיהות, ולמה נתגדל המן כל כך שהכל ישתחוו לו, ולמה לא הלך מרדכי ברחוב אחר שלא יזדמן נגדו (נגד המן), ואחר כך נתיישב הכל - שהיה בהשגחה רבה מן השמים. כן יתיישבו כל התמיהות מעתה. עכ"ל. לד. דבר יקר ונחמד אמר אחד מן הגדולים שליט"א לבאר במה שנכתב בשו"ע (סי' תר"צ סי"ז) בעניין קריאת המגילה 'מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושטה כאגרת להראות הנס', כי כאשר עומד לפניך רק פרק אחד עדיין לא ניכר הנס, ורק בהצטרפות כל פרקי המגילה כאחד אזי רואים את הנס, ולזה הנהיגו לפשוט את המגילה, ללמדנו שאי אפשר להסתכל רק על פרט אחד בפני עצמו אלא צריך להביט בכל 'התמונה' כולה... ולא נכתבה המגילה רק לשעתה, אלא עלינו ללמוד ממנה לכל השנה כולה ולכל תהלוכות החיים.

לה. הנה מפורסם בשם הג"ר ברוך שמעון שניאורסאן זצ"ל (ראש ישיבת טשעבין) לפרש הזמר 'ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל מאת כל סוכה שוכן בערפל' דהנה אמרה תורה שה'גנב' משלם כפל, וה'גזולן' פטור מכפל, וטעם הדבר, כי הגזולן עושה את מעשיו לעין כל לכן משלם רק קרן, ואילו הגנב מסתיר מעשיו מעין הרואים - אף שהקב"ה רואה את הכל - הריהו עושה עין של מעלה כאילו אינו רואה לכן ישלם תשלומי כפל (מכילתא דר"י משפטים פרשה ט"ו), ומכיוון שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, אם כן ק"ו שהמכריז ומאמין שעין של מעלה רואה בכל עת ושעה, אף בעת שנראה לו כי הסתיר ה' פניו מהביט עליו - הוא עומד איתן באמונתו שהשגחת הבורא על ברואיו לא פסקה מעולם, אדם זה ישולם שכרו בכפלי כפליים מן השמים.

וזה ביאורו ואשרי כל חוכה אשרי החוכה - מצפה לה' בכל זמן ועידן, כי יזכה לתשלומי כפל, מאת כל סוכה - מאת הקב"ה הצופה ומביט ומשגיח על העולם. ומדוע יקבל כפל, כי מאמין הוא שהקב"ה כל סוכה - רואה את הכל, ואפילו כשנראה לו כערפל - בחשכות, יודע הוא שהקב"ה שוכן בערפל הלזה הוא מקבל שכר כפול ממנו יתברך.

עפי"ז ביאר הגה"צ ר' אלחנן היילפרין זצ"ל שלכן יש בחג הפורים ב' ימים, שהרי כאמור באותה שעה היתה הסתרה לבני ישראל, והיו יכולים לבוא לידי מחשבה כאילו עין של מעלה אינה רואה, וח"ו 'שכח' ה' את עמו ישראל ומסרם לידי אחשוורוש והמן, ואפ"ה התחזקו באמונה ובתפילה להשי"ת שהוא דואג להם וישיעם, על כן זכו לשכר כפול וקיבלו ב' ימים של יו"ט.

לו. ובזה ביאר בספר 'ברית כהונת עולם' (מאמר הסתר אסתיר פ"ז) את דברי הגמרא (מגילה יד.) ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן

באר הפרשה - פורים

יש בו חשבון נפלא לטובתן של ישראל, וזהו עיקר אמונתנו, כמו"ש הרמב"ן (סוף פר' בא) מי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בתורת ה'. ולכן 'מרבין בשמחה' בזה החודש, כי בשארם מאמין שהקב"ה עמו (במרוצת ימי חייו) בכל עת ורגע להיטיב עמו, ובכל צעד ושעל אביו רחמו משגיח עליו להיטיב לו, ימלא לבו שמחה וצהלה בגיל ורגן לה'.

ובמה צדיקים התנבאו בסגנון אחד לפרש לשון המשנה (מגילה יז): 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', כי הלומד את המגילה מסופה לתחילתה, כלומר, אחר שכבר ראה את גודל הנס, והרי הוא מתפעל מן המאורעות שהיו בעבר, 'לא יצא' - כי תכלית האמונה שבעודו נמצא בזמן ההסתר ידע שהכל לטובה לוי. וזה נרמז בקריאת המגילה על הסדר דייקא, שעוד בטרם שנראים לעיניו ניסי השי"ת כבר יאמין שהכל לטובה לוי.

ובך ביאר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה) שמטעם זה לא נזכר שם שמים במגילה, כי כל הנהגת הבורא היתה מוסתרת ומכוסה, אמנם כאשר יתבונן בכל צירופי (התיבות - והיינו צירופי) המקרים יראה מפין השיטין שיש מנהיג לבירה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים בהשגחה פרטית לט, ודבר זה ילמדנו להבין כי כל דבר, קטן כגדול יש בו חשבון וסיבה ממעלה למה שנעשה למטה.

ובדרך זה איתא ב'דרשות חתם סופר' (ח"א קסב): לבאר מה שאמרו חז"ל (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י 'ימי ניסים לישראל - פורים ופסח'. ומבאר החת"ס כי הפרש גדול יש בין ניסן לאדר, כי בניסן היה הנס שלא כדרך הטבע - ביציאת מצרים, וקריעת ים סוף. ונס כזה פרסומו גדול יותר לפי שעה, (מכאן לשון החת"ס) ומכל מקום אינו מפורסם השגחת ה' בתמידיות על כל פסיעה ופסיעה. אבל בניסי אדר, לא נשתנה דבר מטבעו ולא היה שום פעולת אדם ביניהם, והמתבונן בדברים מתחילת סעודת אחשוורוש עד סוף מעשה המגילה יראה בהשגחה נפלאה ובהנהגת סדרי העולם.

ובמושך החת"ס, שינה הקב"ה מערכת השמים כאשר בן הוא פעולתו עמנו בכל יום ויום, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו... על כן מרבין בו בשמחה - שניכר בו יותר השגחת הבורא הפרטית עלינו. והיינו 'ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (אסתר ט כח) בב' בחינות - א. שיתעורר כל אדם בפורים ויכיר עי"ז נפלאות תמים דעים והשגחתו. והשני בפועל ממש, לא יעברו מתוך היהודים שבכל דור ודור עדיין כן הוא, כי נס זה אינו מעשה שהיה כבר היה, אלא - 'לא יעברו מתוך היהודים' - שעד היום כל הנעשה בעולם ונראה כטבע גרידא, באמת

לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב, וז"ל. גדולה הסרת הטבעת בהיות הנס מתלבש בעולם הטבע, ואפילו הכי יוסר כיסוי הטבע ויתראה מה שלפנים ממנו, וזה 'מחזיר למוטב' ודאי יותר מבחינת מ"ח נביאים ושבע נביאות שהיתה בחינות הנבואה (שלהם) ממה שלמעלה מן הטבע לגמרי, ע"כ. כי עיקר ה'גדולה' במי שמוצא את הקב"ה בתוככי הטבע ומגלהו בתוך ההעלם שבעולם זה נחשב כמי ש'חזר למוטב'.

לז. הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל היה אומר, שלומר על כל דבר 'גם זו לטובה' הוא קיום מחיית עמלק, שהרי זוהי דרכו של 'המן' לעמוד ולהכריז 'כל זה איננו שווה לי'.

לח. הוסיף ע"ז הרה"ק מאוסטרובצא זי"ע (בית מאיר פורים ה) ביתר שאת, דאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הנכרים בני אומות העולם, וכמו שכתוב (ח יז) 'ורבים מעמי הארץ מתיהדים', ומעלתם של בני ישראל שהם מתחזקים באמונה בחי החיים גם בשעה שהחושך מכסה ארץ וההשגחה נסתרת, ומאמינים שיש אור גדול תחת ההסתר, בשכר האמונה יזכו לישועת ה' כהרף עין.

לט. ותתיישב בזה הקושיא הידועה, מדוע נקרא שם היום טוב 'פורים' על שם הפור זה הגורל שהפיל המן בעת צרה ולא על נס ההצלה, והלא כל המועדות נקראים על שם הנס, כגון חג הפסח שנאמר (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, וכן חג הסוכות - 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג א), וכיוצא בו בחנוכה על שחנו מן המלחמה בכ"ה בכסלו, ומה נשתנה בפורים שנקרא על שם הפור, והרבה תירוצים נאמרו בזה. ועל פי האמור יש לומר, שתכלית ומטרת יום הפורים הוא להשריש את האמונה בהשגחה עליונה גם בעת הסתרה כשעדיין חשיכה אופפת אותו ויקבל הכל באהבה, ועל זה מורה ענין ה'גורל' - שמבטל דעתו

נעשה צולע ברגלון], ובעלות אחשוורוש על כס הממלכה התאוה לישב על כסא כזה, אלא שפחד אחזו לישב על אותו הכסא שהזקן בו קודמיו, מה עשה, חיפש 'אומנים' שיבנו לו כסא אחר כמוהו ורק בעיר שושן נמצאו אומנים ראויים למלאכה קשה כזו, ואכן הללו בנו את הכסא הנכסף במשך שלש שנים, בגמר עבודתם כשבאו להעבירו להיכל המלך נתברר שא"א להעבירו ממקומו, והוכרחו להשאירו בשושן, וקבע שם המלך את מקום מושבו, ומאז נהפכה שושן להיות הבירה (שהרי המלך יושב בעיר הבירה), והיינו דכתיב 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה בשנת שלוש למלכו', שאז נעשתה שושן לעיר הבירה, ותבלית כל זה, כי איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי, ומכיוון שרצו להגדילו בבית המלך - לישב בשער המלך, על בן עברה כל המלוכה לעירו של מרדכי.

המתבונן במעשה זה ישתומם כשעה חדא, וכי מה כל הרעש, ואי משום הכי היה מרדכי יכול לעבור ולהעתיק משכנו אל בירת המדינה, ושם היה יושב בשער המלך, אלא ביאורו, שאף את המירחה הזאת רצה הקב"ה למנוע ממרדכי, לכן סיבב שיתאוה אחשוורוש לבנות לעצמו כסא מלכות כשל שלמה המלך, ולא ימצאו מומחים לכך אלא בעיר שושן, ויוכרח לבנות שם את הכסא, באופן שלבסוף יתגלה שא"א להעביר כסא גדול כזה ממקום למקום, וממילא תיהפך 'שושן' להיות 'שושן הבירה'. וכל זה כדי שלא יצטרך יהודי אחד לנרוד מעיר לעיר ולהיטלטל בדרכים, ומכאן נלמד שכל העולם הזה נברא עבור כלל ישראל, וכל הנהגת העולם היא בחשבון מפורט ומדוקדק להפליא^{מא}, והכל

וכך פירש הרה"ק הבית אהרן (סו: ד"ה בסעודה של פורים) מה שאמרו (חגיגה ה.) 'כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם', שכל שאינו מוצא בשעת ההסתר את הפנים של הקב"ה, שאינו מאמין ש'הסתר' זה אינו הסתר אלא מדרכי ההשגחה עליו הרי אינו מכלל ישראל. כי כל עניינו של יהודי לזכור תמיד הן בשעת הטובה והן להיפך ח"ו שהכל הוא מיד ה'.

וכבר אמרו (עיי' ספר קדמון 'יוסף לקח' א א) שהנה שם הוי"ה מרומז ב' פעמים במגילה בראשי תיבות - 'יבוא ה'מלך והמן היום (ה ד) ר"ת הוי"ה, וכן יוצא צירוף השם מסופי התיבות - כ"י בלת'ה אליו הרעה (ו ז), לרמוז שהן כשנמצא ברום המעלה שרק הוא מוזמן לבוא אל המלך והן כשנמצא בבירא עמיקתא כי בלתה אליו הרעה, תמיד אין זה מכוחו ומחמתו אלא הכל הוא מיד ה' המשגיח עליו בכל עת ובכל שעה, ורמוז יש בדבר, למען תדע כי הקב"ה נמצא בכל דבר וענין מראשית דבר ועד סופו, וכל העובר עלינו באמצעו של דבר מיד ה' הוא^{מב}.

בדבר המלך - נפלאות השגחה פרטית כמעשה המגילה

הנה כתיב בראשית המגילה (א ב-ג) 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה, בשנת שלוש למלכו עשה משתה, ומביא הגר"א מווילנא זי"ע (בפירושו על המגילה פ"א ב) את דברי ה'תרגום שני', ששלמה המלך ע"ה היה לו כסא מלכות מעין כסא של מעלה, וכאשר ישבו עליו פרעה ונבוכדנצר ניוזקו ונענשו [ומשום הכי נקרא 'פרעה נכה', כי בעלותו על הכסא הכישו צורת האריה שהיה חרוט על הכסא, ומזה

ומוציא לגמרי את מחשבתו וחשבונותיו, ומשליך יהבו רק על השי"ת, ולכן נקרא היום 'פורים' - לפרסם ולגלות כי זהו עיצומו של יום ותכליתו - כי ממנו נקח לעבוד להבין שאין אנו נחשבים אפילו כ'בורג' קטן בכל מערכת הנהגת העולם, רק הכל תלוי ונמצא אך ורק בידי ה', והכל מתנהל ממעל בחשבון טוב ומדוקדק.

מ. וכך אמר הרה"ק החתם סופר (על הש"ס, מגילה ז:) מה שקבעו יום הזה לשמחה יתירה, הוא על פי מה שכתב בהקדמת יוסף לקח, משום כי ממנו נדע שגם בימי ענינו וצרותינו ואכתי עבדי אחשוורוש אנן, מכל מקום לא הסיר השגחתו ממנו לכלותינו חס ושלום. ולזה הטעם נ"ל שדקדקו כל כך בשתיית יין, משום שלא נברא אלא לנחם אבלים ולמרי נפש לפכח דעתם (סנהדרין ע.) להורות לנו סימן שנהיה כיון הזה שאפילו בימי צרותיו של אדם משמחו ומשכחו דאגותיו, כן אנחנו נשכח כל צרותינו ושעבודינו ונשליך כל יבוינו על ה' כי לא יטשנו ולא יעזבנו.

וסיים שם בלשונו- וא"כ כל אחד ישער בעצמו לשנות כל כך יין, כאלו היה בעת צרה חס ושלום היה שיעור היין ההוא מפקחו ומשמחו, ככה ישתה, והיינו 'עד דלא ידע בין ארור המן' היינו ימי ענינו המתוארים על שם ארירותו של המן, 'לבין ברוך מרדכי' שהם ימי הישועה שלנו.

מא. וידוע מה שכתב הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) שיתכן שיכניס הקב"ה בלב אחד לבנות ארמון כליל היופי ואפשר שיהיה הארמון ההוא מזומן לאיש חסיד, יבוא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות

באר הפרשה - פורים

לבוא אל המלך באישון לילה, אלא ששנאתו את מרדכי קלקלה את השורה], לא היה עומד בחצר בשעה ששאל אחשוורוש 'מי בחצר', אזי מסתברא שהיו קוראים לאחד העבדים שהיו שם באותה השעה, והיה המלך שואלו 'מה לעשות באיש וכו'', והיה עבד זה עונה לפי השגותיו - להעניק לו שדה במתנה וכיוצא בו, ואף את"ל שהיה משיב כעצת המן, מכל מקום לא היה בזה כלל השפלה להמן, אבל, מסבב כל הסיבות סיבב שהמן יגיע לחצר המלך 'בעתו ובזמנו' ממש, ומשם יפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ומאז התחילה קרן ישראל להתרומם.

מוסיף בה ה'מלבי"ם' (ב כג ע"י"ש) שהרי מדרך המלכות לשלם מיד שכר טוב 'כיד המלך' למי שיציל את המלך ממיתה לחיים, ואילו כאן 'לא נעשה עמו דבר' (ורק נכתב בספר הזכרונות), ואיך יתכן כדבר הזה, וכאן ב'השגחה פרטית' נשתמר שכרו לעת צרה להציל אותו ואת כל בני ישראל - ריווח והצלה ליהודים^{מג}, ואילו היה משלם לו כגמולו בשעת מעשה, לא היה עוזר לו בעת צרה^{מד}.

כדי להיטיב לבני ישראל באחריתם, מכאן ילמד כל איש שהוכרח לנדוד ממקום למקום, לא יזעף לבו כי בוודאי 'חשבון' גדול יש בזה בשמים, בוא וראה כמה סיבב הקב"ה למנוע את נדידת הדרך ממרדכי...^{מב}

עוד מצינו ענין 'השגחה פרטית', כדכתיב (פרק ו) 'בלילה ההוא נרדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות... ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה... ויאמר המלך מי בחצר', ובאותו רגע - והמן בא לחצר בית המלך, ויאמר המלך יבוא - ויבוא המן, ויאמר לו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו', והשיב מה שהשיב, ומכאן תוקפו של נס ואתחלתא דגאולה. ועתה נחזה - שאם היה המן מקדים לבוא אפילו בכמה רגעים קודם לכן, היה שומע מבעד לחלון את שאלת המלך 'מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה', ופשיטא שלא היה עונה למלך - 'יביאו לבוש מלכות וכו'', שהרי היה מבין שכוונת אחשוורוש היא לייקר ולכבד את מרדכי שונאו. לאידך, אם היה המן מאחר לבוא אפי' בכמה רגעים [ובפרט שממירת דרך ארץ אין

ההם, ויהיה לו סבה להינצל ממות', והרי שכבר כמה וכמה שנים מקודם הגין לו הקב"ה את דרך הישועה והסיבה להצילו לחיים.

מב. איתא בגמ' (מגילה טו:) 'מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס', ופירש רש"י, 'ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי'. ולכאורה תימה רבתי היא, שלא מצאה זכות לעורר רחמים לביטול הגזירה ולעשות נס אלא ב'טענה' זו שהיא צריכה להחניף לרשע ולזלזל בכבודה, ואם אכן אין שום זכות ח"ו מה יתן ומה יוסיף הדבר הקטן הלזה. אלא, כי הקב"ה 'א-ל' אמונה הוא ואין עול כי כל דרכיו משפט', ואין נותנים לאדם צער אלא לפי חשבון מדוקדק כחוט השערה, וכפי מה שנקצב עליו, על כן אמרה אסתר, שמא צער זה שאני זקוקה להחניף להמן ולזלזל בכבודי אינו בחשבון הגזירה, וממילא לא תוכל הגזירה להתקיים, ואף אם שורת הדין ח"ו להשמיד להרוג ולאבד, אך כן הוא הנהגת המקום ב"ה שלא להוסיף אפילו קורטוב של צער יותר מכפי הנגזר מלעילא.

וכך יש ללמוד מהא דאיתא (בר"ר ק ו) שהנהגה האגרות השניות' בהם נכתב אשר נתן המלך ליהודים להיקהל ולעמוד על נפשם נכתבו ונשלחו 'בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלושה ועשרים בו' (אף שהגזירה כבר נתבטלה בט"ז ניסן), נמצא ששבעים יום חלפו מעת שנכתבו האגרות הראשונות בי"ג ניסן ועד לאגרות השניות, ובכל אותו הזמן היה שמחה וישועה לשונאי ישראל, ואמרו חז"ל, כי שבעים יום אלו ניתנו להם בשכר 'שבעים יום שעשו המצריים חסד עם יעקב אבינו' (בראשית נ ג), והרי שכל רגע ורגע של צער שהיה לישראל הכל היה במידה במשקל ובחשבון מדוקדק. מג. והיינו שהקב"ה הכין את הישועה בחשבון מדוקדק ולא הקדים את המאוחר ולא איחר את המוקדם אפילו ברגע כמימרא. ומכאן לימוד נפלא לכל בר ישראל, בל יתאונן לאמר, כבר שפכתי כ"כ הרבה תפילות על ענין פלוני, כ"כ הרבה מעשים טובים הרבתי, ועדיין לא נראית קצה ישועתי לבוא, מדוע אינני רואה כל תוצאה טובה מהתפילות והסגולות וכו"ב, כי אדרבה הקב"ה סופרן ומצניען לעת וזמן הנכון, יבוא יום ותראה כמה נתרבית הטובה הבאה עליך בעד המתנה זו...

מד. מעשה באחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שעקצו פרעוש באמצע שנתו, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו והקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו

ונהפוך הוא - מתוך הצרה המציא פדות ורווחה

המן הרשע לדבר עם המלך בענין העץ אשר הכין למרדכי הצדיק, ורצה להכזות את מרדכי בעיני המלך ולשלוח יד בו, דייקא בעת ההיא פעל א-ל להרים קרנות צדיק ולגדוע קרני רשעים - שהוכרח המן להרכיב את מרדכי ברחוב העיר, ולא עוד אלא דייקא בשעה שגאוותו של המן עלתה לשחקים והתפאר לאמר 'וגם למחר אני קרוי עם המלך' (ו יב) לישב עמו בסעודתו, אז נהפך הכל, וזמשם הלך אל מיתתו. כך גם גזירתו הרעה שבכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר תינתן דת להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים נתבטלה ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם (אסתר ט א).

כי אין לה - קרוב ה' לנשברי לב

איתא בגמרא (מגילה ז) 'שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות'. ולכאורה צריך ביאור, וכי חיפשה אותה צדקת להוסיף לעצמה כבוד ויקר - שישאר ממנה שם ושארית לדורות, ובדרך אפשר יש לומר, כי אסתר היתה בשפל המצב בהיותה יתומה מאב ומאם, ובדרך הטבע היה נראה שתמיד תישאר בשפלות, ולבסוף

כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ח"א דף לב. ד"ה כתיב) דהנה אמרו חז"ל (נדה לא.) 'אין בעל הנס מכיר בניסו', והיינו כי פעמים רבות יקרה איזה מקרה לבלל או לפרט ואינו מכיר שתחת אלו הדברים נטמן איזה ישועה והצלה^מ, וכן נראה בדברי האגרת הזאת - מגילת אסתר, כי בראשית המגילה אנו מוצאים שממוכן זה המן הרשע ייעץ למלך להרוג את ושתי 'ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה' (א יט), כשהתכוון שבתו תבוא למלוך תחת ושתי (תרגום אסתר ה א), אך בפועל הפך הקב"ה את עצתו ולא די שלא נהנה מהריגת ושתי, אלא דייקא עי"ז עלתה אסתר לגדולה והיא היא שגרמה לו להתלות על העץ. והמבין יבין כי הריגת ושתי היה (סג) כעין 'קריעת ים סוף' אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו. וכן בנתנא ותרש ביקשו לשלוח יד במלך אחשוורוש אך הקב"ה הפך את רצונם ותלו אותם על העץ, וכל זה כדי שיכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את המלך ובבוא העת יבוא על שכרו יחד עם השפלת המן, כמו כן 'בלילה ההוא' בהגיע

על הארץ, מיד נטל ידיו עם שארית המים שנשארו בתוך הכד, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לבגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומכבים את הגחלים היתה האש אוחת בהם ומכלה את כל הבית, ובלבו הודה להקב"ה על הנס שעשה עמו, ויהי כאשר חזר למיטתו הבחין שקורות הבית שעל גבי מיטתו נפלו ונס גדול הוא שהייתה המיטה ריקה. עתה הודה להקב"ה על שני הניסים שגמל עמו הקב"ה בזה אחר זה. למחר סיפר לרבו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר 'זכית לכך בגלל האמונה, כי מי שחי באמונה בהקב"ה, ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים', ולדידן ייאמר, אף מתוך השינה - כשאין מצבו שפיר עליו, ואינו רואה כי אם פרעוש (או 'אדם' הדומה לו) שעוקצו, מים שנשפכו וקורות ביתו שנפלו, יתחזק להאמין בהשגחת הבורא שהכל בחשבון מדוקדק, ויבטח בהש"ת שרק הוא יתברך מסבב כל הסיבות, ויש טעם מיוחד וחשבון מפורט לכל דבר ומקרה המתרחשים בעולם.

מה. והא לך דברי צרי ומרפא אשר כתב הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע (חיי עולם ח"ב פ"ו), וז"ל, אמרו חז"ל במגילה (ג): על הפסוק (אסתר ג א) 'אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש וכו'', מאי אחר הדברים, אחר שהקדים הקב"ה רפואה, כי הקדוש ברוך הוא מקדים לישראל רפואה למכה. ומבואר, שעל כל צרה ועל כל צער וסבל שבא על האדם, יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה, וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון. ומוסיף לאמר, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיזוק שלא יפול ביאוש בהיותו במיצר, גם כשנדמה לו שאין מוצא לצאת מהסבך, רק יתפלל ויבקש רחמים, ויעסוק בתורה ובמצוות לשם שמים, ולצפות תמיד לתשועת השם כהרף עין, ולא יפול ביאוש כלל חס ושלום וכו'.

וכן הוא בכל מבוכות ובלבולים ממחשבות רעות, המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונדמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה הוא פשוטה וברורה בתכלית הברור, אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא יתברך בתמימות, סוף סוף יאיר השם יתברך את עיניו. ואל יפול ביאוש חס ושלום אף על פי שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכותו, כי סוף סוף יאיר לו השם יתברך, ולפום צערא אגרא. עכ"ל.

הצליח ה' הרבה, שנעשית מלכת מדי ופרס, והצילה את כלל ישראל ממות לחיים, וזאת רצתה להודיע לבני ישראל לדורותיהם לבל יתייאשו לעולם, ויתחזקו בכל מצב שהוא. כי אדרבה ע"י הקושי יתעלה ויגיע לראש ההר²¹. וכך ביאר ב'שפתי חכמים' (פתיחה למס' מגילה אות כה) בהא דאיתא בגמ' (יומא כט.) 'אסתר סוף כל הניסים' - 'ר"ל כשהאדם מגיע שאין עוד מקום שיעשה לו נס, יזכור מעשה אסתר ויבטח בישועת ה' בהרף עין'.

היא מקרבת אותו. אולם סוף דבר נתברר שאדרבה ישועתם של ישראל התגלגלה דרך אותו המשתה. וללמדנו שאם נראה לאדם כי יש לו מפריעים ומשטינים אזי עליו להאמין כי בזה גנוז שם הוי"ה - שם הרחמים כסדרו, שהקב"ה עושה עלילות לבני אדם שמצמיח לו את הישועה על ידי המפריעים עצמן כאחשוורוש והמן.

מלא קומצא - חשיבות כל דבר קטן כגדול

נפלאים דברי ה'מנות הלוי' (לרבי שלמה אלקבץ בעל ה'לכה דודי') על הפסוק במגילת אסתר (ד יז) ויעבור מרדכי, וז"ל. בגמרא (מגילה טו:) אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, ושמואל אמר דעבר ערקומא דמיא, פירש רש"י... 'דעבר עורקמא דמיא - לאסוף היהודים שבעבר השני (של המים)' ואני אומר דבר גדול השמיענו שמואל שאפילו דבר קטן לשם מצוה כתוב בספר... כי לא היה אותו הנהר גדול (שעבר אותו לאסוף היהודים) רק ערקומא דמיא - והוא שלולית של מים מכוונסין כמו שפירש"י בגמרא (מגילה כח:). ואעפ"כ נכתב בספר (במגילה) 'ויעבור מרדכי' כאילו היה דבר גדול - להורות כי הבל בא לידי חשבון, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר.

וכך איתא ב'שם משמואל' (פורים תר"פ) דאמרו חז"ל (גיטין נו:) 'מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק', והיא פליאה עצומה, איך זכה אותו רשע אכזרי וצורר היהודים לשכר גדול כזה שיצאו מצאצאיו תנאים ואמוראים העוסקים בתורת ה' בקדושה ובטהרה²², ומבאר עפ"י דברי המדרש (אסתר י ה) 'בשעה שהעביר המן את מרדכי רכוב על סוס המלך ברחוב העיר, אותו רשע מה היה אומר (תהלים ל זח) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם, ה' ברצונך העמדת להררי

איתא במדרש (אסתר ו ז) אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם ואמרתם (איכה ה ג) יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הדא הוא דכתיב (אסתר ב ז) כי אין לה אב ואם. וביאר המהר"ל (אור חדש) וז"ל (בשנינו). ולבטל כוחו של עמלק צריך להתעלות אל המעלה העליונה מאוד, ולא יגיע אל המדרגה הזאת רק יתום ומי שנמצא בשפל המצב, כדכתיב (ישעי' נו טו) אני מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח. והשי"ת מגביה שפלים, ומפני כך הגביה את אסתר שהיתה יתומה מבלי אב ואם למעלה ממדרגת המן, ולפיכך כאשר אמרו (בנ"י) יתומים היינו ואין אב, אמר להם הקב"ה, אדרבה, אין הקב"ה עוזב השפלים המדוכאים, ולכך חייכם - הגואל אשר אעמיד לכם במדי יהיה יתום, מפני שהשי"ת מגביה אותו מעלה מעלה, להיות גובר על המן²³.

בן ידוע שמרומו שם הוי"ה כסדרו במגילה בלשון הכתוב (אסתר ה ד) 'יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי', והמעם שנרמז דייקא בפסוק זה שם הוי"ה כסדרו המורה על רחמים פשוטים ונגלים. כי כשאמרה אסתר 'יבוא המלך והמן היום' נבהלו בני ישראל מה ראתה אסתר לעשות כן, והרי המן הוא צורר היהודים אשר גזר להשמיד להרוג ולאבד ומדוע

מו. כן כתיב גבי אסתר 'והנערה יפת תואר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת' (ב ז), וכתב ה'רוקח' (הובא ב'תוספות השלם' על מגילות) כי יפת תואר וטובת מראה ר"ת 'יתום', וכלומר, שדייקא משום שמתו אביה ואמה על כן זכתה מן השמים לתואר ומראה.

מז. ולכן אמרו בגמ' (שבת פח.) אמר רבא הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' קיימו מה שקיבלו כבר, ודקדקו חז"ל בלשונם ולא אמרו בימי מרדכי (אף שהנס נעשה על ידו) אלא בימי אחשוורוש, להורות על חשיבות ההתחזקות בזמן הצרה והקושי.

מח. בגמרא (תענית כט.) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה', והנה 'בעל המימרא' הוא בעצמו מבני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק, שהרי בסנהדרין (צו: לגירסת העיון יעקב' שם) למדנו 'מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק - ומנו רב שמואל בר שילת', ומכאן שהיו מהם תנאים שדבריהם נשנו בברייתות ואף בדיני חג זה גופא.

גבוה חמישים אמה, שהנה חמישים שערי בינה שנבראו בעולם, ואפילו משה רבינו לא השיג את שער הנ' (ר"ה כא:), ו'עין גבוה חמישים אמה' מרמז שימשכהו בדמיון להשיג את כולם, ועל ידי שלא יוכל מרדכי להשיג את כל אותם חמישים השערים 'ישתבש במושכלות' ושוב יוכל להחטיאו, וממילא יהא בידו לנצחו.

ובך ביארו בהא דאיתא בגמ' (מגילה פז.) שכשבא המן להרכיב את מרדכי על הסוס, ראהו יושב ומלמד לתלמידיו הלכות קמיצה, אמר להם 'אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי' (בא 'קומץ' קמן שלכם ודחה 'עשרת אלפי ככר כסף' שלי), והיינו שקליפת המן היא - להסית את האדם שאין ערך כי אם לפעולות גדולות דוגמת עשרת אלפים כיכר כסף, לעומתו לימד מרדכי שאף פעולה קטנה ב'קומץ מנחה' נחשבת בקרבן לפני הקב"ה, כי כל התאמצות חביבה ויקרה עד מאד אצל השי"ת, ובוה גופא נוכח המן לראות כי אבדה תקוותו לפתות את האדם שרק מתנה מרובה חשובה, על כן אמר יבוא מלוא 'קומץ' חיטים דידכו וידחה 'עשרת אלפי כיכר כסף' דידי^ב.

קריאה של חיבה - עבודת ה'הכנה' לקראת פורים

בפרשתן (א א), 'ויקרא אל משה', ופירש רש"י, 'לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה

עזו הסתרת פניך הייתי נבהל', היינו שבאותה שעה נפלה בלבו מחשבה טובה שיש מנהיג לבירה והודה שהכל מהשי"ת, ובוה נתעוררו בו חלקי הטוב שהיו טמונים בקרבו, ונתפרד הרע מעצמותיו, ועל כן עברה הזוהמא מצאצאיו אחר גלגול אחד ויצאו ממנו מרביצי תורה וצדיקים.

ומזה לימוד לכל אדם, אף כשהוא במצב רע נורא מאד רח"ל, אל יקמן בעיניו שום הנה ודיבור ואפילו מחשבה טובה^מ, אף שאין בכוחו להישאר על דרך טוב, מכל מקום יתחזק עוד היום, ויהיה לו לתועלת עצומה מאד, שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים, עכ"ל. והיינו שאין לך אדם מישראל שגרוע יותר מהמן, וראה כמה הועילה לו מחשבה טובה אחת, לכן נאמר לכל יהודי באשר הוא שלא יתייאש אף בעת הושך והסתר, וכגון בשעה שאין לו חשק להגות בתורה יתחזק וילמד פרק אחד או הלכה אחת, וכך בכל ענין וענין, כי גם זה חשוב עד מאד בעיני השי"ת, ושכרו הרבה מאד, 'שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים'^נ.

באמת אמרו, זו דרכו של 'המן', לבלבל את האדם ולהביאו לחשוב שאין לו ערך אלא כשהוא 'מושלם' לגמרי^{נא}... וכמו שביאר הרמ"א בספרו מחיר יין (אסתר ה יד) הטעם שאמרה זרש להמן לעשות עין

מט. בדרך זה מבאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה זכור) מה שמצינו מצד אחד שאמר הקב"ה 'מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים' (יז יד), ומאידך כתיב 'תמחה את זכר עמלק' - שמלחמת מצוה זו מוטלת על בני ישראל, ומבאר בזה"ל, נרמז בזה, כשעובר אצל איש יהודי הרהור טוב ורוצה לחזור בתשובה ואח"כ ישכח מזה, אל יפול רוחו, כי זה רצונו ית' שההתחלה למחות זכר עמלק תהיה באתערותא דלתתא איך שלא יהיה, ומיד יעזור לו השי"ת באתערותא דלעילא, מחה אמחה את זכר עמלק.

ג. ומאויבי תחכמני, כשם שדרכו של היצר הרע שאינו מפתה את האדם מיד על דברים גדולים, אלא 'כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד' (שבת קה:), והינו שאף יצר זה מכיר בערכם של פעולות קטנות שיביאוהו לבסוף לע"ז רח"ל, וממנו ניקח לעבוד את השי"ת - שעל ידי ההתחזקות בפעולות קטנות, דרגא בדרגא, סוף שיבוא לתכליתו הטוב.

נא. וכמרומו בדבריו של המן הרשע 'וכל זה איננו שוה לי' (אסתר ה יג), שאצל המן אין שיווי וחשיבות ל'זה' - משהו אחד וקטן אלא רק אם ישיג את הכל...

נג. ידוע שאימת הצאר ניקולאי הייתה מוטלת על כל נתיניו, איש לא העיז ללכת כנגדו שכן ברשעותו היה הורג אנשים חפים מפשע ללא דין ומשפט - ככל אשר עלה על רוחו, אמנם, בעומדו לכבוש את מדינת פולין קמו מתנגדיו (המורדים בהשקט) וסייעו לחיילי מדינת פולין להרוג ולאבד את חיילי הצאר, כמובן שחיילי הצאר ושריו השיבו כנגדם מלחמת חורמה, ובעיקר, חיפשו אחר האיש העומד בראש קבוצת המורדים. לאחר חקירות ודרישות עלה בידם לדעת מי הוא ואיזה הוא, והתחילו לחפש אחריו כדי להענישו, אך לא הצליחו במזימתם, כי הלה היה ערום מאד, ותמיד הצליח להשתמט מידיהם.

קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי, שנאמר (במדבר בו, שנאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי גג ה) ויקר אלוקים אל בלעם. וביאר הרה"ק ה'חידושי

פעם אחת הבחינו בו כמה חיילים כשהוא נוסע בעגלתו והתחילו לדלוק אחריו, ויהי כראותו שכלתה אליו הרעה החליט להטעות את החיילים, מה עשה, היכה בשוט על סוסו שיתחיל לרוץ, ובתוך כך קפץ מן העגלה ונס על נפשו, והחיילים המשיכו בטעותם לרדוף אחר עגלה ריקה, אדהכי והכי רץ לתוככי כפר הסמוך, ודפק על דלת הבית הראשון הסמוך לחומה, משפתח לו בעה"ב היהודי את הדלת, סיפר לו הלה דברים כהווייתן שהוא בורח מציפורני החיילים הרשעים מבלי לספר לו מי הוא, והתחנן על נפשו שיתן לו מסתור ומחסה בביתו, אך היהודי חשש על נפשו ביודעו שבוודאי תוך זמן קצר יבואו חיילי הצאר לחפש אחריו ואז יהיו חיי שניהם בסכנת מות, בלית ברירה המשיך האיש ודפק על בית של יהודי אחר, הלה הסכים להכניסו אל ביתו, הורה לו להחליף בגדיו - ולהתעטף ב'טלית' של היהודים ומיד לעמוד בקרן זוית כיהודי המתפלל 'שמונה עשרה' כשטליתו מכסה פניו, וכך, אף אם ייכנסו החיילים לביתו לא תעלה על דעתם שהאיש ה'מתפלל' לפנייהם הוא הגוי אשר הם דולקים אחריו.

כך הווה, חיילי הצאר חיפשו אחריו מבית לבית, ומשראו יהודי עומד ומתפלל לא חשדו בו לרגע שהוא האיש המבוקש, והמשיכו בדרכם ובזה יצא האיש מכלל סכנה. לאחר שאכל ושתה וחיים את גופו שכב לישן על המטה שהציע עבורו בעה"ב בסבר פנים יפות. למחרת היום יצא לדרכו כשהוא מבטיח ליהודי שיזכור את חסדו וישיב לו גמולו הטוב ביום מן הימים, הלה שמע את דבריו וכיון שלא ידע שהוא מנהיגם של המורדים, לגלג (במחשבתו) ולעג ל'בן כפר' ש'הבטיח' לסייע בעדו לעתיד.

לאחר זמן ויגיעה רבה הצליחו המורדים להפיל את שליטתו של הצאר ניקולאי, ואז קיבלו המורדים עליהם את מנהיגם הנערץ (אותו 'אורח') למלוך עליהם ביד רמה, בימים ההם כשבת המלך החדש על כסא מלכותו, שלח מכתב אל אותו היהודי שהציל את חייו, בו כתב 'הזמנה' לבוא אל ארמון המלוכה בהקדם האפשרי. היהודי קיבל את המכתב בתדהמה מהולה בפחד, כי כלל זה היה ידוע ומפורסם שהחכם אשר עיניו בראשו בורח מן הרשות אשר ברוסי', כי פגיעתה רעה, אך לאידך גיסא אוי לו למי שיפר פקודתו של המלך, בלית ברירה עלה על הרכבת ברגלים כושלות ופנה לנסוע אל ארמון המלוכה.

בהגיעו עד לפני שער המלך הראה לשומרים את ה'הזמנה', מיד נפתחו בפניו כל השערים והוליוכוהו אל 'בית המלך פנימה'. ויהי כאשר נכנס בלב מלא פחד נתקבל על ידי המלך בכבודו ובעצמו בסבר פנים יפות, ובכניסתו שאלו המלך 'התכירני... הודה היהודי על האמת שלא זכה מעודו לקבל את פניו ואיך יכירו, השיב לו המלך שלא כן הוא, אלא ראה אותו טובא, והזכיר לו כל אותו המאורע שהצילו מיד רודפיו, ואז אמר לו 'באותה שעה חשבת שהצלת איש אחד פרטי, אך האמת שהצלת כל תושבי מדינת רוסי'. כי בזכות הצלתי הגיעו כולם אל המנוחה ואל הנחלה בהפלת הצאר הצורר ניקולאי שהיה הורג וטובח אזרחים תמימים וחפים מפשע'. ובזאת נתן לו אישור מיוחד לבקר אותו בארמונו בכל עת שירצה, והעניק לו עוד מתנות רבות.

עובדא זו סיפר הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע, והוסיף מוסר השכל בצדו, שפעמים רבות נדמה בעיני האדם שעשה רק מצוה קלה שאין בה חשיבות של ממש, כגון שמעודד את חבריו בדברים וחושב לעצמו שלא עשה כלום, אולם לעתיד לבוא יראה שמפעולה והתאמצות אחת קטנה פעל גדולות ונצורות, ויקבל שכרו משלם על הכל.

על הדברים האלה היה חוזר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל והוסיף סיום לסיפור זה, שבשנת תרפ"א לפ"ק כשתקפו הצרות על ישראל החליטו שמונה עשרה בחורים מתלמידי ישיבת נובהרדוק לברוח מגבולות רוסיה מבלי שיהיה להם אישורי יציאה, לדאבון לב נתפסו הבחורים על ידי שוטרי הגבול, והיו כולם בסכנה גדולה כי בדרך כלל היו מענישים את הבורחים בעונש מיתה. משהגיעה הבשורה הקשה אל התלמידים שנשאר בשיבה שלחו תיכף הודעה לגדול הדור הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל לשאול כדת מה לעשות, והוא שלח אותם לאותו יהודי שהציל את המלך מידי רודפיו שימהר ויבקש מהמלך לשחרר את הבחורים, ועל ידו אכן ניצלו מן המוות לחיים, ובזאת סיים הגר"י גלינסקי במתיקותו 'המלך הודה לאיש מצילו שהציל את כל תושבי רוסיה, אך אני מוסיף ואומר שבפעולתו זו הציל עוד שמונה עשרה בחורי ישיבה (החשובים פי כמה מכל גויי רוסיה), ולא עוד אלא שבין קבוצת בחורים זו היה גם הבחור רבי יעקב קנייבסקי, ואף הוא ניצל מן הסכנה על ידו, ונמצא שבפעולה אחת גרם להאיר את כל העולם כולו בתורתו של אותו גאון וצדיק'.

מבעוד יום לאו שמיה תענית', והרי שאין ערוך למצוה בלא שיזמין עצמו ויתכונן לקראת עשייתה. ובוה מבאר מה שמסמך המדרש (רבה א א) את הפסוק (תהלים קג ב) 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו' להאמור בפרשתן 'ויקרא אל משה', כי צריך האדם להיות 'גבורי כח' לקבל על עצמו עול מלכות שמים ולהיות מוכן לעשיית המצוה, להיות מ'עושי דברו לשמוע בקול דברו', וזאת למדנו ממה שנאמר 'ויקרא', שקדמה קריאה לציווי.

מעם נוסף בנחיצות חובת ה'הכנה' לדבר מצוה^{יה} מבואר ב'חיי אדם' (כלל סח סעיף כה), וז"ל, שומר מצוה לא ידע דבר רע, ר"ל שמהויב בשירצה לעשות איזו מצוה לא יעשה אותה בחפזון ובפתאום רק שישמור וימתין [כמו ואביו שמר את הדבר - בראשית לו יא]

הרי"ם' זי"ע משמעות ה'קריאה' שעניינו הוא 'הכנה', כלומר שלא נתגלה הקב"ה בפתע פתאום, אלא משה רבינו הכין והזמין עצמו, לעומת זאת אצל בלעם הרשע היתה התגלות בלא הכנה מקודם, ועל כן אינה אלא כדבר 'ארעי' - שלא נשאר מזה רישומא דקדושה מאותה התעלות, כי בלא שיכין האדם את עצמו להיות מוכשר וראוי לקלוט בקרבו אותה השפעת הקדושה הרי חסר ה'כל' שיחזיק את הברכה. ורמז לדבר מה'תרגום' על הפסוק 'וקרא זה אל זה' - ומקבלין דין מן דין, והרי ש'קרא' הוא מלשון מקבלין, כי רק על ידי ה'קריאה' וההכנה זוכים לקבל את הארות הקדושה לאורך ימים^י.

וכך הוא לעניין כל דבר שבקדושה וכל עשיית מצוה שצריך להקדים את עסק ההכנה לקראתה^{יה}, וכמו שמצינו בגמ' (תענית יב.) 'כל תענית שלא קיבל עליו

נג. כתיב במגילה (א כא) 'ויעש המלך כדבר ממוכן', איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (ב"א סט. ד"ה ויעש המלך) ע"פ מה שידוע דכל מקום שנזכר במגילה המלך הכוונה הפנימית היא למלך מלכי המלכים הקב"ה, וזהו פירוש 'ויעש המלך' שהקב"ה נותן לאדם ליהנות ולקבל מן היו"ט (וכן מכל מצווה) 'כדבר ממוכן', היינו כפי מה שהוא מכין את עצמו בטרם יבוא היום טוב.

בדרך צחות נוסף, כי הנה יש מהצדיקים הקודמים שהיו מקפידים על אנשיהם שלא ילכו לרבי אחר, ומי יעמוד בסוד קדושים. וכגון מעשה שהיה אצל הרה"ק מראזוודוב זי"ע, שפעם נסע אחד מחסידיו אל הרה"ק המהרי"ד מבעלז זי"ע בעת שהגיע לשבות בעיר הסמוכה למקום מגוריו, ונודע להרה"ק מראזוודוב, הלך החסיד להתנצל לפני רבו, באמרו, אכן רגלי היו אצל המהרי"ד אבל ראשי היה אצל הרבי... נענה לו הרה"ק, להבא עדיף שיהיו רגליך כאן וראשך בבעלז... ולעניינו ייאמר, הגיע ערב פורים, אמנם הרגליים עוד לא עומדות בפורים, אבל ראוי מאד שהראש כבר יהיה שקוע בפורים, והעיקר שלא לאבד את הראש... ומי שאיבד את הראש לפחות יכניס את הרגליים, והיינו, יעשה איזה פעולות טוב כהכנה, באמירת תהילים וכיו"ב.

נד. ומחלקי עבודת ההכנה הוא להכין את ה'ראש' לקראת המועד ולהתבונן בתוכן הפנימי של המועד, וכבר הובא משל ב'חשבה לטובה' מהרה"ק רבי העניך זי"ע (מערכת סיפורים) לאדם אחד שהיה בטבעו מפוזר ומפורד, בכל לילה בעלותו על יצועו לשינת הלילה היה מפזר את בגדיו לכאן ולכאן עד שהיה טובע בתוהו ובוהו. והיה הדבר מפריע לו ביותר בעת קומו משנתו, כי כל עוד שלא היה מסובב את הבית מאה פעמים לא היה מוצא את בגדיו, והיה מאחר בבואו לעבודתו. פעם שפך לבו בפני ידידו, ייעצו הלה עצה טובה שבכל לילה יקח לידו דף וקולמוס ויכתוב בפרטות היכן הניח כל דבר ודבר, וכך עשה, בלילה הראשון כתב 'את כתונתי הנחתי על השולחן, את הפוזמקאות על הספסל', וכך כתב את כל בגדיו, וסיים את מכתבו 'את ראשי הנחתי במיטתי' ושכב לישון. בבקרו של יום לקח את הפיתקא בידו ואכן בתוך כמה דקות מצא את כל בגדיו, לאחמ"כ מצא כתוב בפתק 'את ראשי הנחתי במיטה', פנה האיש למיטתו ולא מצא לא את ראשו ולא את עצמו, החל זועק ומייל וואו בין איך... וואו איז מיין קאפ... וואו בין איך... (היכן אני... היכן ראשי...)

משל זה מוכיח לדרכם של הבריות, שאף שמרבים הם בכל מיני הכנות ועניינים מכל מקום 'את הראש' את עיקר הנקודה הפנימית הרי הם מפסידים. ולאחר מעשה הנו זועק היכן אני והיכן ראשי. אמנם, אם כבר אתא ובא היום הגדול של חג הפורים ולא הכין עצמו, יתחזק בדברי הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע (פורים, ד"ה חייב אדם לבסומי) בדיוק לשון הכתוב (אסתר ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים', שלא כתיב 'להזכיר ולעשות' בלשון עתיד, אלא 'נזכרים ונעשים' - שמשמע שנזכרים ונעשים מאליהם ואפילו בלא הכנה.

נה. וכבר אמר הגר"א זי"ע לפרש הפסוק (ישעיה ו ב) 'יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', דהנה פירשו חז"ל (בר"ר נו ג) מדוע נקראת סכין של העקידה 'מאכלת' - על שם שישראל אוכלים מתן שכרה, וקשה, הרי

ובזה יתבאר 'שומר מצוה' - כלומר שמצפה ומתכוון לקראתה) ויתיישב בדבר היטיב איך יעשה וכו', ונראה לי שזהו גם כן מה שכתוב (שמות יב יז) 'ושמרתם את המצות', וזהו שיסדו לומר הנני מוכן ומזומן לקיים וכו', ר"ל שכבר אני מוכן ומזומן, וזהו 'היכון לקראת אלוקיך ישראל' (עמוס ד יב) ר"ל שתכין עצמך מקודם ולא בפתע פתאום. וכבר בחנתי בנסיון שכאשר עשיתי מצוה בפתאום לא קיימתיה כראוי, לכן צריך להיזהר בזה. עכ"ל. וכידוע שספר 'חיי אדם' אינו ספר מוסר ומילי דחסידותא אלא כל דבריו נכתבו להלכה למעשה...

צא ולמד מדברי הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (בית יצחק לפורים), על דברי המשנה (מגילה ב.) 'מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג' והם שלשה ימים שקודם הפורים, והיינו כי בפורים היה 'מתן תורה' שהרי קבלו בני ישראל את התורה מאהבה, (כמו שדרשו חז"ל בשבת פח.) וכשם שבמתן תורה ניתנו להם שלשת ימי הגבלה להכין עצמם לקראת קבלת התורה, כך קבעו שלשה ימים לפני פורים כג' ימי הגבלה - שבהם יוכל האדם להתכונן כראוי כדי שיהא מוכן ומזומן ליום הנשגב והגדול הזה"י.

'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (קידושין לט:), אלא ודאי אין בני ישראל אוכלים מפירותיה של עקידת יצחק עצמה, רק מכל יגיעתו ועבודתו שטרח אברהם אבינו סביב המצווה - בהילוכו שלושת ימים עד ראותו את הר המוריה ובעצם העלאת בנו יחידו ע"ג המזבח, כי על ההכנה והטירחה אודות המצווה יש שכר גם בהאי עלמא, ולכן סיפרה לנו התורה את כל ההכנות והזריזות שעשה לקיים מצות עקידה, השכים בבוקר וחבש בעצמו את חמורו, ובקע עצי עולה, להודיענו כי מכל זאת אנחנו אוכלים בעולם הזה. וזהו אומרו 'חיינו מיומיים' כי בשכר אותם שני ימים שהלכו עד לעקידה יאכלו בני ישראל אף בעולם הזה, ואילו 'ביום השלישי' - זה מעשה העקידה גופא, 'יקימנו ונחיה (רק) לפניו' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קול אליהו וירא אות טז).

הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע היה אומר בשם המגיד מזלאטשוב זי"ע, דהנה דרשו חז"ל (מגילה טז.) מאי דכתיב (אסתר ו ד) 'והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו - תנא, לו הכין, שהכין את העץ לתלות את עצמו עליו, ושאל הרה"ק מדוע הוציאה הגמ' את המקרא מידי פשוטו שהכין את העץ למרדכי, אלא, כי הכנה לא שייך אלא לדבר מצוה, והרי לתלות את מרדכי עוון גדול הוא, אלא על כרחך לדרוש ש'לו הכין' - לתלות את המן, וזה אכן מצוה גדולה (הובא בחשבה לטובה לפורים).

נו. בטרם ניגש לימי הפורים הבעל"ט עלינו לזכור כי ימים קדושים אלו הינם אוצרות גדולים מוכנים לפנינו, ומן השמים ניתן בידינו הכח להוציא ולמשוך מהם השפעות גדולות ורבות בגשמיות וברוחניות, יזהר כל אחד שלא להיות 'שוטה המאבד מה שנותנים לו'.

וכבר אמר הגה"צ רבי אליהו דסלר זצוק"ל (מכתב מאלהו אלול תשרי) כי העשיר נוסע ל'מעיינות מרפא' להתרפא, ואילו העני שאין לו די מעות ליסע לשם יכנס לבית הרוקח (בית מרקחת), יקנה בקבוק קטן ובו מים ממי המעיינות, ימשח עצמו בהם זעיר פה וזעיר שם, וידמה בנפשו כאילו נסע לשם. כן 'העשיר ברוח' בבוא ימים זמנים נעלים ייכנס כולו לתוככי המעיינות וירפא עצמו היטב, מה יעשה העני ברוח, יסתפק באיזה התעוררות קטנה - ב'משיחה' קטנה פה ושם, ותו לא מידי...

וצריך להתבונן כי הזמן גרמא להלך בגדולות ובנפלאות, ובדרך רמז יבואר מה שאמרו (מגילה ז:) 'קם רבה שחטיה לרב זירא', כי שני דרכים ישנם בעבודת ה', יש המהלך בגדולות בלימוד שעות רבות רצופות ובעבודת ה' מופלגת, וזו בחי' 'רבה', ויש המהלך דרגא בתר דרגא, שמקבל עליו ללמוד כפי יכולתו ומשם עולה ומתעלה, וזו הנקראת בחי' 'זעירא' מלשון קטנות, ובפורים אין להסתפק במועט אלא 'קם רבה' - העבודה בגדולות 'ושחטיה לרב זירא' - דהיינו הדרך בקטנות, כי קדוש היום לאדונינו לפעול בו בעצמו גדולות ונצורות ולהתחנן על נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי.

בפולין היו רגילים לומר, כי מדרך הגנבים להסתובב ברחבי הנמל, מקום אשר עשירי עם מהלכים כשבאמתחותיהם כסף וזהב לרוב, הללו היו משליכים מטבע על הארץ, ובשעה שהיה העשיר מתכופף להגביהו והיה מסיח דעתו לרגע מאוצרותיו היו הגנבים בורחים עם האוצר הגדול בידיהם. ואמרו על כך ש'קונץ' זה מועיל רק למי שאינו יודע מערמימות הגנבים, כי המכיר בנכליהם נזהר ביותר שלא ללכת אחרי מחזות שוא ואינו מסיח דעת כלל ונשארים שאוצרותיו בידו. כך היצר הרע בהגיע זמנים גבוהים הריהו משליך 'מטבע' לבלבל דעת (להיות עסוקים בזוטות, בלבושי

ויש שלמדו מהגמרא (מגילה ל.) 'כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה', עשיה זה פורים וזכירה זו קריאת פרשת זכור, ולא מצינו בשאר מצוות שמקדימים 'זכירה' לעשיית המצוות, ולרמזו לן שרק ע"י הזכירה וההכנה מתחילה יוכל לקיים 'עשיה' דפורים".

תענית אסתר - סגולת היום לקבלת התפילות חבמינו ז"ל קבעו יום י"ג אדר לתענית אסתר, וצריך ביאור מהו ענין תענית זו, דבשלמא 'ארבעת הצומות' שבמשך ימי השנה נקבעו על הצרות והתלאות שעברו על בני ישראל בימים ההם - בחורבן הבית, ועדיין לא נושענו שעדיין לא נבנה המקדש, אבל תענית זו שהתענו בימי מרדכי ואסתר ביציאתם למלחמה, וכבר נגמרה המלחמה - ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשונאייהם, א"כ תענית זו למה היא באה.

צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ה' להנקם מאויביהם, ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתעניין, שכן אמרו רז"ל (מכילתא פר' בשלח סו"פ א) שמשוה רבינו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר. ונקרא 'תענית אסתר' כדי לזכור שהש"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כבאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם, נמצינו למדין, שטעם קביעת התענית הוא להשריש בנו את כח התפילה והתשובה בלבות בני ישראל, שיוזכרו וידעו שבכל דור ודור שומע הקב"ה לתפילת כל פה עמו ישראל ברחמים בכל עת ובכל שעה אם שבים אליו ית'.

ויש עוד טעם לתענית אסתר אשר גילה ה'מגיד' למרן ה'בית יוסף', וכפי שהביא ה'קב הישר' (פצ"ז) וז"ל. 'שהשגחת הקב"ה הוא תמיד על ישראל שהן נחלתו ועדת סגולה, והוא חפץ להצדיקם כדי להנחילן שבר טוב לעוה"ב, וביום שמגיע י"ד [באדר] להיות ישראל שמחים וששים בו על תוקף הנס שעשה הקב"ה בהמן

התחפושות ושאר ענינים צדדיים) להסיחנו מן העיקר שלא ננצל כראוי את הזמנים ושלא נעמוד בתפילה לפניו, אין לנו אלא להכיר בנכלותיו ולהזהר ממנו עד מאד.

נז. מענין לענין, הבן איש חי נשא משלו, לאחד שלימד את בנו חכמת ה'חשבון' ורצה לבחון אותו האם הבין את הלימוד, לכן שאל אותו האב, הגידה נא לי, באם היו כאן עשרה ציפורים ובא איש וירה חץ בציפור אחד ומת, כמה נשארו עתה, השיב הבן שנשארה ציפור אחת... שאלו האב מדוע תאמר כן (ולא אמרת שנשארו תשע ציפורים), הסביר הילד, שהרי כל שאר הציפורים ברחו כששמעו את קול הירייה, ולא נשאר ה'בעל הבית' אלא עם הציפור המתה... והנמשל, כי רבים אשר ירדפו כל ימיהם אחר 'דברים מתים' כגון כסף וזהב, ובזה שנות חייהם 'בורחים' ופורחים...

לדין ייאמר, בעת ההכנה לימים נעלים ונשגבים, יזהר מאד שלא לעסוק בדברים 'מתים', אף שיתכן שהם חשובים אבל מ"מ 'מתים' המה, והמבין יבין... וח"ו שיאבד בזה את העיקר... ויאמר לעצמו איך אפשר לרדוף אחרי דברים אחרים, כשיש לנו כוחות אדירים (לאמור למלך, לבטל גזירות, להתקרב אל הבורא וכו')...

נח. ודע, כי גדול כוחה של תפילה, כי הקב"ה שומע אף את תפילת איש הפשוט וגם אם אינו הגון, כמו שאמר הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע - 'כי אתה שומע תפילת כל פה' בפ"ה רפויה, הנשמעת כמו 'פע' (מלשון זלזל ומיאוס), ללמדנו, שאף התפילה שאפשר לומר עליה או על המתפלל 'פע' גם אותה ישמע ה'.

נוראות מצינו בתנא דבי אליהו (פרק כ) וז"ל, ולא גלגל הקב"ה והביא את המן לעולם אלא בשכרו של אגג שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהיה חבוש בבית האסורין (כשאסרו שאול המלך) ואמר אוי לי שמא יאבד זרעי לעולם מן העולם, עכ"ל, וללמדנו שאף בכי ותפילה של רשע כזה - מזרע עמלק שהתורה רוצה שנכריתנו, גם פועלת, ק"ו לתפילת איש מבני ישראל.

ושמעתי שהקשה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל כי לכאורה מה 'ערך' יש לבכיות ותפילות אלו, והרי מצוה מפורשת היא מן התורה למחות את זרעו של עמלק, והיה ציווי מפורש להרוג את אגג, אלא הא גופא באו חז"ל להשמיענו עד היכן כוחה של תפילה מגעת, שהגם שכך הוא רצון ה' למחות את זרעו של אגג מלך עמלק, אך קשה היא התפילה המבטלת את אשר נגזר, ואפילו אם המתפלל אינו אלא אגג בכבודו ובעצמו...

ושמעתי שהקשה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל כי לכאורה מה 'ערך' יש לבכיות ותפילות אלו, והרי מצוה מפורשת היא מן התורה למחות את זרעו של עמלק, והיה ציווי מפורש להרוג את אגג, אלא הא גופא באו חז"ל להשמיענו עד היכן כוחה של תפילה מגעת, שהגם שכך הוא רצון ה' למחות את זרעו של אגג מלך עמלק, אך קשה היא התפילה המבטלת את אשר נגזר, ואפילו אם המתפלל אינו אלא אגג בכבודו ובעצמו...

באר הפרשה - פורים

ובן 'קריאת המגילה' היא להודיע לנו כוחה של תפילה, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לספרו יד החזקה (בסוף מנין המצוות) 'וצונו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים, שאמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ד ז) ומו גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו'.

ובך איתא במדרש (אסת"ר ז יג) וז"ל. באותה שעה (שנגורה הנזירה בימי המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים), רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו, מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב, אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לו למושה, אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית וכו', אמר לו משה, כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי, אמר לו לך והודיעו, כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא שיהיה, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתיב (ד א) 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה,

הרשע ובבניו ובשאר שונאי ישראל אז היא נקראת שמחה של מצווה, וע"כ אמרו רבותינו ז"ל 'חייב אינש לבסומי בפוריא'. והנה יש לחוש פן על ידי רבוי האכילה ושתיה ושמחה באין ישראל לידי חטא, לכן הקדים הקב"ה התענית, לפי שהתענית היא סגולה להנצל על ידי התענית מן החטא, ולא יהיה כח להשטן ולילית לקטרג עליהם, ולהביאם לידי חטא מחמת ריבוי האכילה ושתיה, וטוב לכוון כשיאמר (בסליחות לתענית אסתר) פזמון 'במתי... בשאומרים (שם) שומע תפילה והעבר תיפלה, צריך לכוון שלא יבואו לידי חטא ועוון ח"ו ע"י ריבוי אכילה ושתיה ושמחת פורים. וע"י סליחות ותחנונים שאנו אומרים בכנופיא בזה אנו מעוררים זכות מרדכי ואסתר'.

וזוסיף שם בהמשך דבריו, 'לכן יושבי כפרים צריכין ג"כ להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר, כי יום זה הוא מסוגל מאד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים 'אילת השחר', ודרשו חז"ל (יומא כט.) דאסתר הייתה נקראת 'אילת השחר', ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה', ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה, ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון... על כן אוהבי ה' עדת עם קודש הנועדים לדבר ה' לשמוע קול מגילה ביום המועד הזה, שהוא פורים, אשר לעתיד כל הימים טובים יהיו במילים וימי פורים לא נבטלים, צריכין אנו להזכיר זכותן של מרדכי ואסתר, כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתנו אמן, עב"ל נ"ש.

נט. הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע היה יושב ספון בחדרו במשך כל יום תענית אסתר, ואף לשאלות שהיה נשאל היה משיב במהירות. וכן נהג הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע להתייחד ביום הזה עם קונו, ולא יכלו לדבר עמו מענינא דעלמא, והעידו צדיקים, שעל ידי עבודתו ביום זה הכניע את הקליפות של כל השבעים שרי מעלה [שהם שריהם של אומות העולם].

ס. לפי דברי הרמב"ם ביאר הגרי"ז מבריסק זצ"ל (פניני הגרי"ז עמו' פג) מה שאומרים בפיוט 'שושנת יעקב' אחר קריאת המגילה 'להודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך' (ובפשטות אינו מובן עניינו להכא, אמנם להאמור יובן), שזו תכלית מצות קריאתה, לדעת שהקב"ה עונה לעמו ישראל בעת שוועם אליו, וכל הקווים והחוסים בהשי"ת לא יבושו ולא יכלמו, וכפירוש רש"י בתהלים (לד כג) 'ולא יאשמו כל החוסים בך' - לא יתחרטו לאמר אשמנו שחסינו בך, פירוש שאף אחד לא יתחרט על מה שבטח והשליך את יהבו על הקב"ה.

ויקרא מרדכי את בגדיו. והאריך ה'קדושת לוי' (פורים, קדושה שלישה) ללמוד מכאן בגודל כח תפילתם של ישראל שאף גזירה שנכתבה ונחתמה בטבעת המלך אפשר לקורעה ולבטלה ע"י צעקה וזעקה אמיתית מעומק הלב^{סא}.

עליהם בעולם הזה, וכן לא הועיל מה שהתורה חגרה שק [כאמור בתחילת המדרש שם] והאבות הרבו והפצירו בתפלה בעולם העליון, כי רק על ידי תפילת כלל ישראל בעולם הזה אפשר לפעול ישועות ולבטל גזירות רעות^{סב}.

אנב אורחא למדנו, שרק על ידי תפלה בעולם הזה בטלו הגזרות, דהא כל השבעה רועים לא הצליחו להמתיקה כי אם בכוחו של מרדכי שהתפלל וגם כאשר 'רואה' שננעלו בפניו כל השערים, ולא מיבעיא ש'שערי ההצלחה' סגורים וחתומים אלא אפילו שערי התפילה, שעומד ומתחנן פעמים רבות ולא

סא. נודע דבר המעשה אשר היה אצל הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, אשר איש יהודי מתושבי פרעשבורג הלך לבקר אחד מן השרים ונלווה אליו משרתו הנכרי, הנכרי שראה את כיס המעות (ארנקו) של השר מונח בצד והוא 'תפוח' בשטרות כסף... יצאו עיניו מחוריהם, וחמד אותו לעצמו, ואכן הצליח להעלימו באין רואה ולשלשלו לכיסו, משמצא עצמו עם כיס המעות בידו החל לפתע לרתת ולפחד מאימת השלטון על כן הטמינו בבית אדונו. לאחר זמן הבחין השר כי הכסף איננו, ויקצוף האיש מאוד וחמתו בערה בו, והורה לשוטרי העיר לעשות חיפוש מדוקדק בכל בתי העיר על מנת למצוא את הגניבה, ואכן, לדאבון לב הם מצאו את צרור הכסף מוטמן בבית היהודי, מיד אסרו אותו באזיקי ברזל והשליכוהו הבורה - לבית הסוהר, עד שיעמוד למשפט בעוון גניבתו. היהודי התחנן על נפשו לפני 'שוביו' כי אין ידו במעל כי לא שלח ידו בממון השר, ואין לו שום מושג וידיעה כיצד התגלגל הכיס לביתו, אמנם, למותר לציין שאותם 'שונאי ישראל' לא קבלו את דבריו, וגזרו את דינו לתלותו על העץ רח"ל ביום פלוני בשעה פלונית על פני ככר העיר למען ישמעו וייראו.

שמע המעשה היגע לאזניו של רב העיר ה'כתב סופר', ונכנס לעובי הקורה, פנה לכל ה'חלונות הגבוהים' בהשתדלויות שונות ומשונות אך העלה חרס בידו, אך אלו לא הועילו מאומה, לא השתדלנות וגם 'השוחד' לא פעל מאומה, ויהי כראותו את המצב החיש הכת"ס פעמיו לעיר הבירה בודאפעסט, אך גם שם נתקל ב'דלתות נעולות', כי גם הם חששו על חייהם ופחדו ממושל העיר של פרשבורג ולא אבו עזור מאומה, ועד ה'רגע האחרון' לא התייאש הכת"ס ולא עזב את בודאפעסט עד שהבין כי כלתה הרעה לבוא.

'בלילה ההוא' שקודם היום המיועד לביצוע גזר הדין חזר הכת"ס לביתו בפחי נפש, ויהי בהיותו בביתו כרע מרוב חולשה ונרדם על מושבו, והנה בחלום, נגלה אליו אביו הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע וטען כנגדו, היתכן כזאת בישראל, עומדים להרוג יהודי על לא עוול בכפו ואתה נם את שנתך... פרץ הכתב סופר בבכי ואמר, והלא עשיתי כל מה שבידי לעשות ולא הצלחתי... השיב לו ה'חתם סופר', הרי עדיין יש מה לעשות, והיינו 'להתפלל'... מיד שלח הכתב סופר להעיר את כל בני העיר משנתם, אנשים נשים וטף, ופקד על כולם להתכנס באישון ליל בבית הכנסת, כאשר התמלא בית הכנסת נשא הכת"ס דבריו, והחל לגולל בפניהם כל דרכי השתדלויותיו, וזעק, אם כל השערים נעולים 'בעולם הזה', אבל בשמים ממעל, אצל הקב"ה לעולם אין השערים ננעלים, ושערי דמעה לא ננעלו, ויזעקו כולם בקול גדול, ואכן הצליחו לעורר רחמי הקב"ה.

כי בבוקרו של יום בהגיע מועד תלית היהודי, נמלכו השופטים שבכל זאת צריך לחקור מעט את באי ביתו של היהודי, ואכן קראו למשרתו הנכרי וחקרו אותו, מה היה וכיצד היה, ואכן, מכיוון שהמשרת לא היה מוכן ל'חקירה' נתבלבל באמצע דיבוריו, נשבר והודה שידיו במעל, ושחררו את היהודי ותלו תחתיו את הגוי, צדיק מצרה נחלץ ויבוא רשע תחתיו.

סב. איתא מהרה"ק משינאווא זי"ע (דבר"י פורים ד"ה ואתם כתבו) וז"ל. ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב (אסתר ח ח), דהנה לסמוך על הנס אסור כמאמרם (פסחים נ:): לאו בכל יומא מתרחיש ניסא, לאידך, גם א"א לומר שהעולם מתנהג אך בדרך הטבע יכולין לבא מזה לאפיקורסות ח"ו אלא צריך לידע שהעולם מתנהג בדרך הטבע והנס יכול לבא ע"י תפילות. וז"ש 'כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך' - זו תפלה כמ"ש (בראשית כא לג) ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם, וחתמו בטבעת המלך - היינו שילכו בדרך הטבע, ודעו, כי 'כתב אשר נכתב בשם המלך' - היינו ע"י תפלה, ונחתום בטבעת המלך' - עם הטבע ג"כ 'אין להשיב', על זה (התפילה) אין יכול להיות קטרוג ח"ו ויכול להוושע.

באר הפרשה - פורים

לא בשבת ולא ביו"ט אלא בפורים לבד, הרי הוא 'נעשה ונזכר' בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, וגם בשנה זו מתעורר כל תוקף הנס כבימים ההם בזמן הזה^{סד}, וכמו שכתב הגה"ק ר' חיים ויטאל זי"ע (פע"ח פ"ה) בהאי לישנא 'שהשם יתברך רוצה להטיב עמנו ולהאיר לנו בכל זמן וזמן ובכל שנה ושנה בימי הפורים האלה שאז נעשה הנס, ושתמיד בימים האלה יתגלה אותו הארה של מרדכי ותשאר קיימת תמיד'. ובוה מבאר מה שאמרו רז"ל כל המועדים עתידים ליבטל חוץ מן הפורים, שנאמר (אסתר שם) 'וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם'.

זכר איתא בתשובת הרשב"א (ה"א תשו' צג) שענין הפורים אינו נמרד לפי מעשיהם של ישראל באותו הדור אלא כבימים ההם בן ממש הוא בזמן הזה. וכה ענה למי ששאלו על דברי המדרש - 'אפילו אם כל המועדים בטלים ימי הפורים לא יהיו נבטלים, שנאמר (אסתר ט כח) וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא

נענה, אל יפול רוחו בקרבנו אלא יחזור ויתפלל, ובודאי ישמע א-ל ויענהו. צא ולמד מדברי חז"ל (מגילה יב:) על הפסוק (אסתר ב ה) 'איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש' - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו, ולכאורה עיקר מעלתו של מרדכי ש'נפתחו' לו שערי רחמים, ואם כן היה צריך לומר 'בן יפתח', ומדוע נקטו 'בן קיש', אלא ללמדנו על גדולתו של מרדכי שלא התיימש לנוכח הגזירה, ואף שידע כל אשר נעשה, מכל מקום עמד והקיש שערי רחמים, מתוך האמונה בבוחה של תפילה^{סד}, והיא שעמדה לבטל את הגזירה, והיא היא גדולתו.

נזכרים ונעשים - נס פורים בזמן הזה

בתיב (אסתר ט כח), 'והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור' וגו', ופירשו צדיקי הדורות, שבא הכתוב לומר, כי אותו גילוי נפלא שהיה בשעת הנס, וכלשונו של האר"י הק' זי"ע ש'הארה הזאת לא היתה

סג. פלאי פלאות יש ללמוד מתוך ההתבוננות בסיפור הנס וכמו שנכתב ב'מגילה', כי הנה מדרך העולם, כאשר נקלע האדם לאיזה צרה בענייני בריאות הגוף או כשתקוע בסבך החובות, הרי תחילה וראש הוא עושה 'השתדלות', דורש ברופאים או פונה לעסקנים ובעלי חסד, ואחר כך נעמד בתפילה להצלחת ה'השתדלות'... אמנם מרדכי הצדיק רוח אחרת היתה עמו, שבתחילה זעק זעקה גדולה ומרה, ורק אח"כ שלח לומר לאסתר המלכה 'לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה', והיינו טעמא, כי מרדכי הצדיק ידע היטב שאין ההשתדלות מועילה כלום ורק תפילה יכולה לעזור, ואף שעלינו לעשות כמנהג דרך ארץ ולעשות פעולות של השתדלות, אך אין זה אלא גזירת מלך, ואילו הדרך היחידה לבטל את הנגזר ולפעול למלא משאלות הלב אינה אלא בתפילה...'
 סד. וכמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שבכל המועדים אומרים 'זכר ליציאת מצרים' כי עושים אותם כ'זכר' לנס שהתרחש בימים ההם, אבל בפורים כתיב (ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' בפועל ממש, ובכל שנה ושנה מתעורר הנס בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש 'ונהפוך הוא' כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון.

הנה כתיב בסוף המגילה 'הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי פרס ומדי' (אסתר י ב), הק' הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, מהו ה'מראה מקום' הזה, ולמה כתבו, אלא ביאורו, כי אחר שקראנו את כל המגילה, יכול לעלות על הדעת שקראנו עכשיו איזה 'געשיכטע' (סיפור היסטורי), על זה אומר הפסוק 'וכל מעשה תקפו' אם חפץ אתה בסיפורי היסטורי - 'הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי פרס ומדי', לך לך לשם, שם תוכל למצוא 'געשיכטע' היסטורית, אבל אנו לא היסטורי' קראנו עכשיו, (פניני רבינו יחזקאל) אלא מעשה ניסים המתחדשים בכל שנה.

כמו שאמרו (הבעש"ט, מובא לקמן) על לשון המשנה (מגילה יז). 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', שקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע - בעבר) נעשו נסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא.

וכע"ז מרמז הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (מגילה יג:) על דברי הגמרא שהמן הלשין על בני ישראל שכל הנשה הם מכריזים ואומרים 'שבת היום פסח היום', וק' בהרי גם לנכרים יש להבדיל מזמן לזמן 'חגאות' שבדו לעצמם, ומה תלונותיו על בני ישראל, אלא ביאורו, כי הכעיס את המן מה שהם 'חיים' את המועדים, כמו שעתה אירע להם הנס, והם ממש כעת ניצלו מהצרה, חגים כאלו מכעיסים את הסטרא אחרא. ומגדילים ביותר את צד הקדושה.

והוכיח זאת הרה"ק השפת אמת זי"ע (תר"ס ד"ה והימים) ממטבע הברכה שתקנו חז"ל לברך 'שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', שלכאורה תמוה מהו 'בזמן הזה' והלא אותם הניסים שנעשו לאבותינו היו בי"ג באדר - שאז נלחמו בשונאיהם, ואנו חוגגים רק ביום שנחו מאויביהם. אלא צריך לומר, 'רק ימים ההם - הנסים שהיו אז והם מתעוררים בזמן הזה על ידי קריאת המגילה ושאר המצוות של היום'. וכלומר, שאין הכוונה 'בזמן הזה' ל"ד אדר שהיה בזמנו, שהרי אז לא היה שום נס בו ביום, אלא בזמן הזה - עכשיו ובהאי שתא^{סח}.

ונתנה תוקף - רוממות יום הפורים

ידועים דברי התיקון^{סז} (דף נו:): שקדושת יום הכיפורים היא מעין קדושת פורים, ולכן נקרא 'יום כפורים' עם כ"ף הדמיון, דהיינו 'פפורים'^{סו}. ואמרו צדיקים (הרה"ק מרוזין זי"ע, ועוד) עפ"י הכלל הידוע (תענית ז:): מי נתלה במי, הוה אומר קטן נתלה בגדול, והדברים נוראים, שקדושת הפורים גדולה יותר מיום הקדוש^{סז} דכתיב גביה (יואל ב יא) 'כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכלנו^{סח}.

יסוף מזרעם', ושאל השואל, מי הוא זה שיאמר שיבטל דבר אחד מן התורה, אפילו אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד. ורבו המפרשים הגדה זו באזני ולא נכנס בה אחד מהם הודיעני פירושה. והשיב הרשב"א, וז"ל. דברים נוספים עוד בהגדה זו, והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר (ויקרא טו לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם', ואם כן זה קשה יותר, שהרי גם בפסחים כתב חקת עולם... על כן נראה לי פירושו, שכל המועדים לא הבטיח עליהם הבו"ת שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים, וכמו שכתב (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבת', אבל בימי הפורים הבטיח דכתב לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, לא יעברו ולא יסוף - עשאום הבטחה לא אוהרה. וכן יום הכפורים 'והיתה זאת לכם' - הבטחה שתהיה לחוקת עולם, שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו. ודעת רבי כאן כדעתו בגמרא דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינן שבים, אבל חקת עולם האמור בפסח 'אוהרה' - לא הבטחה' דכתיב (שמות יב יד) חוקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם.

סה. וכן יש ללמוד ממה שכתב ה'דרכי משה' הארוך (תרצ"ג ד) 'אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה, כדי שיהיה גם כן בכלל יהודי, ולומר ליהודים היתה אורה'. היינו שכל מה שנאמר במגילה על היהודים יחולו אף על הרך הנולד, ומכאן, שבעת קריאת פסוקי המגילה כביום הזה שבים ונעשים כל מה שאירע בימים ההם, דאל"כ למה צריך למול את התינוק קודם הקריאה, הלא הפסוק 'ליהודים היתה אורה' קאי על היהודים שהיו בימי מרדכי ואסתר, אלא ודאי שהקריאה מעוררת את הזמן בפועל ממש, ו'ליהודים היתה אורה' ושמחה קאי על 'היהודים' שבדור הזה, וביד כל אחד מהם לזכות כהיום לאורה ושמחה כפשוטו ממש, ולכן מלין את התינוק קודם המגילה שאף עליו יחולו כל הישועות והאורות, ואם כן יבין וישכיל כל חד וחד שלא להישאר מחוץ לכלל היהודים, אלא להכניס עצמו גם כן בכלל היהודים...

סו. הגר"א מוילנא היה מרבה במשתה בכל יום הפורים, וטעמו ונימוקו עמו, שהנה בכל יו"ט קיי"ל שחציו לה' וחציו לכם, ופורים ויום הכיפורים יום אחד הם, וחציו לה' מתקיים ביוה"כ שאסור באכילה ושתייה, ואילו ה'חציו לכם' מתקיים בכל יום הפורים.

סז. וכך כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק שמות, פורים א ד"ה ואיתא בתיקוני), וז"ל, וכן אומרים בשם הרבנים הקדושים זללה"ה דפורים בחינת יום הכפורים, ונקרא יום כפורים היינו כמו פורים, ובאמת נרמז בתיקוני זוהר כנ"ל. וכמו ביום הכפורים עיצומו של יום מכפר כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק. רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכפורים וכן שהיום פורים.

בספר 'בינת ישראל' כתב בדרך צחות ק"ו שפורים גדול יותר מיום כפורים, שהרי זה פשוט שהמזיק את חברו ביום כפורים חייב לשלם (ואין היום מכפר) ואילו המזיק מחמת שמחה בפורים פטור (תרצ"ה ס"ב בהג"ה) אמרו מעתה ק"ו, כל שכן שמכפר על החטאים כמו יום כפורים.

סח. ובוה ביארו הטעם שבאמצע הסוגיא המדברת במעשה דאחשוורוש והמן במס' מגילה (דף י:): נאמרה המימרא של רבי לוי 'דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה', היינו שארון העדות בקודש הקדשים לא תפס מקום כלל ולא מיעט חללו של קודש הקדשים, ומה עניינו לשם (לפי פשוטו נאמר בדרך אגב, איידי דהביאו שם

לשבים (כרבנן יומא פה: וע"ע רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג), ומבאר הרה"ק מטשורטקוב כי בפורים אמרו חז"ל (מנילה ז.) 'קיימו למעלה מה שקיבלו למטה', ומכיוון ש'למטה' קבלו על עצמם להעניק ולתת לכל דורש - אף למי שאינו ראוי, שהרי 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו' (תרצ"ד ג), ומשום הכי אף למעלה 'קבלו' לקיים הלכה זו, והקב"ה מוחל וסולח לעוונות כל חד וחד מבני ישראל באיזה מצב שיהיה, (ובלבד שיהא פושט יד לקבל המחילה)², וכלשוננו, למטה קבלו לתת מתנות לכל דורש בלי הברל, וכן קיימו למעלה לכפר לכל בין ראוי בין שאינו ראוי³.

ורמזו לה צדיקים בפיוט (שושנת יעקב) 'וגם חרבונה זכור לטוב' מלשון חרבן, דאף מי שחלילה נחרב ונהרס מצבו הרוחני זכור לטוב ביום הזה (עיי' דברי שמואל פורים)². וכן פירשו 'כל הפושט יד - אפילו א פשוט האנט', היינו אפילו יהודי פשוט שבפשוטים ופחות שבפחותים הפושט ידו ורוצה להתקרב אל ה',

ולא עוד אלא שכל מהותו של יום הכיפורים ישתנה לעתיד לבוא להיות יום עונג כיום הפורים, וכלשון הזוה"ק (שם) 'יום כפורים - דעתידין לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעינוי לעונג'ס⁴.

זכר לדבר מביא הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו"קוב זי"ע מדכתיב (שמות ל י) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם', וכפל לומר ב' פעמים 'אחת בשנה', כי יש שני ימים מיוחדים בשנה, אחד הוא יום הכיפורים שיש בו 'מדם החטאת', והשני הוא פורים, ונקרא 'אחת בשנה' גם בלא זריקת הדם, ובשניהם 'יכפר עליו לדורותיכם' (הובא בספרו חלק המועדים, פרשת זכור ד"ה בפסוק וכפר אהרן).

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע (ישמח ישראל טשורטקוב, פורים שנת תרפ"ד) מביא משם זקנו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, דבזה גדולה מעלת יום הפורים מיום הכיפורים דיום הכיפורים מכפר רק

עוד מימרות דרבי לוי), ולהאמור נרמז כאן דבר גדול, דכשם שאין לנו השגה בארון הברית, וכל עצם הענין ש'מקום ארון אינו מן המידה' אינו נתפס בשכל אנושי, כך על האדם לדעת שאין לו השגה בקדושת יום הפורים שהוא גבוה מעל גבוה.

ט. עד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד ממה שכתב המשנה ברורה (סי' צ ס"ק כח) וז"ל. כתב בתשובת רדב"ז תפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הצבור במנין איזה יום שירצה יתפלל אותו היום תיכף ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים. עכ"ל. ולא קאמר ליו"כ או לר"ה וכדומה, אלא רק יום כיפור ופורים... ע. וכך איתא בדרשות ה'חתם סופר', 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו' הוא זכר להנס ולהחסד שנהג עימנו השי"ת, אף שהיינו אז במצב של 'אינם הגונים' שהרי גזירת המן הרשע בא על 'שנהנו מסעודת אותו רשע' והשתחוו לצלם, בכל זאת הושיענו השי"ת.

עא. ויש שאמרו עוד, דבימים אלו נותן הקב"ה לבניו עם ישראל גם 'כלי קיבול' שיוכלו לקבל בו את השפע הנשפע בפורים, ונרמזו כן בדבריהם כל הפושט ורוצה להיות טוב, אזי אפילו יד זה הבית קיבול נותנין לו, ואף שבכל ימות השנה אי אפשר לאדם ליהנות מן האור אלא אם יפתח בעצמו פתח כחודו של מחט תחילה, מכל מקום סגולת יום הפורים היא שאף בלא אתערותא דלתתא משפיע הקב"ה שפע רב אם יש לאדם הרצון להתקרב, ולא עוד אלא שאין מדקדקין אחרי רצון זה שיהיה בשלימות וללא פגם, וזה חסד גדול מאת אבינו אב הרחמים. ובדרך צחות יש להוסיף, דהא נתבאר שהקב"ה מקיים מצוות היום של משלוח מנות, ומדרך העולם לתת משלוח מנות בכלים נאים ומשאירים גם את הכלי אצל המקבל [דלא כבשאר ימות השנה, שבדרך כלל יטול המקבל את המאכל, ואת הכלי יחזיר לבעליו], והכי נמי בתת הקב"ה שפע לישראל ביום הפורים - למשלוח מנות, נותן להם גם יחד את הכלים שיוכלו לקלוט ולהשריש את האורות בקרבם.

עב. סיפר לי אחד ממרביצי התורה, שבישיבתו היה בחור שהחל לרדת מטה מטה רח"ל, וכבר היו לו סימנים באותו בחור שאינו מניח תפילין, בהגיע יום הפורים נכנס הנ"ל לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש וגעה בבכי לפני אביו שבשמים שירחם על בחור פלוני בן פלונית. ועד מהרה נתהפך לבו של הבחור מן הקצה אל הקצה והחל ללמוד בהתמדה וכבר נבחן על מסכתות שלמים, וכל צוות הישיבה מהללים אותו שהוא אחד המיוחדים בישיבה, ואין הסבר לדבר כי אם שתפילותיו ביום הפורים עשו שורש למעלה ופרי למטה.

הוא טפי מגאולת מצרים מעבודת לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות' ע"ה.

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרנ"ב) מדייק בלשון הכתוב (אסתר ט יח) 'ועשה אותו יום משתה ושמחה', שלכאורה היה לו לומר 'ועשו' בלשון רבים, ומדוע נאמר בלשון יחיד, אלא מבאר וז"ל. דקאי על הקב"ה שעשה אותו יום משתה ושמחה. שהיה שמחה לפניו במרום שניצולו בני ישראל מאותה הגזירה שהיה נגזר גם בשמים, כדאיתא כמדרש, ואח"כ כשנתבטלה ע"י תשובתם ונהפך לטובה עשה אותו יום משתה ושמחה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קיט.) 'למנצח - למי שנוצחין אותו ושמח'. ואלה הימים כמו שמתפרסם בו הנס למטה, כך למעלה בשמים נזכרים הנפלאות. וכהנים בעבודתן גם למעלה כולם באין לשמוע מקרא מגילה, עכ"ל.

בקשתך עוד ותעש - ביום הזה ימלא הקב"ה 'כל' משאלותינו ביום הפורים ניתן ביד כל איש פשוט מישאל כל כ'צדיק הדור', ולמד כן הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (פורים תרע"ז, אור ל"ד אדר, ד"ה ובוקר אמור) מהפסוק

'נותנים לו', כי אין מדקדקין במהות המבקש, אלא כל הרוצה יבוא וישול"ע. וכלשונו של הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק) אין מדקדקין במעות פורים (שו"ע סי' תרצ"ד ס"ג), והקב"ה כביכול מקיים את המצוות, ונותן צדקה לכל דורשי ישועתו בכל העניינים ע"ה.

וכבר אמר הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל פורים ד"ה חייב איניש), שביום הזה יש ביד כל יהודי את הכוח שיש לבחן גדול לפני ולפנים בקודש הקדשים. וכיוצא בזה כתב ה'שפת אמת' (פורים תרנ"ז) ויליף בן מקרא (ויקרא טו ב) 'ואל יבא בכל עת אל הקודש' כי אם ביוהכ"פ, ואילו גבי פורים כתיב (אסתר ד טז) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא בדת', שאפשר 'להיכנס' בקודש הקדשים (כלומר, להשיג אותה הקדושה) אף שאינו יוהכ"פ.

וכך איתא ב'חתם סופר' (דרשות, חלק א דף קנו עמוד ב ד"ה אלא) שכתב 'ובאמת פורים יום טוב גדול הוא, הן לענין קבלת התורה ברצון הוא חשוב מיו"ט של שבועות, והא בחג השבועות קבלו באונס 'שכפה' עליהם הר כגיגית, ואילו בפורים - הדר קבלוהו בימי אחשוורוש 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים

עג. חידוש להלכה חידש ה'שפת אמת' (מגילה ז: ד"ה בגמרא רבה שדר) דאינו ראוי שישלח אדם משלוח מנות לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה, שהרי כתיב (אסתר ט, יט) 'ומשלוח מנות איש לרעהו' וחציף הוא לקטן לכנות 'רעהו' למי שגדול ממנו, אך אם שלח הגדול לקטן תחילה מותר הקטן להחזיר ולשלוח לו מנות, שהרי גילה הגדול את דעתו שהוא מחשיב את הקטן בכלל 'רעהו', וממילא מותר לנו לתת לו משלוח מנות.

לפי זה שמעתי דבר נחמד מצדיק אחד, דבפורים 'חייב' הקב"ה כביכול לתת לנו משלוח מנות עם השפעות טובות תחילה, ורק אז נחזיר לו מצוות ומעשים טובים, שהרי אסור לנו לפתוח ולכנות את הקב"ה בכינוי 'רעהו', ומשום הכי מוכרח הקב"ה כביכול להשפיע כל טוב סלה, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות היום ולהחזיר לו מנות של מצוות ומעשים טובים.

עד. מסופר, פעם אמר הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע בעת סעודת פורים, הנה עתה 'כל הפושט יד נותנים לו' על כן מי שירצה לבקש ממני כעת מתנה בעניני עבודת השי"ת אוכל להעניק לו, אחרי שביקשו החסידים מרבים ענינים שונים בעבודה, פנה הרה"ק להרה"ק ר"מ מקאברין זי"ע, ושאל מה מבוקשך, השיב הרה"ק מקאברין אין רצוני במתנת חנם, איך וויל זיין א זעלנער, און אליין דערדינען זיך (אני רוצה להיות חייל ולהתעלות בעבודה עצמית).

עה. שנה אחת הסתגר הרה"ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע [בן הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע] במשך שעות רבות ביום הפורים, והיה קהל גדול שהמתין בחוץ להיכנס ולהביא לפניו משלוח מנות, אך אף שנתאחרה השעה לא יצא מן החדר ולא פתח להם את הדלת, בין הממתנים היה החסיד רבי מתתיהו דייטש ז"ל ובראותו את הציבור הגדול המחכה, אור אומץ ופתח את הדלת ונכנס אל הקודש פנימה, וכשהוא מתנצל על הפרעה גילה לו שיש קהל גדול הממתין עליו בחוץ, נענה הרה"ק מלעלוב והשיב לו בגערה הרי העבודה של כל ימות השנה באה מיום הפורים, האם גם זה ברצונם לבטל ממני... ובזאת הורה לו לצאת מן החדר ולסגור את הדלת אחריו. וכן נהג אחריו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שהרבה באמירת תהלים ביום הזה, ועלינו ללמוד ממעשיהם להרבות בתפלה ותחנונים כי הזמן גורם לעורר רחמי השי"ת על בניו אהוביו.

באר הפרשה - פורים

בביכול מה תעשה ומה תפעל^ע, דרך אמירה וציווי, בענין הצדיקים גוזרים על הקב"ה והוא עושה - 'לתלות את המן' ולמחות את שמו מתוך לבו של עצמו על כל פנים' (והכל בכלל זה, בין לבטל כח היצר הרע המעכבו מלעבוד את השי"ת, ובין הצרות והיסורים המפריעים את האדם מעבודה), אמנם בתנאי קודם למעשה, שהאמירה צריכה להיות לא מהשפה ולחזין, אלא בכל אות נפשו, ובאותו חשק ורצון נמרץ שהיה אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות, וזהו שאמרו חסידי קדמאי, שבפורים יכול כל איש להיוושע ולהתברך^ע.

איתא ב'טור' (תריצג) בזה"ל, כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום גם ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שינאלנו באחרונה כבראשונה, עכ"ל. ואם כי איננו נוהגים כן (וכמו שמסים שם הטור), אך עכ"פ עלינו לידע שהוא יום גם ונגאלו בו וניתן לעורר בו רחמים שינאלנו באחרונה כבראשונה.

על כן, הזמן גרמא לעמוד ולהתחנן לפני ממ"ה הקב"ה, שימלא כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, כי אכן, שערי שמים פתוחים בו ביום לקבל תפילותינו ברחמים

(אסתר ה' יד) 'ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו', ותמוה, כיצד אמרה לו 'ובבוקר אמור למלך' בדרך ציווי, הרי חוצפה היא לצוות על המלך כדת מה לעשות, והיה לה לומר 'ובבוקר תבקש מהמלך' או תשאל מהמלך, וביותר תגבר התמיהה שאכן כך נהג המן בפועל - כדכתיב (ו' ד) 'והמן בא אל בית המלך החיצונה לאמור למלך לתלות את מרדכי על העץ'.

אך האמת, שבאותו זמן היה המן גדול מאחשוורוש, וכמפורש בגמרא (מגילה טו.) 'גבה המן מאחשוורוש', וכן במדרש (ילקו"ש אסתר תתנ"ג) 'וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו (אסתר ג' א) - עשה לו בימה למעלה מבימתו (של אחשוורוש), ושמו ראש מעל כל השרים אשר אתו, ואכן היה בידו להורות למלך לתלות את מרדכי, כי הוא היה שליט אף עליו.

ומשום הכי, כאשר 'ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים בשונאיהם', ולא עוד אלא ש'בית המן ניתן לאסתר', ניתן בידנו כח זה - וכשם שרשע זה לא היה צריך לבקש מאת המלך רק היה בידו לצוות עליו לקיים רצונו, כך ביום זה יש ביד האדם לומר להקב"ה

עו. ביסוד דברים אלו, שבכוחו של כל יהודי להיות 'צדיק גוזר' ביום הפורים, כתב רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע בספרו 'נדבת פי' (מאמר מותר שקלים, דף ת. ח.) 'וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קטנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל התפילות ל'כתר' בלי שום מעכב... כל זה קבלתי בלחישה, ונעשיתי הולך רכיל [ולגלות סוד זה] מאהבת ישראל, פתחתי לך כנקב סידקת כי יש בזה רזי דרזין'.

ואולי דייק לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט"ו בכלל, ולא עוד, אלא שהרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו.

עז. ובזה יבואר נמי הכתוב (ט' יב) 'מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך עוד ותעש', דלכאורה צ"ב מהו עוד הרי עדיין לא ביקשה מאומה, ומבאר הרה"ק ה'מראה יחזקאל' מדעעש זי"ע (הגדש"פ ד"ה כהא לחמא אופן ג), כי התפילה על דברים הכרחיים מוכרחת להיענות (עי' תיו"ט ברכות ז ג, סוד"ה נברך), לכן כשאדם מבקש לחם לאכול ובגד ללבוש בודאי יענהו השי"ת וימלא משאלותיו, אמנם המתפלל על עושר וגדולה שהם יותר מן ההכרח, אז דנים בשמים אם הוא ראוי לכך אם לאו, והיינו דכתיב (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע', שאם יקרא המתפלל ויבקש על עסקי 'טרם' אלו העניינים ההכרחיים שזקוק לחיי היום יום, אזי 'ואני אענה', אבל אם 'עוד' הם מדברים' שהם מבקשים 'עוד' שאין חיי הנפש תלויים בהם, אזי 'ואני אשמע' ואשקול אם ראוי הוא להיענות בכך אם לאו.

עפי"ז יש לפרש כאן במגילה 'ומה בקשתך עוד ותעש', כי ביום הפורים פתוחים כל השערים, ולכן גם המתפלל ומבקש 'עוד' יזכה ל'ותעש', כי אפשר לפעול גם (מותרות) ודברים הנוספים יותר מן ההכרח עד אין סוף.

ולפי"ז יש לבאר בכפתור ופרח מה שאמרו (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולכאורה יש להעיר, מדוע למדו כן מהפסוק שנאמר בו לשון שלילה, 'ולא תענה'... והרי בפורים עת רצון היא שכל אחד נענה במשאלותיו, אך ביאור הענין נראה, כי בפורים יש ביד האדם לפעול כל כך הרבה עד שכל מה שיפעול יחשב כמקצת ומעט, ושפיר הסמיכו לכך את הכתוב של 'לא תענה', כי כמה שיבקש ויקבל הרי הוא כאילו לא נענה, מפני שהיה יכול להשיג עוד כהנה וכהנה בתוספת מרובה מן העיקר.

באר הפרשה - פורים

לה

לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה, דאף בכהאי גוונא התקבלו דבריה ע"ט.

זכמו שהובא בספר 'סגולת ישראל' (מערכת פ' אות ד', הובא בהקדמה לספר 'שפתי חכמים' עמ"ס מגילה פתיחה פרק ט אות יד) 'קבלתי מגדול אחד ז"ל, דסגולה בפורים להשבים בבוקר^ט ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת

וברצון ע"ה, ובלשון הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו"קוב זי"ע (פורים י"ג) בימי פורים יש התגברות הרחמים והרצון עד למעלה ראש.

וב'פלא יועץ' (להרה"ק מהורנסטייפל) מביא, שביום זה חביבה אף תפילת היחיד לפני הקב"ה והיא מתקבלת, והכי חזינן מדכתיב (אסתר ט כה) 'ובבואה

הא למה זה דומה, למהלך בשוק ורואה הר גדול של יהלומים, והבעלים אמר לו שהוא נותן לו למלאות כיסו עם היהלומים כפי שיוכל שאת, והנה הגם שמילא הלה כל כיסיו עד אפס מקום ונטל עמו הון רב, אכתי הוא מצטער על שלא היו לו עוד כיסים, שהרי נשאר שם הרבה יותר מממה שליקט, והרי זה דומה בעיניו כאילו לא נטל כלום, וכן נמי כאשר האדם מתפלל וממלא אסמיו בשפע רב, הרי הוא תמיד 'כאילו' לא תענה, כי כמה שיטול לא השיג כי אם אפס קצהו מן השפע המוכן והמיועד לכך באמת.

דבר צחות שמעתי לאמור, כי הנה מרגלא בפומיה דאינשי לכנות את ה'שלומיאל' (הנקרא גם 'שלאמזל') בשם ויזתא עם וא"ו ארוך... (פתגם הוא על משקל דברי הגמ' (מגילה טז): שצריך להאריך בו"ו דויזתא, והכוונה לאחד שאינו 'סתם' ויזתא... אלא ויזתא המיוחד שביניהם...), ואם תאמר, מה לו ולויזתא דייקא, ואם רצו לכנותו על שם אחד מבניו אם כן מדוע לא נקרא שמו 'פרמשתא' וכו', אך רמז גדול יש בזה, שהנה ויזתא הוא ה'בן - זקונים' של המן, והוא נתלה אחרון, ואחר שראה שתולים את כל אחיו הגדולים זה אחר זה אם כן היה לו לשאת את הרגליים ולברוח משם... ועד"ז באים אנו בטענה על השלומיאל, אתה הראית לדעת מכל מעשיך הקודמים וכל ההלוך ילך שלך לאן זה מביא אותך... ואם כן מדוע לא למדת לקח, ועל כן בדין הוא שתיקרא ויזתא... שמך נאה לך ואתה נאה לשמך...

ומכאן תצא הקריאה לכל אחד ואחד, הנה בא יום ה' הגדול והנורא, יום הפורים אשר הוא עת רצון נפלא, ועל ידו ניתן 'לברוח' מכל הצרות המקיפות ברוחניות ובגשמיות, אל תישאר לעמוד על מקומו כמו ויזתא מיט א לאנגע וא"ו, קום ברח, הצל עצמך, בתפילה וזעקה לפני בורא כל עולמים, ותנצל נפשך.

עח. הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע הזהיר את יו"ח שכל בית המדרש שאין מסיימים בו תהלים ביום פורים לא ייקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי בפורים הוא זמן של רחמים ועל ידי אמירת תהלים אפשר לפתוח כל השערים בשמים ממעל, ואם בכל ימות השנה כתב ה'בית אהרן' (בית אהרן מת. ד"ה עוד אמר) שעל ידי אמירת תהלים 'אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המצרים, ומכל השינויים שיש לו לאדם', ק"ו בן בנו של ק"ו שבעת רצון ונשגב זה בודאי יכול כל אחד לצאת מאפילה לאור גדול ולשנות את מזלו מרעה לטובה, ולבקוע אפילו מחיצה של ברזל המפסיקה בינו לבין אביו שבשמים.

ומעשה שראיתי בימים מקדם, בביהמ"ד דחסידי בעלזא בבני-ברק, בליל פורים היה בית המדרש מלא בזקנים עם נערים עד אפס מקום, וכל אחד היה עסוק בדברים קדושים, זה באמירת תהלים בהשתפכות הנפש וזה בלימוד התורה ביגיעה והתמדה, ב'קרן זוית' ישבה חבורת בחורים צעירים שעסקו בשיחה בטילה ובדברים של מה בכך, לפתע התעורר ראש הקבוצה (שהיה בחור מבוגר ממשפחה חשובה מאד שלא מצא זיווג, לעומת אחיו שכבר נישאו למזל"ט בגילו), והציע לחבריו הבה נאמר יחדיו 'תהלים', ונתפלל אל השי"ת ביום נשגב זה, וכן עשו. אף בחור זה האריך בתהלים עד אחר עלות השחר, וראה זה פלא, מיד אחר פורים נשתנה הבחור ומזלו לטוב, ובא בברית האירוסין עם משפחה מיוחסת בישראל - שידוך שלא 'חלמו' עליו כלל, והקים בית בישראל לשם ולתפארת, ודורות ישירים מבורכים בליעה"ר.

עט. כתב שם (בפלא יועץ המובא למעלה) שג' סגולות יש ביום הפורים, א. שאפילו תפילת היחיד מתקבלת. ב. שיוכל לכוון בתפילה ויהא פיו וליבו שווים. ג. להיטהר ולהזדכך ממחשבות רעות, וכולם רמוזים במה שנאמר (אסתר ט כה) 'ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה', ו'בבואה' לשון יחיד, שאפילו יחיד הבא לפני המלך בתפילה ובתחנונים נענה ברחמים וברצון. אמר עם הספר - שהאמירה תהא בכוונה. ישוב מחשבתו הרעה, ללמד שניתן לשוב ולהיטהר מכל המחשבות הרעות.

פ. וכן כתב בספר 'נוהג כצאן יוסף' (נדפס בפרנקפורט שנת תע"ח) וז"ל, בשחרית הולכים לביהכנ"ס קצת קודם שיאיר היום כדי שיסיימו תהילים של אותו יום עד הנץ החמה ויתפללו'.

באר הפרשה - פורים

על כל דבר - בני חיי ומוזני, והן על שאר דברים, ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאורפא, וכל

פא. סיפר מרא דעובדא הדר בארה"ב, כי הנה במהלך החורף שנת תש"פ החלה בתו הקטנה לחוש כאבים עזים בבטנה, והלכו לשאול בעצת רופאים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, הצד השווה ביניהם שלא הועילו כלום, עד שבפרוס ימי הפורים פנו לרופא מומחה אשר עשה לה בדיקת דם, ואמר כי חסר לה 'ערך' מסוים בדמה, לשמע הדבר החילונו לחשוש לגרוע מכל... אבל הוא הודיע לנו שכנראה ש לילדה חולי הנקרא 'צליאק' (כאשר המעיים אינם יכולים לעכל מין חלבון הנקרא גלוטן, והוא מצוי במיני דגן), ומעתה ועד עולם אסורה היא באכילת דבר מאכל שיש בו אחד מחמישה מיני דגן, אלא שאינו רוצה לקבוע 'מסמרות' בדבר, על כן הפנה אותם להתייעץ עם רופא גדול הגר במאנהעטן שבניו יארק שהוא 'יחיד מומחה' בתחום זה, ונקבע התור לימי חודש אייר. והנה אם הילדה נצטערה ביותר לשמע בשורה רעה זו, על כן 'ותקם בעוד לילה', באשמורת הבוקר של יום הפורים 'חגרה מתניה' ואמרה כל ספר התהילים לרפואת הבת.

והנה בהתקרב הזמן המיועד ל'ביקור' אצל הרופא במנהטן התקשרו אליהם מהאפיס (משרד) שלו להודיע להם כמה וכמה הוראות, ובתוך הדברים אמרו להם, שהיות והתפשט הווירוס בכל העולם על כן אי אפשר שיבואו שני ההורים ביחד עם הבת, אלא רק אחד מהם בלבד. ולא ידעו מה לעשות, (מחמת כמה סיבות הבינו ששניהם צריכים ללכת עם הבת יחדיו)... והנה נזכרו שכבר זמן רב, מיום הפורים, שלא התלוננה הבת על כאבי בטן, התקשרו לרופא (ששלח אותם לרופא שבמאנהעטן) לשאול בעצתו, ואמר להם שאינו זוכר את המקרה על כן יעיין ברשימותיו, ולאחר שהביט בהם אמר להם בפליאה, איני יודע מה אתם סחים, הנני מעיין בתוצאות בדיקת הדם והכל בסדר גמור, אין כאן שום סימן של חסרון, ואם היא מרגישה טוב - שתמשיך כך בבריאות לחיים ולשלום... מסיים בעל המעשה בהתרגשות, הרי לפני אותו המסמך (דאקומנט) בו כתוב מפורשות שרופא זה מפנה ושולח אותנו לרופא הגדול (וגם שלח את המסמך להראותנו), ואילו זה האיש עצמו טוען עתה לעומתנו הכל בסדר... בשמים לא הייתי, אבל ללא כל ספק שה'תהילים' של יום הפורים עשו שם איזה 'סדר'...

וכך שמעתי מהרה"ח רבי שמואל יואל מיללער הדר בווימס"ב, בשנת תשפ"א בערב פורים הלכתי ברחובה של עיר, בצדי הדרים היו הררים של שיירי שלגים, ולפתע, מעדתי והחלקתי בהם, נחבטתי קשות ונשבר קרסולי (קנעכל), במהרה החישו אותי לבית החולים, שם ערכו כמה 'צילומים' לרגלי ומצאו בהם מפורשות שתי שברים ל"ע. דעת הרופא היתה נחרצת כי חייבים לנתח את רגלי - ככדי שאזכה להתרפאות ועם הזמן ללכת על שתי רגלי כאחד האדם... קבלתי עלי גזירת שמים מתוך קושי אך באמונה שלימה, כי הכל לטובה. התור לניתוח נקבע ליום שני בשבת, כשפורים חל ביום השישי שלפניו. וכבר החלו בסידור כל הענינים לקראת הניתוח, ביום תענית אסתר דברתי עם ידיד נאמן מארה"ק, לפני גוללתי את כל 'פרשת השברים', והוא פתח פיו בחכמה, וחזק אותי במעשה ששמע ב'שיעור הכנה' לקראת פורים במעשה שהיה בשנה שלפני כן (תש"פ) עם ילדה שחשה כאבים בבטנה וכו' (הסיפור המבוא בקטע הקודם). על כן אמרתי לנפשי, אאזור עוז ותעצמות לשפוף נפשי לפני ה', ואכן, בחסדי שמים גמרתי את ספר התהילים ביום תענית אסתר ולמחרתו שוב ביום הפורים, מתוך בקשת רחמים מרובים לרפואת רגלי במהרה ללא יסורים ומכאובים.

ואכן, ביום שאחר הפורים הזמנתי את עצמי לרופא אחר - אשר לפי כמה 'יש אומרים' חשבתי שיקל עלי ויסר מעלי את חובת הניתוח, אך גם הוא מתחילה שחק עלי בראותו את הצילומים אשר בידי... אלא שבבדיקתו שוב (בידיים) החוויר והוכרח להודות כי אכן, 'יש כאן נס ופלא ואין כל צורך לנתח ולא לטפל באופן קשה כל כך. גם 'מצא' הסבר להסביר מה הייתה טעותו של הרופא הראשון עם כל העסקנים, באמרו, שהם פיענחו את ה'צילום' באופן אחד, ובאמת יש כאן רק שבר אחד, סוף דבר, רגלי נתרפאה באופן ניסי, וגם כל הטיפולים (פיזיותרפיה) שלאחריהם עשו פעולתם במהירות עצומה - שלא לפי ערך הרגיל. ומסיים רש"י, איני יודע מה הפשט בכל טעויות הצילומים, אך ברור כשמש שספר התהילים ביום הפורים הוא אשר ערך לי ה'טיפול' הנכון והטוב ברגלי. אגב אורחא, מוסיף לספר, כי כעבור ד' שבועות נפל שוב והוסיף 'מכה על מכתו' כשקרסוליו נחבטו שוב קשות, בפחד ובהלה מיהר לערוך 'צילום' על רגלו, משבא התוצאה לפני הרופא, שאלו, כמה זמן עבר מה'שבר', ענה רש"י, 'כד' שבועות, אמר לו הרופא, הצילומים נראים כמי שעברו על השבר לכה"פ ו' שבועות או יותר.

ע"ה היה באונס, והדר קבלוהו בימי אחשורוש (עי' שבת פח). באופן שאור קדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתנו הקדושה בעצמה, עכ"ל.

וזכר עורר על כך ב'יערות דבש' (ח"א דרוש ג) וז"ל. 'שמעו נא נבוני עם וחכמים, אשר בחר ה' בנו מכל עם, אל נא תהיה קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר מצאם, אשר אין בו אלא הגדת המעשה וסיפור דברים. וכי בשביל זה היתה אזהרה לקרותה פעמיים - (חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, מגילה ד.), אמנם רוב מהתועלת אשר נמשך ממנו, מלבד סודות רבות שיש בו והפליגו בעלי חן וסוד לדבר בזה המגילה, ולהכי נקראת 'מגילת אסתר' - שיש בו סתרים וסתרי מעשה בראשית למאוד... ואזניכם שמעו מה גדלו ומה עמקו דברי המגילה ההיא, אף גם יש ללמוד ממנה דברים רבים למוסר והנהגת אדם אשר יעשה וחי בהם'.

נלהבים המה דברי ה'קב הישר' (פרק צט) 'ראה בעיניך קדושת מועדים אלו, בכל מועד ומועד יש בהן קדושות וסודות נפלאים, וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאד, ואין אותו העולם מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו כי אם פעם

העולמות המה בשמחה וברצון, וע"ז אמרו ז"ל 'כל הפושט יד נותנין לו', וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע פב.

ואכן, מן הראוי להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לנצל את הזמן בתפילות ותחנונים מעומק הלב בפני המלך, וכדברים הנלהבים שהגיד הרה"ק בעל ה'בית אברהם' זי"ע בקול חוצב להבות ב'שולחנו' שערך בפורים, דלכן כתיב (ח ג) 'ותבך ותתחנן לו' (ולא נאמר ותבך ותחנן לו), כי הפכה את כל מהותה לחשיבה אחת של תפלה, זי האט 'זיך' - גיבעמען להיות 'לו', (עשתה עצמה 'חשיבה אחת' עם התפילה) להיות קרובה אליו יתב"ש, וביום הזה הזמן גרמא לכך (עבודת פנים הנדפס מחדש עמו רי"ג עיי"ש).

מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים ע"י קריאת המגילה שעת קריאת המגילה עידן רעוא דרעוין היא, והקריאה מעוררת רחמים וחסדים גדולים בשמים, וכל השפע הנשפע בכל יום פורים מתגלה בעת קריאת המגילה פג. הנה הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב ה"ח) דימה מגילת אסתר לחמישה חומשי תורה (עיי"ש), ויש ללמוד מן הדברים על קדושת המגילה. יותר מכך הפליג ה'חתם סופר' (דרשות קסד) וז"ל. 'דכיון דקבלת תורה בימי משה רבינו

פב. וכן רמזו גם במאמרם (מגילה ה.) 'רבי נטע נטיעה של שמחה בפורים', והנה בדרך כלל אין הנטיעה עת שמחה, שהרי יתכן ולא יצמחו הזרעים, ורק בעת הקצירה והאסיפה אז שמח האדם, וכמו"ש (תהלים קנו ה) 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו', אבל בפורים יש שמחה אף בעת נטיעה, כי מובטח לו שיראה פירות ופירי פירות מעמלו, מפני שכל שערי רחמים פתוחים לרווחה לפני כל אחד ואחד, והחכם יבוא ויפעל רפואות וישועות בתפילתו. וכמו שאמרו קמאי בצחות 'יעדער שמוגער - ווערט א צדיק גוזר', פירוש שאף קל שבקלים זוכה להיות בבחינת צדיק גוזר שהקב"ה מקיים דבריו, וכל אחד ואחד מקבל כח גדול מאד - שיהא בידו להפוך ולבטל כל גזירות רעות ולפעול נשגבות בתפילתו.

וכך איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרל"ה), וז"ל, 'תשועתם היית לנצח ותקוהם בכל דור ודור' - כי התשועה בפורים היתה לדורות עולם, כמו שהגזירה היתה להשמיד כל היהודים (כלומר לבטל ולהשמיד את כל הדורות הבאים עד עולם), ממילא גם הנס היה לכל הדורות, והרי קיום כל זרע ישראל הכל ע"י נס הזה. ואיתא כי הגזירה היה גם בשמים כן על בני"י. והקב"ה עשה זה הנס בלי זכות ישראל, רק מצד שאנחנו עמו וחוסים בו תמיד, לכן עליו להושיע לנו בעת צרה. ולכן זה היו"ט נותן כח ועוז ותקוה לבני"י בגלות, לבטוח בו מצד שמיוחדים אנחנו אליו (ולאו דווקא בזכות כשרון מעשינו הטובים). ונראה שלכך תקנו לבסוסם עד דלא ידעו כו'. להראות שאין היום טוב מצד זכות ישראל - שהרי הם במצב של 'לא ידע' ואין בהם שום מעלה, זולתי שהם 'יהודיים'... ואיתא, כי פורים כמו יום הכפורים, וביה"כ באין למעלה מהטבע ע"י ביטול הגוף אכילה ושתייה וענייתם ע"י באים לעלמא דחירות. ויש בו סליחת עונות. כמו כן בפורים ע"י משתה ושמחה יכולין לבוא ג"כ לזה בעזר עליון שלא מצד מעשינו.

פג. בעת שלימד הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע שיעור ברבים בפני תלמידי הישיבה בספה"ק של"ה על פורים, הרי כאשר הגיע למה שכתב השל"ה הק' על קריאת המגילה והיא מצוה הבאה פעם אחת בשנה נענה האמרי חיים והפטיר פון קריאת המגילה קען מען שעפין חיות אויף א גאנץ יאהר - מקריאת המגילה ניתן לשאוב חיות לכל השנה.

באר הפרשה - פורים

ב'בית אהרן' (לשבת זכור סו:ו) הפלוג וכתב 'צדיקים אומרים, שהם מסתכלים בהמגילה כל מה שיהיה בכל השנה'. ואילו הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע אמר, שבעת קריאת המגילה נפתחים שערי גן עדן.

בספר 'שארית ישראל' (שער הזמנים שער ב, פורים ד"ה אף) להרה"ק מוויילעדניק זי"ע כתב, 'בקריאת המגילה יש תיקון לכל הגילויים - גילוי עריות ח"ו, והיינו כי בעת הקריאה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל, ואף על עבירות החמורות ביותר, וכנרמז באותיות 'מגילה'. ולא רק ברוחניות הדברים אמורים כי גם בענייני גשמיים נשפע שפע רב בבני חיי ומוזני ע"י קריאת המגילה פ"ה. ולמדנו כן נמי ממה שכתבו הפוסקים (עי' ס"ו תרצ"ג ס"א ובמשנ"ב) לומר אחר הקריאה קדיש תתקבל -

אחר בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת מגילה, ומוזה העולם היה שורש נשמתו של מרדכי הצדיק, וצריכין אנו לעורר רחמים שיתגלה העולם הנ"ל לחיך, וישפיע ויאיר על רישיה דעמיה המתאספים לשמוע מקרא מגילה בלב טהור בלב של כוונה פ"ה, ומבאר ה'קב הישר' שזו כוונת הברכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה', מלשון הזמנה, כמו (במדבר י ב) 'למקרא העדה ולמסע את המחנות', פירוש 'שציונו השי"ת לעורר כוונה ולהוציא אותה הארה גדולה לחיך, וזהו על מקרא מגילה, ועל זה יענה הקהל אמן בכוונה גדולה' [וכיוון ה'ישמח ישראל' (פורים סוף אות ג) לדעתיה, שאף הוא מפרש מדיליה 'מקרא מגילה' מלשון הזמנה והתאספות, שכל האורות מתאספים ומתגלים בעת קריאת המגילה].

פד. וכך ביאר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע (ד"ת מהדו"ב אות עו) את לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', למפרע מלשון פרעון, כי הקורא את המגילה רק בכדי לפרוע את חובתו ולהסיר עול 'חובת הקריאה' מעל צווארו, ואינו קורא אותה בהתעוררות הלב להתבונן בחסדי ה' עם בניו בני ישראל, 'לא יצא' - והפסיד את עיקר המטרה שבקריאת המגילה להתבונן בכתוב בה, בחסד ה' שגמל עם בני ישראל עם קרובו על ידי השגחה פרטית ומדוקדקת, ורק בכך יקיים חובתו.

פה. סיפר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, שפעם חבשו את הרה"ק הרמ"מ מרימנוב זי"ע בבית האסורים, ושומרי בית הסוהר נתנו רשות להכניס רק חפץ אחד, ושאלו אותו מה ברצונו לקבל, ועל אף שהימים היו ימי תקופת תמוז ביקש הרה"ק מרימנוב להביא מגילת אסתר כשרה כתובה בדיו על קלף, כשמוע תלמידו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע את תשובתו הזהיר את התלמידים לבל ימלאו בקשתו בשום פנים ואופן, כי אם יקבל לידו את המגילה יחריב את העולם לתוהו ובוהו.

הרה"ק ממונקאטש זי"ע סיפר האי עובדא, ומסיק מזה - כמה גדולה סגולת קריאת המגילה, דהא קיימא לן (מנחות עב.) 'חביבה מצוה בשעתה', ואם היה ביד הרה"ק מרימנוב לפעול נשגבות על ידי קריאתה באמצע ימות השנה, ק"ו שעל ידי הקריאה בזמנה אפשר לבנות ולשכלל עולמות ודברים נעלים.

וכבר איתא במדרש (אסת"ר ט ב) דמשום הכי יעצו זרש וכל אוהביו להמן לעשות עץ גבוה לתלות עליו את מרדכי, כי ידעו שהקב"ה עשה ניסים לישראל במים, שנבקע להם ים סוף, וכן הציל את חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ולכן התחכמו ובחרו בדבר חדש שעדיין לא ניצלו ישראל ממנו, כדי שלא יוכל מרדכי להינצל, ע"כ דברי המדרש.

והדברים סתומים ואומרים דרשני, וכי טפשים היו שלא ידעו שאין בין נס הנעשה במים לנס הנעשה מעץ לפני הקב"ה, וביותר תגדל הקושיא לאיזה צורך גילו לנו חז"ל לדורות מחשבת זרש ושאר אוהבי המן, ופירש ה'אגרא דכלה' (פרשת עקב) שבמשך הדורות עשה הקב"ה ניסים ונפלאות בעולם הזה, וכאשר בני אדם מספרים אח"כ מנפלאותיו הרי הם מעוררים בזה שוב את הניסים שהתרחשו בימים ההם, ולכן חששו יועציו שאם יאמר המן לאחשוורוש להטביע את מרדכי בנהר אזי ילמדו ישראל פרשת קריעת ים סוף ועי"ז ינצל מרדכי מידיהם, וכן אם יאמרו לשורפו יעסקו בתורה במעשה ד'חנניה מישאל ועזריה' בספר דניאל ותתקור האש, לפיכך החליטו להעבירו מן העולם בדרך חדשה שעדיין לא הציל ממנה הקב"ה את ישראל, וממילא לא יוכלו לעורר את הנס על ידי קריאת הפרשה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ריחם עליהם וברא להם נס חדש וניצלו מצפרניהם.

מדבריהם למדנו, שבכח הקריאה ב'דברי התורה' של הניסים לעורר את הניסים שאירעו בימים ההם, וביותר בלימוד הנס של פורים ב'קריאת המגילה', כיו"ב, כתב בספר 'ארץ החיים' על מגילת אסתר מהרה"ק ה'באר מים

שהוא בקשה שיתקבלו התפילות, ומכאן שכל 'קריאת' תתקבל צלותהון ובעותהון' - וקאי על התפילות הרמוזות המגילה' בקשות ותחנונים לפני המקום, ועל זה מבקשים והנסתרות בלשון המגילה^פ.

חיים' זי"ע לפרש דברי הגמרא (מגילה ז.) 'שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות', וכתב דכידוע שסיפורי המעשיות שבתורה מה שהקב"ה עשה גדולות ונפלאות לישראל המה מסוגלים לספר כל איש בעת צרכו לישועה... וכמאמר הקרא (קהלת א ט) 'מה שהיה הוא שיהיה', פירוש, הסיפור של מה שהיה הוא הכנה אל מה שיהיה עוד ישועה. וזהו שאמרה אסתר 'קבעוני לדורות', פירוש קבעוני שיהא מעשה זו כתובה בספר כדי שתשועתי תהיה לנצח בכל דור ודור להיות ישראל נושע בה' על ידי קריאת המעשה של המגילה.

ומסיים, וז"ל, וזה פירוש 'והימים האלה נזכרים' - בסיפור המעשה שלהם, ונעשים - ונעשה עתה ישועה בארץ כמאז ומקדם בכל דור ודור, ולא דוקא כל דור ודור, אלא אף משפחה ומשפחה ועיר ועיר - כל אחד בעת הצורך לישועה יזכור הנס הלז וינצל.

עד כאן הדברים אמורים בקורא את המגילה גם שלא בזמנה, ועל אחת כמה וכמה בקריאת המגילה ביום הפורים עצמו, וכן כתב ה'בני יששכר' (אדר ד ו) 'נראה לי, וניצולים [מכל צרות ויסורים] בכל שנה על ידי קריאת המגילה וצדקה'.

איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת, אסתר אות ח, וכן הוא ב'מאור ושמש' רמזי פורים ד"ה בגמרא הקורא בשם האור המאיר) על לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא, שקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע - בעבר) נעשו נסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא', והיינו שהדברים האלה נזכרים ונעשים עכשיו בפועל ממש.

והוכיח זאת החידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם) ממה שאמרו שצריך לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת מפני שמתו כאחד, והיינו שעתה בזמן הזה הם 'מתים' מחדש, שמתעורר עתה כח הנס, וע"כ יש לקרוא בכל שנה בנשימה אחת. וכן אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (אמרות משה פורים) מי שאמר שזה נס אך היה למפרע, היינו עס איז אמאל געווען א המן אין דער וועלט, עס איז אמאל געווען א מרדכי (פעם היה המן, ופעם היה מרדכי), ועכשיו אין המן ואין מרדכי 'לא יצא ידי חובתו'.

וכן כתב התפארת שלמה (רמזי פורים ד"ה בגמרא מגילה), וז"ל, וזה פירוש הגמרא (מגילה ד:) 'מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה', פירוש, ע"י קריאת המגילה יורד ההשפעות בבני חיי ומזוני לכנסת ישראל, ומפני כן המצווה לפשוט את המגילה כאגרת כדי שיתפשט השפעות טובות לכל העולם, אמן.

עוד כתב שם שתיבת 'מגילה' (חסר יו"ד) עולה בגימטריא כמנין 'מזלא' (ע"ח), ללמדנו שבעת קריאת המגילה אפשר לפעול שפע רב בבני חיי ומזוני, שהרי אמרו (מו"ק כח.) בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, ואם כן בעת הזאת אפשר להפוך את מזלו מרעה לטובה.

וכך כתב הרה"ק ה'ליקוטי מהרי"ל' זי"ע (תלמיד הרה"ק הר"א מליזענסק) בזה"ל, ומצינו מאחז"ל (מגילה טז:) 'ליהודים היתה אורה זו תורה, ששון זו מילה, ויקר זו תפילין'. ויוכל להיות רמז, תורה היינו פרנסה, כי אם אין קמח וכו'. וששון זו מילה, היינו בנים. ויקר זו תפילין, היינו חיי, כי הזהיר בתפילין הוא מאריך ימים (מנחות מד.). נמצא בקריאת מגילה ג"כ נמשך על ישראל ענין שלש הנ"ל, ובתוכם נכלל כל הצטרכות.

כן אמרו צדיקים, שבעת הקריאה יכולים חשוכי בנים להיושע בדבר ישועה ורחמים (ובכלל זה, אלו שיש להם צער גידול בנים רח"ל, שיכולים לזכות לראות נחת דקדושה מיוצאי חלציהם), ונרמז בתחילת המגילה וסופה, שפותחת בתיבת 'ויהי' שהיא לשון צער (מגילה יז.), ומסתיימת בפסוק (י ג) 'דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו', והיינו שאפשר לזכות ל'זונהפוך הוא', ולשנות את הצער לשמחה גדולה בהולדת בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

ומעשה באחד שהזכיר את עצמו בפורים לפני הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שיברכו בזש"ק, נענה הרה"ק שיום הפורים מסוגל לזש"ק, על פי מאמרו של ה'חזוה' מלובלין זי"ע שהקב"ה מקיים מצות 'משלוח מנות' על ידי שנותן 'איש' זה בנים 'לרעהו' אלו ישראל.

פו. ויתכן שנרמז כן בגמרא (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולא לחינם ילפינן כן ממקרא זה דאיירי מענייני תפילה, רק משום דאתקשי לגמרי אהדדי, וכולה חטיבה אחת היא של תפלה.

באר הפרשה - פורים

קמי שמיא על כל ניסא דעביד להון קב"ה, דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה. ויש ללמוד על ריבוי השמחה ממה שהביא ה'בית יוסף' (סי' תרצ"ה) מה שכתב ה'ארחות חיים' (דין סעודת פורים) לפרש בהא דאיתא בגמ' (מגילה ז'): 'סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב, שאין הכוונה דווקא למי שעושה סעודתו בלילה ממש, אלא למי שעושה סעודתו 'בעין לילה', בשאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויו"ט, וללמד יצא על אופן השמחה שתהא מתוך 'אורה' ובשמחה וטוב לבב...

איתא ב'אמרי נועם' הקדמון (במדבר ז יז) לרמוז בהא דכתיב (אסתר ח יג) 'להיות היהודים עתודים', בוא"ו [כך הוא ה'כתיב', ואילו ה'קרי' הוא עתידיים], שהיהודים יש להם להיות בעתודים בפורים לשמוח ולקפוץ²⁸ [עתודים מרמוז על 'עתודים' שהם מיני צאן ובקר גדולים]²⁹.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט) בגודל 'התיקונים' הנפעלים על ידי השמחה, וז"ל, 'הדר קבלה בימי אחשורוש', נראה שניתקן עתה בימי הפורים קלקול הנעשה, לכן הימים נזכרים ונעשים. ולכן המצוה לענג הגוף ואיתא בזה"ק כי בפורים מתקנים ע"י עונג כמו ביוה"כ ע"י עינוי ע"ש. וכמו ביוה"כ נגמר

הדר קבלה - קבלות טובות בעת קריאת המגילה
זמן קריאת המגילה הוא עת ראוי ומוכשר לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכדברי הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדישוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה לפורים) שכתב דברים חוצבי להבות אש בענין זה, והא לך לשון קדשו 'ומעתה יתלהב לב האדם בקראו המגילה, ויבזון בקראו ובשמעו המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצותיו וכו', ויבין את עצמו - מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עליו עול תורתו ומצותיו יתברך שמו'.

וזמזיף שם, שיש לזכור כי פורים הוא כיום הכיפורים, שהקב"ה סולח ומוחל לבני ישראל על כל עוונותיהם, לפיכך צריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד, ולהחליט בהחלטה נמורה שלא ישוב לכסלה עוד, והשעה המוכשרת לכך היא בעת קריאת המגילה שאז מטהר הקב"ה את ישראל באתערותא דלעילא, ועל האדם לעורר לבו ולהתקרב אליו יתב"ש³⁰.

צהלה ושמחה - מצות שמחה בפורים

כתיב (אסתר ט כב) 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה'. וכתב ב'שאלתות' לרב אחאי גאון 'דמחייבין דבית ישראל למיכל ולמשתני בפוריא, ואודווי ושבוחי

פז. סיפר הרה"ק ה'ישועות משה' מויז'ניץ זי"ע, שנה אחת קרא זקנו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע את המגילה, עמד לצידו החסיד הנגיד רבי שמואל אליהו שטערן ז"ל וכאשר קרא הרבי את הפסוק (ג א) מדוע אתה עובר את מצות המלך געה החסיד בבכי תמרורים מאין הפוגות, כי באותה שעה התעורר לחזור בתשובה על שנכשל במשך השנה לעבור על מצוות מלך מלכי המלכים, וסיים ה'ישועות משה' ואמר, שבאותו מעמד לא ידע בפני מי להתבונן, אם על זקנו הקורא את המגילה בקדושה ובטהרה, או על החסיד ששופך לב כמים וחוזר בתשובה מעומק הלב.

נוראות אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שכדאי לו לאדם לחיות שבעים שנה בעולם הזה ולסבול תלאות ונסיונות שונים, והכל כדי לשמוע קריאת מגילה פעם אחת בחיים.

פח. ושמעתי מצדיק אחד, לבאר בקרא (דהי"א כט י) 'ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דויד, ולכאורה צ"ב, מהו ויברך לעיני כל הקהל, והרי את הברכות וההודאות שומעים באזנים, ואינם נראה בעיניים, והיה לו לומר לאזני כל הקהל, אלא דייקא כתיב כן, להורות לנו, שהודאתו של דוד הייתה באופן נפלא ומרומם, עד שלא הייתה רק נשמעת באזני כל הקהל, אלא 'נראית' לעיניהם, כי כך היא דרכה של הודאה אמיתית, להתפעל ולהודות מקרב לב בלב שמח ובאש קודש, עד שכל הקהל 'יראו' את ההודאה.

פט. ומכאן תשכיל להבין, כי הגם שנתבאר בהרחבה על כוחה הגדול של התפילה ביום קדוש זה, כי מה שאלתך וינתן לך, אך אין הדברים אמורים להתפלל בזעקה ובמספד ושק ואפר יוצע לרבים... אלא יהיו התפילות מתוך שמחה ואמונה עזה שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו, ומתוך ריקדה של מצווה וקפיצות כעתודים...

כי יפה כוחה של תפילה הבאה מתוך שמחה, וכן פירש ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה ותשלח) בפסוק (אסתר ד ד) 'ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו, ולא קיבל', וצריך ביאור, וכי מחוסר בגדים היה מרדכי שחשבה אסתר שצריך לשלוח לו בגדים - הרי ראתה שבכוונה תחילה התלבש בשק ואפר מה שלא עשה מעולם, וא"כ לא היה לה כי אם לשאלו 'מאי האי' ולא לשלוח בגדים.

הכפרה ואמר סלחתי והוא ע"י תשובה במ' יום שע"ז פשיטא ואין צריך לומר, שכשם שאין לך מי שיכול נתקן ימי אלול לתשובה מיראה. וכמו בן בחדש אדר מאהבה ושמחה זוכין לתשובה וע"י שנתקן העשיה, לכן המצוה במשתה ושמחה³.

לפטור עצמו מקריאת המגילה כך אין מי שיכול לומר שלא עלי וכיו"ב נאמרה מצוות השמחה בפורים⁴... וכך דרש הרה"ק מפיאסצנע זי"ע (בעיצומם

ומבאר ה'תפארת שלמה', שאסתר הבינה מיד שמרדכי שמע איזה בשורה קשה ומרה, ולכן קיבל על עצמו להתענות ולצום כדי לקרוע רוע גזר דינו, אלא שהיא הייתה סבורה שלא זו הדרך, כי אף בעת צרה וצוקה יש להתחזק במדת השמחה, ורק על ידי השמחה אפשר לצאת מכל המצרים. ומרדכי לא קיבל דבריה, וסבר דבעת כזאת צריך להתפלל אל ה' בשברון לב ומתוך מרירות, ונחלקו שניהם במעשה אשר יעשו, אמנם הקב"ה הכריע שהצדק עם אסתר המלכה, וכך סיבבה ההשגחה שיבוא מרדכי לידי מידת השמחה על ידי שהמן ילבישנו בבגדי מלכות ויכריז לפניו 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', ועי"ז נחלשה המרירות ובא לידי שמחה באתחלתא וגאולה, ובזה קרבה הישועה כהרף עין, ללמדנו שרק על ידי השמחה אפשר להינצל מן הכל.

כדברים האלה כתב ה'בן יהודע' על הגמרא במגילה (טז. ד"ה ורכיב האי) שכאשר הגיע המן להביא את הלבוש ואת הסוס למרדכי, 'נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא, אתא המן ויתיב ליה קמייהו, ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה' (מרדכי נעמד אז להתפלל, והמן המתין לו עד שיסיים את תפילתו), ולכאורה יפלא על רשע מרושע זה, על מה ולמה המתין לו ולא הפריע לו באמצע תפילתו לקיים 'גזירת מלך' תיכף ומיד, ומבאר ה'בן יהודע' שבדווקא המתין ולא בישר לו בשורה טובה זו בשעת התפלה, כי ידע שהתפלה מתוך עצבון אינה מתקבלת וחשב שוודאי מתפלל כעת בעצבון, על כן אמר - מוטב לא אפסיקנו, כי אם אפסיקנו וודאי יחזור להתפלל שנית מתוך שמחה, ותפילה מתוך שמחה בוקעת וקיעים ואין שום מחיצה ומבדיל שיעכב בעדה מלהגיע עד לכסא הכבוד. אמור מעתה, אם המן הרשע ידע את ה'סוד', על אחת כמה וכמה שאנו צריכים לדעת על מעלת התפילה הבאה מתוך שמחה אשר וודאי היא מתקבלת...

צ. בעל ה'מעשה רוקח' זצ"ל התגורר בהאלאנד (הולנד) השוכנת על אחד מאיי הים, פעם הגיע נחיל גדול של תולעים והציף את כל פני המדינה, והיה חשש של סכנת נפשות שיכלו התולעים את כל האוכל, משלא הצליח המושל לגרשם מגבולות המדינה קבע יום תענית לכל התושבים בכל עיירות מלכותו כדי שכולם יתפללו על הגזירה שתיבטל, והנה היום שבו בחר לקבוע בו התענית חל בפורים, והיהודים לא ידעו כדת מה לעשות, שהרי לא יתכן לצום בפורים, ולאידך גיסא אם ישמע המושל שהם עושים סעודות גדולות יענשם בעונש גדול, ולכן פנו אל ה'מעשה רוקח' כדי להתייעץ עמו ולשמוע חוות דעתו, הקשיב לדבריהם ופסק לכל ישביתו את יום הפורים, ובשום אופן לא יצומו, ואדרבה יאכלו וישתו כמצות היום, וציווה על כל בעלי החנויות לפתוח שעריהם לרחבה ולתת מאכל ומשתה - בשר ודגים וכל מטעמים, לכל הרוצה ליטול בחינם, והוא התחייב לשלם להם את כל ההוצאות, וכן הווה, שכל גויי הארץ התכנסו לבית תיפלתם וצמו כל אותו היום, ולהבדיל בני ישראל עם קודש ישבו משפחה ומשפחה ועיר ועיר וסעדו סעודות גדולות כיד המלך, והיה ממחרת יום הפורים הייתה הרווחה לכל העיר, כי לפתע פתאום הלכו כל התולעים ונעלמו כלעומת שבאו.

ויהי כאשר שמע מושל העיר שהיהודים לא קיימו את דבריו להתענות ביום הזה, חרה לו הדבר מאד, וביותר כעס על הסעודות הגדולות שערכו ברבים, אך מאחר שהעריץ מאד את היהודים ובראשם ה'מעשה רוקח', ובפרט כאשר למחרתו אירע הנס שנעלמו התולעים הבין שיש דברים בגו, הלך אל ה'מעשה רוקח' כדי לברר אצלו פשר הדבר, מששטח את שאלתו לפניו השיב לו בניחותא ובטוב טעם, דהנה כולנו יודעים ומאמינים שאין פורענות באה לעולם כי אם בשביל ישראל, ולכן בעת צער ויסורים עליהם להתעורר ולחזור בתשובה, דהיינו לשוב אליו יתב"ש ולעשות רצונו, והלא בפורים נצטוונו לאכול ולשתות ולשמוח, לכן אלמלא היינו מקיימים רצון ה' לא היינו נענים בתפילה, שהרי תכלית התשובה היא להתקרב אליו יתב"ש, ואכן בגלל שקיימנו את המצוה כרצון אבינו שבשמים ניצלנו ממות לחיים (הובא בדברי שמואל פורים). ולדידן ייאמר, הרבה 'תולעים' ומיני רוחשין בראש ובלב, בגוף ובנפש... נעלמים כלא היו על ידי שמחת הפורים.

צא. וכבר היה מעשה אצל הגאון רבי אליהו מאיר בלוח זצ"ל ראש ישיבת טעלז בארה"ב, אשר רקד ושמח עם תלמידיו ביום הפורים בשנת תש"ד בהיותו כבר על אדמת ארה"ב, והייתה השמחה גואה למעלה למעלה כדת

באר הפרשה - פורים

ובשבירת הלב, המח וכל רוחו נרמס, חוק הוא שצריך
עב"פ איזה ניצוץ של שמחה להכניס אל ליבו²³.

איש לרעהו - יום שימת אהבה ורעות

מעיקרי עבודת היום הוא להיות 'איש לרעהו' - להרבות
באהבת ישראל בלי גבול, לתת עיניו וליבו
לרווחת הזולת²⁴. ולשם כך תקנו חז"ל משלוח מנות

של ימי המלחמה הנוראה, ואח"כ העלה אותם ע"ג הכתב ונרפסו בספר
אש קודש), וז"ל²⁵, 'איתא בתיקוני זוהר הק' (נו:): שפורים
כיום הכיפורים, אפשר מרמז גם לזה שכמו יוה"כ,
התענית והתשובה ביום זה לא אם רוצה אותם האדם
לעשות עושה, רק בין אם רוצה ובין לא, מקיימם מפני
גזירת הקב"ה, כן גם שמחת פורים לא רק אם האדם
מעצמו בשמחה או על כל פנים במצב שיכול לשמח
את עצמו צריך הוא לשמוח, רק גם אם הוא בשפלות

היום, טען שם אחד מהנאספים - לא יתכן שראש הישיבה שמח באמת לאחר שאבד את כל בני משפחתו במלחמה
ולא נשאר לו לפליטה אלא בת אחת ויחידה, בוודאי כל ריקודים אלו אינם אלא 'למראית עין' ומן השפה ולחוץ,
שעושה עצמו כמי ששמח, אבל בפנימיותו שבור ורצוץ הוא עד היסוד.

כשהגיעו הדברים לאזני 'ראש הישיבה', הפסיק את הריקודים והמחולות, אסף סביבו את התלמידים, ופתח לאמר
להם, איתא בגמ' (מגילה י:): 'אמר ר' יוחנן בקשו מלאכי השרת לומר שירה (בקריעת ים סוף) אמר הקב"ה מעשה ידי
טובעים בים ואתם אומרים שירה', ולכאורה יש לתמוה, שהרי בני ישראל אמרו באותה שעה שירת הים אף ש'מעשה
ידי טובעים בים', ונמצא שאין חסרון לומר שירה במצב כזה, ואם כן מה הטענה על המלאכים, ומדוע נגרע חלקם
מלומר שירה. אלא כך ביאור הדברים, שידוע שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, והיינו שאין בכוחו של מלאך
לעשות שני דברים כאחד, לשיר שירה מתוך שמחה ולהיות באותה שעה בצער על מעשי ידי הקב"ה הטובעים
בים, אמנם בני ישראל עדיפים בזה מהמלאכים, כי ביכולתם להיות בבת אחת ובחדא מחתא בשמחה מצד אחד
ובאבלות מצד שני, וכפי שהעידו חז"ל (בר"ר נו יא) על אברהם אבינו בעת שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח וישלח
אברהם את ידו, הוא שולח יד ליטול את הסכין ועיניו מורידות דמעות ונופלות דמעותיו לעיניו של יצחק מרחמנותו
של אבא, ואף על פי כן הלב שמח לעשות רצון יוצרו, ועל כן שירת בני ישראל בים סוף נתקבלה ברצון לפני
הקב"ה, כי היו מצד אחד בשמחה ופיהם מלא שבח ותהילה על הנס הגדול שנעשה להם, ובד בבד כאב ליבם על
אובדן מעשה ידיו של הקב"ה. וסיים רה"י, שאף הוא כן, כי למרות שליבו שותת דם על אובדן משפחתו אך בכוחו
של יהודי להתרומם מהכאב ומהעצבות ולהיות בשמחה באמת.

משל למה הדבר דומה, לבית שכולו מלא בחפצים עד שאי אפשר לדור בו, אמנם ניתן לדלג ולדור בעליית הגג,
כך גם אצל כל אחד ואחד, שהגם שמלא הוא ב'חבילות' ייסורים עד למעלה ראש ה"י, יש בו את הכח להתרומם
מהמצב הנורא בו הוא שרוי ולעלות 'לעלייה' ולשמוח עם הקב"ה.

צב. בזה"ל כתוב ב'בית אברהם', סיפר בשם אביו הק' ז"ל, מהרה"ק ר' ייב"א מאוסטראה ז"ל, שהי' בעניות גדולה
בפורים, ובא איש אחד לשמחו והוא היה מרדכי בעצמו. ואמר כי מרדכי הוא הבעל שמחה של פורים, והוא
בכבודו ובעצמו בא לשמח לכל איש יהודי שרוצה להיות שמח.

ודע, כי שמחתן של ישראל בימי הפורים הוא לצנינים בעיניהם של המן וגונדא דיליה, סיפר הרה"ק רבי יעקב
מפשעווארסק זי"ע בשם חותנו זצוק"ל שהיה רגיל לספר על הרה"ק ר' יוסף מטאמשוב זצוק"ל (אביו של הרה"ק ר'
יהושע'לע מטאמשוב זצ"ל) מתלמידי הרה"ק ה'החוזא מלובלין' זי"ע והרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע, כי חותנו שהיה דר בכפר
היה שוכר קרעטשמע (בית מזיגה) מהפריץ (כנהוג באותם השנים), פ"א בליל פורים ישב ר' יוסף בביתו ולא היה אפי' מנין
עמו אז, וזימר ר' יוסף 'שושנת יעקב', ובאמצע שירתו הגיע הפריץ לחותנו, ופקד עליו לאמר לחתנו שיפסיק מלזמר
כי השירה טורדת את מנוחתו, והלך תיכף לחתנו ואמר לו שלא יזמר עוד. בבוקר מיהר חותנו לבית הפריץ לבקש
ממנו מחילה על מה שהפריע לו אתמול בלילה, אך הפריץ ענהו שאינו יודע על מה הוא סח... אז הבינו שהפריץ
שבא אתמול - לא היה הפריץ באמת, ולא היה זה האיש אלא המן הרשע בעצמו שהלביש את עצמו בלבוש הפריץ,
כדי שיפסיק ר' יוסף מלזמר, מכאן תראה כמה ה'שושנת יעקב' של ר' יוסף הפריע מאד להמן והוצרך לעשות פעולות
כדי שיפסיק מלזמר.

צג. סיפר אחד מחשובי החבורה בבית שמש (רבי יוסף מאיר) אשר רגיל הוא לשמוע קריאת המגילה בביה"ד פלוני,
שם קורא את המגילה בעל קורא מופלג במתיקות ובעריכות ובדקדוק, לפני כמה שנים הלך קודם המגילה

איש לרעהו^{צד} להרבות אהבה^{צה} וידידות^{צו}, וכן את ונודע לשון הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הי"ז), מוטב לאדם מצות מתנות לאביונים^{צז}. להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו

לטהר עצמו במקווה הנמצאת תחת ביהמ"ד אחר העומד תחת נשיאות אדמו"ר אחד אשר באותה שנה שהה בחו"ל בפורים, כאשר יצא מן המקווה פגע בו בנו של הרבי והודיעו כי הוא 'התשיעי' למנין... מיד הבין את אשר לפניו, ועל אף שנכספה נפשו לשמוע את המגילה מהבעל הקורא המומחה, מכל מקום הבין כי עדיף להיטיב לאחרים וגמר בדעתו להישאר שם, ולא עוד אלא שהתקשר לחברו (ר' יחזקאל) שיבוא אף הוא להשלים למנין עשרה. לאחר שהחבר הגיע נדברו ביניהם כי הלא מצוה גוררת מצוה, והיות והבעל קורא בביהמ"ד בו שהו עתה הינו חשוך בנים רח"ל, והרי זמן קריאת המגילה הוא עת רצון ובפרט שהינם עוסקים במצוות גמילות חסדים ויש בכוחם להעתיר עד שתתקבל תפילתם, על כן מן הראוי שיקדישו את קריאת המגילה להעתיר בתחנונים לישועת הבעל קורא להיפקד במהרה, ואכן לאחר שבוע נושע הלה מצרתו, וכתשעה חודשים לאחר הפורים נתבשרו הכל בבשורת הילד הנולד.

צד. דבר חידוש בפלא יועץ (ערך פורים) וז"ל, ומצות משלוח מנות איש לרעהו, אשריהם ישראל מקימין אותה יותר מהחיוב, אבל מה טוב לשלח למאן דאיתיקור מתיקר בה כגון גדול לקטן, ולמאן דאית לה קפידא עלוה כדי לשמח לב אמללים ולהחיות לב נדכאים, ולהרבות אהבה ואחווה שלום ורעות, דכיון דעביד מצוה חדא ליעביד מצוה אחריתי.

וכך כתב ה'אלשיך' על המקרא במגילת אסתר - צום ובכי ומספד, 'מספד' הוא לאחרים, שכל אחד בכה על הצרה של רעהו, ועל כן כשנעשה הנס שלחו איש לרעהו משלוח מנות כהכרת הטוב על שבכה על צרתו. ובפירוש על תהילים במזמור על איילת השחר, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני, כי הנה היו ב' חטאים, א. שנהנו מסעודתו של אותו רשע ב. שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. והנה שני החטאים לא היו אצל העניים, כי אחשוורוש לא הזמינם לסעודה וממילא לא נהנו, וגם נבוכדנצר לא התייחס אליהם אם השתחוו לצלם אם לאו. וממילא לא היו צריכים לצום, אלא שבכ"ז התענו עבור אחרים, ועל כן - לא בזה ולא שיקץ ענות עני ובשוועו אליו שמע. גם משום כך נתקן לתת להם מתנות לאביונים...

צה. וכמו שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע לפרש 'משלוח מנות איש לרעהו' - שה'משלוח מנות' יהיה אהבה וחיבה איש אל רעהו...

הוסיף בזה אחד מחכמי ויקירי קרתא דשופריא, שהנה ידוע מה שכתבו הפוסקים שצריך לשלוח מנות על ידי שליח (עיי' 'בנין ציון' סי' מד, הובא במשנ"ב סי' תרצ"ה סקי"ח), והדבר צריך ביאור מה העניין בזה, ומה רצו חז"ל 'להרוויח' בתקנה זו, אלא שכל עניינה של מצוה זו של משלוח מנות הוא להרבות אהבה וריעות, ומצוי הדבר שאיש פלוני רוצה להיות ידיד של השני אלא שמתבייש בדבר... (מכמה טעמים שונים, וד"ל), והוא מוכן 'לשלוח' לו אך ב'תנאי' שאיש לא ידע... לזה אמרו חז"ל פורים הוא יום ריבוי אהבת ישראל, אל תתבייש בזה שהנך אוהב את רעך... שלח לו דווקא על ידי שליח לפרסם את הידידות, ולהוסיף אהבה על אהבה...

צו. ובזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע טעם הדבר שבמשלוח מנות צריך לתת שתי מנות ואילו במתנות לאביונים סגי במתנה אחת, כי רחמי האדם מתעוררים כשרואה אביון על כן לא הצריכו לתת לו יותר ממתנה אחת, אכן במשלוח מנות הרי מטבע הבריות שלא לתת לרעהו ב'עין טובה' ומקנא במה שיש לו, על כן תקנו לתת שנים בדווקא כדי לסגל לעצמו עין טובה - לתת מתוך נדיבות לב ואהבה ואחווה.

צז. אגב אורחא, שני קושיות הק' הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (עסיס רימוני על מגילת אסתר ד"ה כימים אשר נחו, נדפס בישמח משה על נ"ך), מדוע נכתב במגילה שמרדכי רצה לעשותם יו"ט בשעה שלבסוף נתבטלה כל קבלתם ליו"ט, ועוד תימה, למה רצו מרדכי ואסתר דבר שלא היה לו קיום לבסוף. ומבאר דחדא מתורצת בחברתה, דהנה איתא (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יו"ה', חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט, ולכן מתחילה קבע מרדכי את יום הפורים ביו"ט ואיסור מלאכה כדי שלא ינכו את הוצאות הפורים ממה שנקצב לאדם בראש השנה, ואף שלבסוף לא נתקבל היו"ט לדורות מ"מ כיוון דכתיב (איוב כב כח) 'ותגזור אומר ויקם לך' קיבלו בשמים את דברי מרדכי שיהא בכלל יו"ט, לענין שלא ינכו את ההוצאות בכלל מה שקצוב לאדם בתחילת השנה, ולכן נכתב במגילה, כי בשמים נתקבל היום ליו"ט.

באר הפרשה - פורים

תורתנו הקדושה, ולשמוח בלמודה, ולתת הודאה עצומה בפיו ובמחשבתו ליוצרנו ובוראנו ב"ה וב"ש, אשר הניא עצת גוים ויפר מחשבות ערומים, המן הצר הצורר שגור עלינו עם קדוש מלעסוק בתורתנו הקדושה והתמימה, וכן נזכר בשו"ע (סי' תרצ"ה בהג"ה). עכ"ל.

ידועים דברי ה'חתם סופר' (דרושים ואגרות, עמוד רמ"ה) שכתב 'קבלתי מרבי הרב מהו' מענדלי ליליג זצ"ל שהיה רב בביהמ"ד דק"ק פפד"מ, שקיבל מהגאון בשם ה'שב יעקב' זצ"ל, שכל העוסק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיומא, מובטח לו שהוא בן עולם הבא^צ, כן קבלתי סתמא, ולא ידענא טעמא^פ.

וכך פסק הרמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ג) בשם מהר"י ברונא, ללמוד תורה לפני הסעודה, דהא כתיב (אסתר ה טז) 'ליהודים היתה אורה' ודרשו חז"ל (מגילה טז:) 'אורה זו תורה'^{פא}.

וכבר אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א, פורים תקצ"ו), שלכאורה היה ראוי לקבוע את יום הפורים ליום י"ג באדר שבו היה הנס ששלטו היהודים המה בשונאיהם, וכדרך שתקנו את כל החגים ליום בו אירע הנס (וכגון חנוכה, ש"חנו כ"ה, ובו ביום כבר מדליקים נרות) ומדוע נקבע החג ליום המנוחה, אלא שאם באמת היו עושים את יום הפורים 'בשלושה עשר בו' אזי לא היה חילוק בין הפרזים למוקפין, וכולם כאחד היו חוגגים ביום י"ג והיה העולם שמם מתורה, על כן קבעו חז"ל לעשות הפורים ב'יום המנוחה', וממילא פורים הוא ב' ימים, י"ד לפרזים וט"ו למוקפין, ושוב לא יהא העולם בטל מלימוד התורה, כי בעת שהיהודים הפרזים יהיו עסוקים במצוות היום יעסקו יושבי המוקפין בתורה, וכן איפכא^{פב}.

ובשלוח לרעייו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו נידמה בשכינה, שנאמר (ישעיה נז טו) 'להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים'.

וכבר מצינו שכל תקפו של נס היה רק על ידי דאגת איש לרעהו והרצון להיטיב עמו^צ, וכה כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ז ד"ה ובבל) על הפסוק (אסתר ב יא) 'ובכל יום ויום מרדכי מתהלך', וז"ל, נראה שכל הדברים הנזכרים במגילה היה הכל לצורך הנס, ובודאי זה דבר גדול מאד שהיה כארבעה וחמשה שנים מעת הלקח אסתר לאחשורוש, ומרדכי הצדיק הלך בכל יום ויום לראות שלומה בעבור כי היתה יתומה ובצער התפיסה בבית הנכרי, ובזכות זה זכה לנס, וכתיב גם כן 'באמרם אליו יום ויום' וכו' (ג ד), שע"י שבכל יום ויום מתהלך זכה לזה לנצח את המן הרשע ולהכעיסו בכל יום ויום. עכ"ל.

אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים וביותר בין מגילה של לילה לשל יום

נאמר במגילה (ט כז), 'קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם' - ששבו לקבל את התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח). שבהר סיני קיבלו את התורה מיראה ואילו בפורים קיבלו את התורה מאהבה, ופירש רש"י 'מאהבת הנס', על כן הזמן גרמא להנות בתורת ה' ביום זה. וכך כתב ב'יסוד ושורש העבודה' (שער המפקד פ"ו) הנה דרשו רבותינו ז"ל בגמרא הקדושה (מגילה דף טז:) עה"פ ליהודים היתה אורה וגו' אורה זו תורה, ופרש"י, אורה זו תורה - שגור עליהם המן שלא יעסקו בתורה עכ"ל. מזה יראה חיוב גדול ביום הזה על כל יודע ספר שילמוד

צח. ומן העניין להביא מה שכתב הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר (מאמר מרדכי, לפורים) זי"ע (ועוד צדיקים) שאי אפשר היה להכניע ולשבר את תוקף הקליפה והטומאה של המן עליו איתא בגמ' (מגילה יג:) 'ליכא דידע לישנא בישא כהמן' אלא על ידי כח נגדי של שמירת הלשון, והוא ע"י 'אין אסתר מגדת'.

צט. בדרך צחות יש להוסיף, שמכלל הדברים גם הלומד תורה בין מגילה דיממא דשנה זו למגילה דלילה לשנה הבאה מובטח לו שהוא בן עולם הבא...

ק. וכך כתב בעל ה'פלא יועץ' זי"ע בספרו 'יעלזו חסידים', ושמעתי על רב אחד שבליל פורים היה יושב ועוסק בתורה רוב הלילה, ואמר, בליל זה הכל אוכלים ושותים ושמחים ואין לו להקב"ה מי שיעסוק בתורתו, אעסוק אני, ותהא תורתני חשובה לפני המקום.

קא. והיו צדיקים שנהגו ללמוד הלכות פסח קודם הסעודה, דהא קיימא לן (פסחים ו.) 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום', ופורים הוא שלושים יום קודם פסח.

קב. כתב ה'בן יהוידע' (מגילה יב: ד"ה יום) על הא דאמרו (שם) על הפסוק (אסתר א י) 'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין', אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, וז"ל.

במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - כי אז נפתחים כל שערי שמים
 מצוות חכמים על כל איניש לבסומי בפוריא קג (מגילה ז:), והפליגו הצדיקים בסגולת מצווה זו, וכפי שהמליץ הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (יישב פנים לפורים - קול
 מגילה ד"ה ובבוה) בלשון הגמרא (מגילה ז:): 'רווחא לבסימא שכיח', שעל ידי ההתבסמות בפורים אפשר לזכות לריווח גדול והצלחה בכל הענינים, שפע רב בפרנסה בהרחבה ושאר צרכי עמינו המרובים קד. ורמז ליה הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע (שער יששכר מאמר ימי ששון

פירוש, אל תתמה איך מתוך הסעודה של אחשוורוש שיש ממנה קטגוריא על ישראל, יצא לישראל תשועה גדולה והצלחה רבה - כי הריגת ושתי היא סיבת ישועת ישראל, שע"כ באה אסתר ולקחה מקומה ואח לצרה יולד. לכך אמר 'שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה', ולכן מצד זה יצא סגוריא על ישראל, וצמחה להם ישועה בהריגת ושתי בו ביום, עכ"ל. ומכאן למדנו בגדולת כוחה של לימוד התורה להגן מן הצרות והייסורים.

קג. צדיקים היו ממשילים למלך בשר ודם שהיה צריך להעתיק משכנו לעיר אחרת, ובבוא משרתי המלך להעביר את כל חפצי המלך אל הארמון החדש פחדו שמא יבואו ליסטים ויגזלו מחפצי המלך ובעיקר את הכתובים מסודות המלוכה ומצבא המלכות, על כן העמידו חיילים מזוינים שישמרו על השיירה לבל יפגעו בהם אויבי המלך, ואכן הצליחו לשמור עליהם מכף כל אורב וליסטים ולהעבירם אל גנזי המלך בשמירה מעולה, אולם בבואם להעביר את כתר המלכות גבר החשש ולא רצה המלך לסמוך על שומרי. מה עשו, הניחו את הכתר המפואר בעגלה פשוטה ביותר, כיסוהו בכלאי בגדים שחוקים, וכך לא עלה בדעת הליסטים שנמצא כאן אוצר גדול ויקר.

כדבר הזה נעשה ביום הפורים, וכמו שהובא בספרי קודש (עיי' מאור ושמש פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוהכ"פ בעת אמירת 'כתר' מתגלים בכל שעות ה'מעט לעת' של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מן המלך ככל אשר יחפוץ ואף לפעול שנזכה לשלימות התיקון שתהיה לעתיד לבוא, אמנם כדי שלא תהא יד הכל ממשמשת בו קבעו חז"ל את היום הזה למשתה ושמחה [ואין בו איסור מלאכה או נוסח תפלה כביום טוב, ובמוצאי פורים אין מבדילים בין קודש לחול, וזה דומיא לעגלה הפשוטה, ולא עוד אלא שחז"ל הוסיפו החיוב להשתכר בגילופין ולבטל את הדעת והשכל, שהוא ענין כיסוי הכתר בסמרטוטין], והכל בכדי שאנשים פשוטים יהיו עסוקים בדברים בטלים ולא יגעו בכתר המלכות, אבל המשכיל יבין מזה שיש אוצר גדול מתחת לכל המסכים הללו, ובידו גלגול דברים נשגבים ונעלים.

קד. וכבר הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בשפתי צדיק פורים אות נ"ג) וז"ל בפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור, אך פן ידרוש שלא כהוגן כיבדו חז"ל בכוס, ואין שום הוה אמינא שנפסיד ח"ו על ידי תקנת חז"ל. כי מן הסתם עולה יותר נחת רוח מי שמבטל חפצו לציינת פקודת חז"ל, מאשר יכוון לבקש עבור עצמו טובות אף שיפעול (בפרט, שאפשר להשתדל בתפילה עד עת שתייתו).

מפורסמים דברי ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לפרש טעם מצות שתית היין עד דלא ידע, ע"פ מעשה שהיה אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע [יש הרבה נוסחאות בסיפור זה, ואנו נקטנו את השמועה המקובלת בפי העולם], שפעם היה חוטא אחד שאסף סכום כסף גדול כדי לעבור בו עבירה, ויהי בהיותו בדרך עם צרור הכסף שמע קול יללה עולה מאחד הבורות, כאשר התקרב לשם ראה משפחה שלימה מישראל הנתונים בצרה ובשביה, והם סיפרו לו שלא שילמו את דמי החכירות שהיו חייבים לפריץ, ועל כן השליך אותם אל הבור הזה, שאל אותם האיש כמה כסף עליהם לשלם כדי לפרוע חובותיהם, נקב ראש המשפחה בסכום המדויק שהיה לו בכיסו לדבר עבירה, ויהי כשמוע האיש את דבריו לא ידע מה לעשות, והתלבט מאד אם להציל את המשפחה או להמשיך בדרכו הרעה, אך בסוף התגבר ברוחו והלך אל הפריץ ופדה את המשפחה מבאר שחת.

באותה שעה נעשה רעש גדול בשמים, אלו לימדו עליו זכות שהציל משפחה שלימה מישראל, וחלקם טענו שרשע הוא וחטא כל ימיו בפשעים וזדונות... עד שפסקו לתת לו את כח הברכה לברך את כל אשר יחפוץ וכל היוצא מפיו יתקיים, אולם כדי שלא יברך לכל אחד גזרו עליו בד בבד שיהא שיכור, ולא תהא דעתו צלולה עליו, וכן הווה.

לימים הייתה גזירת עצירת גשמים בעולם, ומשכלו כל הקיצין שלחו משלחת חשובה של ראשי הקהילות אל מרן הבעש"ט הק' זי"ע כדי שיבקש עליהם רחמים, אולם הבעש"ט השיב את פניהם ריקם, באמרם שגזירה היא מלפני השי"ת ואין בידו לבטלה, ושלחם אל איש פלוני כדי שיתפלל עליהם, והוסיף ואמר להם, שאיש זה שיכור

באר הפרשה - פורים

אות נז) בלשון הכתוב (אסתר ה ו) 'ויאמר המלך לאסתר רצון הוא לבקש ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים, כי במשתה היין מה שאלתך וינתן לך', שמשטה היין עת 'ינתן לך' כל משאלותיך^ק.

הוא המשתכר בינו מן בוקר ועד ערב בכלל, ועליכם לתפוס אותו ברגעים הספורים שאחר קומו משנתו והתפכחותו משתיה הקודמת עד השתיה הבאה, ובשעה זו של צלילות הדעת עליכם להתעקש אצלו שיתפלל שירדו גשמים, ואכן נסעו להתם ולאחר תחבולות שונות מצאו אותו ב'עת רצון' כזו - וסיפרו לו שהעולם סובל מעצירת גשמים וברצונם שיתפלל עליהם, לגלג עליהם האיש על שבאו לאיש פשוט ונבזה כמותו, והלא שיכור הוא שאין לו בעולמו יותר מטיפה מרה של יי"ש ואיך יש בידו לפעול בתפלתו, אולם הם ענו לו שבאו בשליחות הבעש"ט, והם מאמינים באמונה שלימה שעל ידי תפלתו יושעו, בלית ברירה פרש ידיו אל ה' והתפלל עליהם שירדו גשמים, ואכן כאשר אמר 'משיב הרוח' נשב זיקא ובאמרו 'מוריד הגשם' ירדו גשמי ברכה בשפע. כאשר חזרו השליחים וסיפרו לפני הבעש"ט שאכן ירדו גשמים אחר תפלתו, גילה להם שהוא אותו שיכור שגזרו עליו מן השמים שכל ברכותיו יתקיימו.

לפי זה ביאר ה'חידושי הרי"ם' את הנאמר לעיל, כי ביום הזה אפשר לפעול ישועות נשגבות למעלה מדרך הטבע, ודוגמת אותו שיכור שכל דבריו וברכותיו התקיימו, כמרומוז במגילה (ז ט) 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך', לפיכך קבעו חז"ל דמייחייב איניש לבסומי בפוריא.

מספרים, שכאשר הגיד כן ה'חידושי הרי"ם' ניגשו אליו החסידים עם פתקאות ובקשות ורצו למוסרם לו כדי שיעתיר עליהם בדבר ישועה ורחמים, נענה אליהם ואמר 'כנראה שעדיין לא התקדש עליכם חג הפורים...! שהרי צריך לשתות ולבטל הדעת ביין.

שנה אחת בטרם התחיל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע להתבשם בינו כמצות היום [בקדושה ובטהרה כדרכם של צדיקים], סיפר מעשה שהיה בהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שהגיע לעיר ששהה שם גם הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, והמהר"ש יצא לקראתו לקבל פניו, ויהי כאשר התוועדו יחדיו הני תרי צדיקי ניגש איש כפרי פשוט אל הרה"ק מראפשיץ, ובתמימותו ביקש, שיברכו הרבי ברכת הדיוט, שהרי כך אמרו (מגילה טו.) 'לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', ויהי כאשר שמעו התלמידים את בקשתו שנאמרה בתמימות מלאו פיהם שחוק, אולם הרה"ק מראפשיץ נענה לעומתם 'מדוע הנכם צוחקים, הלא כוונתו היתה לבקש בקשת הדיוט, היינו שברצונו לקבל כסף, בני חיי ומזוני, פשוטו כמשמעו, ולא מדריגות נעלות...!'

ובענינא דיומא רימז הרה"ק מסאטמאר בדרך הלצה בלשון הכתוב (בראשית ט ט) 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', דהנה רש"י פירש 'ויחל - עשה עצמו חולין', ואילו 'נח' משמעו מלשון מנוחה דהיינו יו"ט, הא כיצד, האם היה יום חול או יו"ט, ובעל כרחך צריך לומר שהיה 'יום טוב אין די וואָכֶן' [-יו"ט בימי החול], ואיזהו, זה יום הפורים שהוא יו"ט בימות החול, ואמרה תורה שניתן לנו יום זה בשביל 'איש האדמה' אלו הבקשות ארציות של הדיוטים החפצים דברים גשמיים, והשעה מסוגלת לפעול לכך היא כאשר 'ויטע כרם', פירוש כששותים יין ומשתכרים כמצות היום, כאמור שעת רצון היא ושערי שמים פתוחים לתפילתנו.

קה. וכמו שהוכיח הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (לר"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) מדברי הש"ס (מגילה ז:) ששנה אחת נתבסם רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחייה' (ביקש רחמים והחייה), ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיושע ולהיענות.

ונתן רמז לדבר כי ר"ת של ו'נאמן א'תה ל'החיות מ'תים הם כר"ת של ו'משלוח מ'נות איש ל'רעהו, וס"ת של ונאמן א'תה להחיות מ'תים הוא מתנ"ה, לרמז שעל ידי קיום מצוות היום - משלוח מנות ומתנות לאביונים ניתן להחיות מתים.

עוד כתב כי 'ע"י מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מבטלים תתק"ג מיני חלאים (ע"י ברכות ח. תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם) ונשפעים החיים העליונים וניצול ממיתה ח"ו'.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע הי"ד פגש פעם בפורים באברך ההולך בדרך עם בתו הקטנה ושאלו לאן פניו מועדות, השיב הלה שבתו סובלת ממיחושים שונים והוא הולך לרופא פלוני כדי שיבדוק אותה, תמה

בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מתאמרא, שבמשתה היין יכול כל אדם לבוא לידי דרגת אדם הראשון קודם החטא, וזהו חייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע, כלומר שיגיע למצב ולתיקון שהיה 'קודם הידיעה' שע"י עץ הדעת, כי היין מבטל את דעתו ועצמיותו של האדם, ועי"ז יש בידו להתעלות להיות כולו רוחני ולהסיח דעתו מחלק החומרי שבו, ולשפוך נפשו ולשוב בתשובה לפני הקב"ה. וכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (ליקוטים, מגילה ז:): כי 'בסומי' ר"ת סמר מפחדך

יש שאמרו שעל כן נוהגים להאריך סעודת פורים לתוך הלילה (עין רמ"א תרצ"ה ס"ב, ודרשות חת"ס פורים תקפ"ט ד"ה וצא הלאה), לרמוז בזה כדי להמשיך את כל אלו הישועות מסעודת פורים אל תוך 'הלילה' כלומר כל הצרות והיסורים שהם בבחינת לילה.

וכתב ב'מחזור ויטרי' (סמן תס"ה) וז"ל פורים שכל אדם מאריך בסעודתו - זמן השמים ימלאו שאילתו, והיינו שימלאו משאלותיו בעת סעודת פורים.

הרה"ק מקארלין ושאל 'וכי בפורים הולכים לרופא, פורים איז משקה א רפואה' (השתיה' היא 'הרפואה' ביום הפורים), ונתן לו משקה כדי לתת לה, ואכן נעלמו כל מכאוביה ונתרפאה.

סיפר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ זצ"ל, שהוא היה נוכח שנה אחת אצל רבו הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כאשר שהה בעיר לאדז' ביום הפורים, ובעת משתה היין היו פני הרה"ק בוערים כלפידים בקדושה עילאה, לפתע נכנס החסיד רבי יודל ריבאק ז"ל במרוצה ובהלה, וסיפר בדמעות שלישי שבנו הקטן נפל מקומה גבוהה בראשו על אבן גדולה, והרופאים הזהירוהו לבל יגעו בילד כלל, כי חיי הבן תלויין לו מנגד, ויהי כשמוע ה'בית אברהם' את דבריו הורה לו לתרום שלש מאות רובל כסף לצדקה עבור עניי ארץ ישראל (כך היתה דרכו בקודש בעת שהזכירו לפניו חולים הזקוקים לישועה, וביותר בעיר לאדז' שהיתה מקום מגורם של עשירים ובעלי נכסים), מיד התחייב החסיד לתת את מלא הסכום לידי הרבי, והתנצל על שאין לו כעת כסף מזומן לשלם, לפיכך יתן טשעק (צ'יק) עם סכום זה כדי שיזכה בנו לרפואה, אולם הרבי לא קיבל את דבריו, ושאלו האם בפעם הזאת גם 'יחזור' הטשעק כבפעם הקודמת (כי בעבר נתן טשעק לרבי, ופקידי הבאנק (בנק) לא נתנו מאומה בעדו, אחר שלא היה לו שם מעות כנגדו), אך החסיד התחייב והבטיח שבפעם הזאת יוכלו למשוך את מלא הסכום מחשבונו, ובלבד שיפעל הרבי רפואה לבנו השרוי במצב של סכנה, מיד נטל ה'בית אברהם' תפוח שהיה על השלחן וזרקו על ראשו בחזקה, וצעק לעברו שיחזור לביתו, בכה החסיד ותמה 'איך אעלה אל ביתי כאשר בני מוטל על ערש דוי ומפרפר בין חיים למות', אולם הרבי ציוה עליו שוב לחזור לביתו, בלית ברירה ליוו אותו כמה מחבריו אל עבר ביתו, ויהי כאשר הגיע הביתה פתח את הדלת וראה את בנו מסתובב כאחד האדם, ויהי לנס ולפלא.

והנה הגם שנעשה לו נס בזכות הצדקה לעניי אר"י ובכוחו הגדול של הרה"ק, מיהו הזמן גרמא לכך היה - משתה היין, ואותה שעה מסוגלת לפעול רפואות וישועות למעלה מדרך הטבע, ואף להחזיר נשמות לפגרים מתים, ועל כן מי פתי יבטל ויבזבז רגע אחד מיום נשגב וגבוה כזה.

מעשה באחד מיקירי קרתא דירושלים שבמשך שנים רבות לא זכה להיפקד בבנים, והיה מזכיר את עצמו תמיד בפני רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, אך לעולם בירכו הרבי בשפה רפה ולפעמים אף לא השיב לו כלל, והבין החסיד שמצבו דחוק ביותר, ואעפ"כ לא נפל ברוחו והמשיך לפקוד את בית רבו תמידין כסדרן ולהזכיר את עצמו שוב ושוב לדבר ישועה ורחמים. שנה אחת ביום הפורים נכנס לבית המדרש של חסידי קארלין, ומצא שם את בני החבורה יושבים מבוססים בצוותא חדא כמצות היום, באותה שעה נגמר להם המשקה ובטוב לבם אמרו לו כולם כאחד, שאם יביא להם משקה 'מבטיחים' הם לו שלתקופת השנה יוולד לו בן זכר, קיבל הלה את דבריהם, חיפש ומצא כמה בקבוקי י"ש והביאם לפניו, והם שמחו על כך מאד והמשיכו בכך את הסעודה בהתרוממות.

אחר פורים נשתכח הדבר מלבם, וכאשר עברו כמה שבועות והישועה התמהמהה מלבוא שכח גם החסיד מאותה הבטחה, אולם כאשר פקד בפעם הבאה את בית רבו הרה"ק מקארלין והגיש לפניו את ה'קוויטל' (פיתקא בבקשת רחמים) בו ביקש שוב כדרכו לזכות לבנים, הביט הרבי והסתכל היטב ב'קוויטל' ואמר לו 'הרי כבר נושעת', ושאלו אצל מי היית ומי פעל עבורך ישועה רבתי זאת, נענה החסיד ואמר שלא מיניה ולא מקצתיה, כי לא היה אצל איזה צדיק בתקופה האחרונה... עד שנזכר מ'הבטחת' החסידים בפורים, וסיפר לפני הרבי דברים כהווייתן, שהחסידים אמרו לו להביא משקה ובשכר זה יזכה לשנה הבאה לחבוק בן, ויהי כשמוע כן הרה"ק מקארלין אורו פניו, ואמר 'אויב אזוי איז פשוט (אם כן פשיטא שנושעת), מיר האבן געקוקט האבען מיר גיזעהן אז ס'נישט שייך (הסתכלנו וראינו שלא שייך לפעול

באר הפרשה - פורים

שלא תצא תקלה מתחת ידו, כי מי שאינו נזהר בזה חלילה ובשכרותו פוגע ח"ו בחרצובות לשונו אפילו רק ב'נפש אחת מישראל' וודאי עדיף לו שלא ישתה ויצא שכרו בהפסדו^ק. כי לא אמרו אלא עד דלא ידע - שע"י השתיה תבטל דעת השותה, אבל זאת לא אמרו ולא התירו שיגרום בשתייתו שגם חברו יצא מדעתו מחמתו, ע"י אונאת דברים והלבנת פנים הפוגעים באדם עד עמקי נשמתו^ק.

והיינו דקאמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, שהר"ת של ע"ד ד'לא ידע' הוא 'ידע', כי צריך ידיעה גדולה איך לקיים מאמר זה.

ופשיטא דבכהאי גוונא, עדיף טפי לסמוך על גדולי הפוסקים (יד אפרים הובא לקמן) דמה שאמרו 'עד דלא ידע' היינו עד ולא עד בכלל, וכן נקטו הרבה אחרונים (עי' באו"ח סימן תרצ"ה ובנו"כ שם) שהחויב הוא לשתות יותר מלימודו ותו לא, ולכן הרוצה להדר על עצמו ולהשתכר - אסור לו לעשות כן אלא אם הוא יודע בבירור שלא יפגע ולא יצער את חברו, אבל אם יש לו ספק ספיקא שמא לא יוכל להיזהר בכך אזי ברור שעדיף טפי שימנע בשב ואל תעשה מלהשתכר^ק.

בזכות זהירות זו יתברך ברוב הברכות כמו שהאריך ב'מטה משה' (תתרי"ב) עד כמה חיוב גדול הוא להיזהר ולהישמר שלא תביא לו השתיה מצב של

בשרי וממשפטיך יראתי, וזה רמז שאפילו בעת שכרות צריך להיות לשם שמים, עכ"ל.

לא יבשו ולא יכלמו - אף כשהוא 'לא ידע' לא יבייש את חברו

דברים נוראים ומבהילים כתב הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ג), שהנה איתא בגמ' (מגילה טו:) שבשעה שנכנסה אסתר לבית אחשוורוש נסתלקה הימנה שכינה, 'אמרה, קלי קלי למה עזבתני, שמא אתה הן על שונג כמוזר ועל אונס כרצון, או שמא על שקראתיו כלב שנאמר (תהילים כב כא) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, חזרה וקראתו אריה שנאמר (שם כב) הושיעני מפי אריה, ועתה בואו חשבון, שהלא אין הדברים אמורים אלא כלפי אחשוורוש הרשע צורר היהודים (עי' שם יד.), אשר ביטל את עבודת בית המקדש, וכתב דת לאבד את כל בני ישראל בשמחה גדולה, ואף על פי כן הבינה אסתר המלכה שחטאה בלשונה כמה שכינתה אותו בשם 'כלב', עד שסברה שמא מחמת כן נסתלקה הימנה שכינה, ומעתה קל וחומר אלף פעמים עד כמה חמור הפגם של המכנה שם לאחד מישראל.

והנה אמרו חז"ל 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', אמנם, עם כל חשיבותו ומעלתו של ה'בסומי', רבות יש לזהר

עבורך ישועה בדרך הטבע, אמנם כאשר) יודען זיצען צוזאמען, און זיי וויסען פון גארנישט קענען זיי אלץ בוקע זיין, ביז צום כסא הכבוד', (כאשר יהודים יושבים בצוותא חדא באהבה ואחוה ושלוה ורעות יש בכוחם לבקוע כל המחיצות ולהגיע עד לכסא הכבוד), וממילא אין שום חידוש איך פעלו דבר ישועה ורחמים רבים.

קו. וכך אמרו כי מצד אחד 'שכור' ר"ת ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, כי על ידי המשתה יכול להתעלות בתוקף השמחה עד שיבוא להודות להקב"ה, וליבו ובשרו ירננו לקל חי וכל עצמותיו תאמרנה ה' מי כמוך, ולאידיך 'שתוי' ר"ת שמור תם וראה ישר (תהילים לו לו), כי צריך שמירה יתירה שתהא השכרות לשם שמים, ושאכן יהיו שפתותיו כמרחבי רקיע ברון שיר ושבח ולא להיפך ח"ו.

קז. ומידה טובה מרובה, גבי מרדכי כתיב 'ודובר שלום לכל זרעו', ואמר מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי הנה מרדכי הצדיק נעשה מקורב למלכות, ולא רק 'מקורב', אלא 'משנה למלך' אחשוורוש וגדול ליהודים, אמנם, עם כל זה עדיין היה דובר שלום - היה אומר 'גוט מארגן, א גוט יאהר' וכו' לכל זרעו - צו יעדן אינגאלע (לכל ילד), ולא הרגיש שום פתיחות כבוד בזה אלא 'ודובר שלום לכל זרעו'... (פניני רבינו הגרי"ז).

קח. הנני מאריך בכל זה, כי עיני ראו ולא זר, כאשר השתתפתי בשמחת שבע ברכות לחתן ביום הפורים, ובאמצע המשתה קם אחד מחבריו של החתן כטוב לבו ביין והזכיר לו 'מעשיו הראשונים' בפני קהל ועדה, ועתה מצא מקום לגבות את חובו, והגם שכלפי חוץ הראה החתן פנים שוחקות, אך ביודעי קאמינא שאחר הסעודה הסתגר החתן בחדר לפנים מחדר, ובכה בדמעות שלישי מחמת הדברים הקשים כגידין שפצעו את רגשותיו כמדקרות חרב. ועתה נחזי אנן, וכי לזאת התכוונו חז"ל במצות 'עד דלא ידע', והלא לא יתכן שמצוה תביא את האדם לידי עבירה שחמורה כשפיכות דמים, על כן במקום דאיכא למיחש להכי פשיטא שלא ישתה יין כלל, ושב ואל תעשה עדיף.

את העובדא 'קם רבה ושחטיה לרבי זירא', והלא זה מעשה לסתור, דמהא משמע שאינו ראוי להשתכר, שהרי נגרם מזה מכשול גדול כל כך, אך להאמור כוונת הגמרא לומר שיש גבול בשתיה ואסור להשתכר יותר מדאי, דפוק חזי מה עלה להם, [ונעתיק לשונו, כי אלמלא יצאו הדברים מפי גדול בתורה כמו ה'בית אפרים' לא היה אפשר לומר כן] 'ולפי שלא נשמרו מלעבור הגבול בא הדבר לידי סכנה, לכך יש לזוהר שלא לבסומי רק עד הגבול הזה דלא ידע, ולא יעבור'.

ומבאן שענין השתיה בפורים היא לרומם את הלב מן הגשמיות והחומריות, ועי"ז יוכל בשר ודם להודות על הניסים ועל הנפלאות מתוך חרדה ושמחה, אבל המשתכר כשכרותו של לוט הרי הוא משבש את דעתו ואינו יכול להודות כלל, ולא עוד אלא שהוא עלול לבוא לידי איסורים חמורים, דהרבה שכרות עושה, וישקול מעשיו במאזני פלס ויזהר כל אחד כפום שיעורא דליביה שלא יבא לידי עון רציחה בהלבנת פנים...

ימי הפורים - הארת 'פורים דמוקפין' גם ל'יושבים בערי הפרוזות'

בתיב במגילה (ט ב), 'להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה', והנה הגם שלפי 'פשוטו של מקרא' הכוונה היא שבערי הפרוזות יעשו את יום הפורים בארבעה עשר, ואילו בערים המוקפות חומה יחגגו למחרת - ביום חמישה עשר, אך כבר איתא בספ"ק שדברי הכתוב נאמרו לכל אחד ואחד בכל מקום שהוא להיות עושים את שני הימים האלה, ותוקף קדושת יום 'שושן פורים' מאיר גם לאותם שיושבים בערי הפרוזות וכבר חגגו אמש את חג הפורים כדינם, כי 'ימי משתה ושמחה' כתיב - ימי לשון רבים פ'.

שכרות וזלזול ב'הלכות התורה' כנשילת ידים, ברכהמ"ז ותפילה, ומסיים שם - 'וכל היוצא בעקבי הרועים לעשות את כל המעשים האלה ע"פ דרכם (דהיינו בוהירות שלא לבוא לידי מכשול ע"י השתיה), ושמחים בזכרם את כל הנסים אשר עשה ה' לאבותינו ומשבחים לשמו הגדול, כמוהם יהיו צאצאי מעיו וכל אשר הפין ה' בידו יצליח'.

ובך מפורש ב'כל בו' (סוף הל' פורים) 'חייב איניש לבסומי בפוריא קט, אבל לא שישתכר דהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לג"ע וש"ד וכמה עבירות זולתם, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם, וידבר אל לבם, וזוהי השמחה השלימה'.

עוד סמך לכה, מדברי הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד (יד אפרים' על השו"ע תרצ"ה בדברי הט"ז סק"א) בענין 'עד דלא ידע', ובתו"ד מבאר שיעור שתיה בפורים, וז"ל. 'ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה, שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהלים קד טו) 'ויין ישמח לבב אנוש', ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעווה, ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב וכו', לכן אין לו להשתכר יותר מדאי שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל, וזהו שאמרו 'חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע' - הך 'עד' הוא 'ולא עד בכלל', ורצ"ל שגדר חיוב השתיה בזה לבסומי עד גבול דלא ידע, שכן הגבול הזה והלאה הוא ביטול כוונת חכמים לבסומי - כדי שיתן הלל והודאה, דכיוון שתתבלבל דעתו כל כך פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר על תוקף הנס, ואתבונן אליו בבוקר וראיתי כי נכון הוא'.

ובזה מפרש מדוע אחר מימרא זו של 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' הסמיכו בגמרא

קט. בספר 'דברי שלום' (להרה"ק ר' שלום מבראהין זי"ע) מביא מזקיננו (הרה"ק ר' שלמה חיים זי"ע), שעל כן דייקו חז"ל בלשונם ואמרו 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', ולא אמרו 'לבסומי ביין', כי חובת האדם לשמוח עם יום הפורים עצמו, ולא יהא היין אלא כאמצעי לסלק את העצבות והדאגות המסובבים אותו כל ימות השנה, ותהיה השמחה בעיצומו של יום.

קי. מעשה היה אצל הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע בשנה שחל בה 'שושן פורים' בערב שב"ק (כמו בשנה זו) ושמע איש אשר שח עם רעהו ואומר לו בביטול כי היום אינו פורים אלא שושן פורים, ולא נחשב אצלנו כפורים, נענה לו הרה"ק יא, יא, עס איז א יו"ט (כן, כן, זה יו"ט), ומיד הוסיף לאמור, שלעת ערב ב'קבלת שבת' נתחיל במזמור לדוד' כמו שנהוג ביו"ט שחל בערב שבת, להראות ולפרסם ברבים כי 'שושן פורים' נחשב כיו"ט, וחג ה' לנו, ומני

באר הפרשה - פורים

ושמחה בשושן פורים גם כן, פירוש דווקא ביום שאחר קריאת המגילה הוא בוודאי מצוה גדולה, בחי' והעיר שושן צהלה ושמחה, ועל זה כתיב נוטפות מור עובר, שהוא פְּשָׁמִים ומעלה ריח טוב'.

יתר על כן מצינו שנהגו להרבות בשמחה ב'שושן פורים' יותר מפורים דפרזין עצמו, וכמו שכתב להדיא הרה"ק ה'צמח צדיק' זי"ע (פורים ד"ה המנהג) 'המנהג להרבות בשמחה בשושן פורים' וכו', ובהמשך דבריו כתב ש'מרבין בשמחה יותר מפורים', עיי"ש מילתא בטעמא, גם הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (אות ט) הביא 'שמצינו הרבה צדיקים ששמחו יותר בשושן פורים מביום פורים'. וביאר בזה הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממנוקאטש זי"ע (שער יששכר מאמר ימי ששון אות לא) על פי מה דאיתא ב'תיקוני זוהר' (בהקדמה יג.) לרמוז את ימי הפורים בלשון הכתוב האמור במחיית עמלק (שמות י"ז טז) 'כי יד על כס י-ה', 'יד' רומז ל'יד אדר והוא פורים דפרזים, ו'י-ה' רומז לחמשה עשר בו ולשושן פורים, ונמצא ש'שושן פורים' נרמז בשם הקדוש י-ה, על כן מעלתו יתירה על יום י"ד ק"א.

ובך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, שנת תקי"ף) וז"ל, כי עיקר יו"ט הוא ביום מנוחת שושן, כי מה יועיל מנוחת כל העולם אם בברית המלך עדיין איש מלחמה בוער, על כן אין שמחה לישראל אלא ביום ט"ו, עכ"ל ק"ב.

ומקור לדברים מצינו כבר בדברי הזוה"ק (ח"ג רנ"ו) שם רומז בדברי הכתוב בעניין 'תיבת נח' שאמר הקב"ה לנח להכניס אל התיבה שנים שנים מכל החי, וכן שבעה שבעה מהבהמות המהורות, ונרמז בזה שכשם שהתיבה הגינה עליהם, כך יש שמירה על 'אלין דמנטרין חגין וזמנין דאינון ימים טובים (- אלו ששומרים חגים וזמנין שהם ימים טובים) שנים שנים שבעה שבעה, שנים שנים תרין יומין דראש השנה ותרין יומין דשבועות, ובגין דאינון תרין מנייהו בספק הא אית שני ימי הפורים באתרייהו (- ובגלל ששני ימים מהם בספק, כי ר"ה ושבועות עיקרם יום אחד הוא, ורק מחמת ספיקא דיומא נוהגים שני ימים, הרי יש שני ימי הפורים במקומם) שבעה שבעה ז' יומין דפסח ז' יומין דסוכות'. [ומכאן הוכיחו (ב'זכר דוד' מאמר ג פרק קמ, וב'משמרת שלום סי' נ אות ו) ש'שני ימי הפורים' ניתנו לכל ישראל בכל מקום שהם, שאם נאמר ש'זמנו של זה לא כזמנו של זה', וי"ד שייך רק ל'פרזים' וט"ו נוהג רק ב'מוקפים' א"כ כיצד ניתן לומר ששני ימי הפורים הם במקום שני הימים שבספק].

ואכן כתב ב'משמרת שלום' בזה"ל, ביום שושן פורים יש בו גם כן הארה נפלאה, על כן יש לשמוח בו ולעשות סעודה, וטוב לב משתה תמיד, עכ"ל. וכך איתא מהרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע (ליקוטי תורה לפר' זכור ד"ה כתיב) לרמוז בלשון הכתוב (שה"ש ה יג) 'שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר', כי 'שושנים' רומז ל'שושן', ומרמז 'כי מי שמקיים מצות שמחה ויום משתה

אז כך נהגו בחצר הקודש בעלזא בשושן פורים שחל בער"ש לנהוג בקבלת שבת כמנהגי יו"ט, כלומר, להתחיל ב'מזמור לדוד', ולומר ב'לכה דודי' רק 'בואי בשלום' ולהוסיף תיבת 'בשמחה' (ביתו נאווה קודש עמ' רנח).

כמוכן שלא נאמרו הדברים לשנות מנהגי הקהילות, ואיש איש ינהג כמנהג אבותיו ורבותיו, אך כולי עלמא לא פליגי להרבות ולהוסיף בשמחה כדת היום להעשות...

ק"א. כה אמר הרה"ק אדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע 'עיקר פורים הוא שושן פורים, כי ירושלים היא באמצע העולם (תנחומא קדושים י), לב העולם, וירושלים מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וכו', וכתב (מלכים א' ח מה) והתפללו אליך דרך ארצם'. והוסיף עוד ואמר 'שושן פורים הוא גבוה מפורים, כי שושן פורים הוא בט"ו לחודש עת מילוי הלבנה'. ק"ב. כבר הבאנו מה שאמר הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מפורים עצמו (ולא היה אותו צדיק דר בעיה"ק ירושלים...).

גם הובאו דברי הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (לר"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) על הא דאיתא בגמ' (מגילה ז:) ששנה אחת נתבסם רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחייה' (ביקש רחמים והחייהו), ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיושע ולהיענות. והוסיפו לדייק כי היום בו ביקש רבה רחמים על תחיית המתים היה 'למחר' - ב'פורים דמוקפים', ואף שהוא היה מ'בני הפרזים', אך סגולת היום לפעול כל מילי דמיטב, ומה שאלתך וינתן לך שווה לכל העולם כולו, ואדרבה תוקפו של יום הולך וחזק.

עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מידותיו, מיד פטרוני ממיתה לחיים'. ומכאן שבזכות ה'וויתור' משלו ניצול אדם ממות לחיים כפשוטו ממשק"י. והנה באותה סעודה ציזה אחשוורוש 'לעשות כרצון איש ואיש', ולא עמד על שלו שכולם יעשו כרצונק"י, וויתור זה הצילו מכל עונש. רק ושתי ש'עשתה משתה נשים בית המלכות' - שנהגה כמלכה באותה סעודה שהכל חייבים לשמוע לקולה, כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו ובא שמן והרג את ושתי.

עוד ביארו בזה, כי באותו יום ביישה אותו ושתי והטיחה בו דברים קשים מאד, שכינתה אותו בלשון גנאי ואמרה לו (מגילה יב:) שמע נא 'שומר הסוסים' של אבי (אחשוורוש היה שומר סוסיו של בלשצאר) - אבי היה שותה יין כנגד אלף אנשים ולא השתכר, ואילו אתה - קצת יין שתית וכבר השתכרת והשתמית, וע"י אותה בושח הומתקה הגזירה מעליו, ולכן יצא הקצף רק על ושתי שהיא נהרגה ולא הוא, והיינו דכתיב 'וכלים מכלים שונים' - קרי ביה מכלים, שעל ידי הבושח והכלימה השתנה גור דינו וניצול מן המות לחיים קט"ו. מעתה יש

לא ביקשה דבר - מעלת הוותרנות וקבלת בזיונות באהבה איתא בגמ' (מגילה יב.) על הכתוב (אסתר א ז) 'וכלים מכלים שונים' שהיה אחשוורוש הרשע משתמש בכלי המקדש לסעודתו, ואמר רבא, באותה שעה יצתה בת קול ואמרה ראשונים מתו מפני כלים ואתם שונים בהם. ואכן עוון זה הביא למיתתה של ושתי, וכדבריהם ז"ל (שם יא:) אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו - שאחשוורוש הוציא כלי המקדש והשתמש בהם בסעודתו - בא שמן וריקד ביניהן והרג את ושתי. ולכאורה יש לתמוה, מדוע הרג את ושתי ולא את אחשוורוש, והרי הוא זה שהשתמש בכל הקודש, והיה דינו ליהרג כשם שבלשצאר מלך בבל נהרג באותו הלילה שהשתמש בכלי הקודש.

וביארנו בשם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצוק"ל, עפ"י מה דאיתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך רבינו הקדוש, ובע"ז ר"ה יז.) רב הונא בריה דריב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם (העליון) כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם,

וכבר מילתנו אמורה, שפשיטא ואין צריך לומר ששערי שמים הפתוחים לרווחה אינם ננעלים עם התקדש ליל שב"ק, אלא וודאי שגם יום השב"ק הינו המשך וחיבה אחת לימי הפורים, וכל הפושט יד נותנים לו בג' ימים הללו שמתחילים באור לארבעה עשר ומסתיימים בצאת השבת. והחוט המשולש לא במהרה ינתק, והחכמים - יודעי העיתים לנצל את הימים הקדושים הללו ולהמשיך מהם את כל ההשפעות הטובות לכל השנה הבעל"ט.

קיג. וישים אל ליבו מה שאמרו בגמרא (מגילה יב:) כי מרדכי הצדיק (בן יאיר בן שמעי) נולד רק בזכות שדוד המלך העביר על מידותיו ונמנע מלהרוג את 'שמעי בן גרא' שקילל אותו, מתוך האמונה 'כי ה' אמר לו קלל' (שמואל ב' טז ז), והרי שרק בזכות העברה על המידות והאמונה בה' נולד מרדכי ונצמחה הישועה.

קיד. והדברים צריכים חיזוק ביותר ביום הפורים, כאשר לרוב מצוות היום מצויים גם 'תקלות' שונות, ואין נעשה הכל כרצונו, וד"ל, וצריך לעמוד על המשמר שלא יתרגז ויקפיד בבית ובחוץ, אלא לא יעמוד על מידותיו, וינהג במידת הוותרנות, ובכך ירוויח גם שלא להעכיר את שמחת הפורים...

קטו. וכך אומרים בשם בעלי המוסר, שהנה בגמ' (מגילה יב:) דרשו מה שנאמר (אסתר ב א) 'זכר את ושתי ואת עשר עשתה ואת אשר נגזר עליה', שנגזר עליה הגזירה שתצא להריגה מאחר שהיתה משעבדת בבנות ישראל שיעשו מלאכה בשבת, ומעתה צריך להתבונן שאילו הייתה מתרצית ומסכימה לבוא לא היה המלך כועס עליה אלא אדרבה להיפך... ואם כן כיצד היתה נענשת על מה שעשתה, אלא חידוש נפלא, אילו הייתה מתרצית לבוא כבקשת המלך, והייתה מתבזית (כמאמרם ז"ל, שפרחה בה צרעת וגדל לה זנב או קרניים וכו'), הרי אותם בזיונות היו מכפרים לה על חטאיה, עד ששוב לא היה מקום לעונש כלל.

כה אמר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממאדוץ זי"ע בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמז בכתוב (אסתר א יח) 'וכדי בזיון וקצף', וז"ל, הבזיון יהי די כדי לכפר על הקצף (ישא ברכה ח"ה עמו' כט).

נוראות הוכיח הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מהא דאיתא בגמ' (מגילה טו:) 'מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס', ופירש רש"י, 'ירגיש שאני צריכה להחניף רשע

בימינו נזכה לגאולה השלימה, ובקרוב נראה 'מגילת הגלות' הארוכה כיצד הכל היה לטובה ולברכה, כדברי הרה"ק מקאצק זי"ע שמכל הצרות של כלל ישראל נכתבה מגילה, כגון מגילת אסתר בימי אחשוורוש ומגילת אנשיוכוס בימי היוונים, והתברר לבסוף שהכל היה לטובה, ומי יתן וכבר נזכה לראות את ה'מגילה' מן הגלות המר הזו, ונראה עין בעין דכל מה דעבד רחמנא היה לטובה...

לומר ק"ו לדין, ומה אותו רשע שלא קיבל עליו את הבזיונות באהבה ובאמונה זכה לקרוע גזר דינו, ק"ו בן בנו של ק"ו שישאל מאמינים בני מאמינים העושים באהבה ושמחים ביסורים, בודאי שאין כל בריה יכולה להשיג גודל שכרם שיאכלו בשכר מדות טובות אלו^{טז}.

ויהי רצון, שנזכה לקבל מאת הבורא יתב"ש משלוח מנות ומתנות^{קז}, שפע רב וכל מיני ישועות, ובקרוב

זה ולזלזל בכבודי'. וכבר הבאנו לתמוה מה יתן ומה יוסיף מה שהיא צריכה להחניף לאותו רשע, אלא מכאן נלמד עד היכן מגיע כוח הבזיונות לכפר ולהציל מכל צרה וצוקה, שאף שבני ישראל צמו שלושת ימים לילה ויום ואף עמדו בתפילה לפני הקב"ה שיחוס וירחם עליהם, אך עדיין לא הסתפקה אסתר בכך, אלא הזמינה את המן הרשע למשתה היין וזלזלה בכבודה, כי בזכות בזיונות אלו תיבטל גזירת כליה על כלל ישראל.

קטז. ומכאן תצא הקריאה לאלו שזכו לקבל קיתון של בזיונות שידעו לנצל אותה מתנה טובה אשר 'בזיונות' שמה, כי שעת הכושר נקלעה לפנייהם לבקש רחמים על אותם הדברים בהם זקוקים הם לישועה, כי עת רצון נפלא הוא לקבל תפילותיהם באותו הזמן. וכבר שמענו מעשיות לרוב על אנשים שנתבזו ביום הפורים וזכו להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

ונביא מעשה אחד ללמד על הכלל כולו יצא, ממה שאירע לפני כמה שנים, סיפר לי ידיד נאמן איש חסיד, לפני זמן מה חשה בתו שלא בטוב, אחר בדיקת הרופאים עשו לה ביופסיה (ביאפסיע), ולדברי הרופאים מצאו שם שהמצב אינו טוב ל"ע... מאחר שהוא חי מ'באר האמונה' ידע והכיר בערכם של בזיונות, אשר בידם לסדר כל ענין ובכלל זה גם לפדות ממות כדברי הרה"ק רבי שלמה'קה מזוועהיל זי"ע, החליט להמתין ולתור אחר בזיון הגון שיוכל על ידו להנצל ולהציל את בתו מכל סכנה, ואכן כעבור כמה ימים לפנות הבוקר נכנס מאן דהו לביהמ"ד שבו קבע האיש את מושבו בשעות של לפנות הבוקר, והחל גוער וזועק, נוזף ומבזה, מקלל ומגדף אותו בכל מיני קללות ובזיונות, והיו כל שכניו היושבים לצידו בכל יום, תמהים, ראו כיצד הלה אינו פוסק פיו מקללה, ולעומתו שותק שכננו כאילו אין הגערות והקללות עליו אלא על שכן אחר, כך אירע במשך 10 מינוט (דקות) תמימות, ויהי ככלותו לדבר פרש האיש לקרן זוית, בכה והתפלל לפני הבורא שיחיש רפואה שלמה לבתו והוא מעניק לה את זכות בזיונותיו שעברו עליו עתה, גם כשפנו אליו במשך היום שכניו לשולחן הלימודים ובפיהם 'בשורה' שהם ביררו על אדם זה המקלל והמבייש, מי הוא ומי רבו, מה מעשיו ומה עובר עליו, והוברר להם שאינו שפוי בדעתו כלל, אל תשים לב ולא יכאיבו לך דיבוריו, אמר להם האיש כבר פדיתי את דמי ההוצאות (איך האב עס שוין ג'קעשט), אלא שלא גילה להם איזו ישועה עתידה לבוא עליו בזכות 'הוצאות' הללו.

אחר כמה שעות כשהאיר יום, ביקש האיש מבתו שתשוב לבית הרופא ותבקש ממנו לבדוק שוב בדיקת ביופסיה (ביאפסיע) וכן עשתה, ובקול צהלה ורינה נתבשרו לאחר כמה ימים שנראה שם אך בקושי דבר קטן שאפשר בקל להסירו (בלשונם של עסקני רפואה, כל מי שנגזר עליו חולי זה מתברך שיהיה באופן קל כגון דא).

קיז. כה אמר הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע (בי"ז אדר, יומא דהילולא של אביו הרה"ק הפחד יצחק מבאיאן זי"ע) הנה בני ישראל קיימו בפורים העל"ט מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, וב'ירושלמי' (ר"ה פ"א ה"ג) איתא שהקב"ה מקיים כל התורה כולה, וא"כ, אף מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מקיים הקב"ה, והרי זה פשיטא שאם בני ישראל ראויים שישפיעו עליהם כל טוב אין זה נחשב כ'מתנות', ומתי נחשב להם כ'מתנה' - כשאינם ראויים... אז יתן להם הקב"ה בתורת 'מתנות לאביונים' בני חיי ומזוני, עכל"ק.